

HACETTEPE
HALK SAğLIğI
VAKFI

INTERNATIONAL
DEVELOPMENT
RESEARCH CENTRE

TÜTÜN MAMULLERİNİN ZARARLARININ ÖNLENMESİNE DAİR KANUN'A UYUM DÜZEYİ

Prof. Dr. NAZMI BİLİR
Doç. Dr. BAHAR GÜÇİZ DOğAN
Dr. ALİ NACİ YILDIZ (Ph D)

Ankara, 2000

**HACETTEPE
HALK SAğLIğI
VAKFI**

**INTERNATIONAL
DEVELOPMENT
RESEARCH CENTRE**

TÜTÜN MAMULLERİNİN ZARARLARININ ÖNLENMESİNE DAİR KANUN'A UYUM DÜZEYİ

**Prof. Dr. NAZMI BİLİR
Doç. Dr. BAHAR GÜÇİZ DOğAN
Dr. ALİ NACİ YILDIZ (Ph D)**

Ankara, 2000

Proje Ekibi:

Prof. Dr. Nazmi Bilir

Doç. Dr. Bahar Güçüz Doğan

Dr. Ali Naci Yıldız (Ph D)

Saha Koordinatörü:

Dr. Özlem Atlı

“Bu çalışma International Development Research Centre (IDRC) – Research for International Tobacco Control (RITC) tarafından desteklenmiştir”

ÖNSÖZ

Sigara içmenin sağlık üzerindeki olumsuz etkileri uzun zamandan beri bilinmektedir. Araştırmalar, sigara içenlerin yarısının, sigaranın yol açtığı bir sağlık sorunu yüzünden yaşamını yitirdiğini ortaya koymaktadır. Bugün için dünyada 1 milyardan fazla, Türkiye'de ise 17 milyon dolayında insan sigara içmektedir. Ülkemizde her yıl trafik kazalarında yitirdiğimiz sayının 10-15 katı insan, sigaraya bağlı bir nedenle ölmektedir. Üzülerek ifade etmek gerekir ki, bu kadar çok sayıda ölüme yol açan ve her yıl 1 milyon kadar çocuk ve gencimizi içine alan bu salgının kontrolü bakımından da ülkemizde, kapsamlı ciddi bir mücadeleden söz etmek mümkün değildir. Öte yandan, örneğin trafik kazaları veya AIDS, sıtma gibi konularda yapılacak olan mücadelede toplumun hemen bütün kesimlerinden destek sağlanabilirken, sigara ile mücadelede benzeri desteğin alınması daha güç olmaktadır. Ayrıca sigara mücadelesini yaparken, bu alışkanlığın yaygınlaşması amacı ile çaba gösteren çok güçlü bir sigara endüstrisinin "karşı taraf" olarak mücadelede yer aldığı da unutulmamalıdır.

Toplumda sigara konusunda duyarlılığı artırma amacı ile 1996 yılında, öğrenci, öğretmen, anne, doktor, sporcu, sanatçı, gazeteci ve milletvekilleri arasında yapılan "Sigara İçme Konusundaki Davranış ve Tutumlar" adlı araştırmanın tamamlanmasından sonra, uzunca bir zamandan beri Parlamento gündeminde bulunan "Tütün Mamullerinin Zararlarının Önlenmesine Dair Kanun" tasarısı 7 Kasım 1996 tarihinde kabul edilip 26 Kasım 1996 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Bir konuda mücadelede başarı sağlayabilmek bakımından yasal desteğin varlığı çok önemlidir. Ancak, yasanın varlığı kadar, yasa hükümlerinin uygulamaya geçmiş olması da büyük önem taşımaktadır. Bu yüzden, yasa da yer alan hükümlere uyum düzeyinin değerlendirilmesi amacı ile bu çalışma yapılmıştır. Çalışma sonuçları, yasanın bazı maddelerinin başarı ile uygulandığını, bazı hükümlerin uygulanması bakımından ise önemli bazı eksiklikler olduğunu ortaya koymaktadır. Bu açıdan, her düzeydeki devlet ve kurum-kuruluş yöneticilerinin, yasanın kendilerine verdiği yetkiyi kullanarak yasa da tanımlanan kurum ve kuruluşlarda gerekli düzenlemeleri yapmaları gerekmektedir. Öte yandan yasanın ve yasa hükümlerinin topluma benimsetilmesi açısından önemli bir role sahip olan medyanın konuyu daha sık olarak gündeme getirmesi, yasanın tanıtımını sağlaması ve sigaranın neden olduğu sağlık sorunlarının anlatılması bakımından daha fazla destek sağlaması da gereklidir.

Araştırma sonuçlarının, konu ile ilgilenenler için bir kaynak oluşturacağı ve ülkemizdeki sigara salgınının kontrolü konusunda yardımcı olacağı inancını taşıyorum. Sunduğumuz rapor ile ilgili her türlü yorum, katkı ve eleştiriyi yararlı ve yapıcı olarak değerlendireceğimizi ifade etmek istiyorum.

Saygılarımla,

Prof. Dr. Nazmi Bilir
Proje Koordinatörü

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
I. GİRİŞ	1
II. AMAÇLAR	5
III. YÖNTEM	
III.1. Çalışma Planı	6
III.2. Araştırma toplumu, örnekleme, veri toplama	6
IV. BULGULAR	
IV.1. Araştırma Kapsamında İncelenen Grupların Sigara İçme Davranışları ve 4207 Sayılı Kanun'u Bilme Durumları	10
IV.1.1. Araştırma Kapsamında İncelenen Grupların Tanıtılması	10
IV.1.2. Araştırma Kapsamında İncelenen Grupların Sigara İçme Davranışları	16
IV.1.3. Araştırma Kapsamında İncelenen Grupların 4207 Sayılı Kanun'u Bilme Durumları ve Kanun Hükümleri Hakkındaki Görüşleri	32
IV.2. Araştırma Kapsamında Kamu ve Tüzel Kişilikteki Kurum ve Kuruluşlarda 4207 Sayılı Kanun'a Uyum Düzeyi	49
IV.2.1. Araştırma Kapsamındaki Kamu Kurum ve Kuruluşlarında 4207 Sayılı Kanun'a Uyum Düzeyi	49
IV.2.2. Araştırma Kapsamındaki Bakkal, Büfe ve Küçük Marketlerde 4207 Sayılı Kanun'a Uyum Düzeyi	57
IV.3. Yazılı ve Görsel Basında 4207 Sayılı Kanun ve Sigaranın Zararları Konularında Yapılmış Olan Yayınlar İle Reklam ve Tanıtım Yasağına Uyum	59

IV.4. Toplumun Beklentileri ile	65
4207 Sayılı Kanun'un Uyum Düzeyi	
IV.5. 4207 Sayılı Kanun'un Sigara İçme Sıklığına ve	67
Miktarına Etkisi	
IV.6. Çalışmanın Kazandırdıkları	68
V. TARTIŞMA	
V.I. Araştırma Kapsamında İncelenen Grupların	70
Sigara İçme Davranışları ve 4207 Sayılı Kanun'u	
Bilme Durumları	
V.II. Tütün Mamullerinin Zararlarının Önlenmesine	80
Dair 4207 Sayılı Kanun'a Uyum Düzeyi	
V.III. Yazılı ve Görsel Basında Sigara ve Sigaranın	83
Zararları Konularında Yapılmış Olan Yayınlar	
ile Reklam ve Tanıtım Yasağına Uyum	
VI. SONUÇ VE ÖNERİLER	
VI.I. Sonuçlar	85
VI.2. Öneriler	89
VII. KAYNAKLAR	91
VIII. EKLER	
VIII.1. Araştırma İl ve İlçelerinin Haritası	95
VIII.2. Araştırmada Kullanılan Gözlem ve Anket Formları	96
VIII.2.1. Gözlem Formları	96
VIII.2.2. Anket Formları	100
VIII.3. Ek Tablolar	107
VIII.3.1. Araştırma Kapsamına Alınan Kişilerin	107
Yerleşim Yerlerine Göre Dağılımı	
VIII.3.2. Araştırma Kapsamına Alınan	108
Kamu Kurum ve Kuruluşlarının	
Yerleşim Yerlerine Göre Dağılımı	

1. GİRİŞ

Ülkemizde sigara içmek yaygın bir alışkanlık ve önemli bir halk sağlığı sorunudur. Türkiye Avrupa ülkeleri arasında tütün tüketiminde ikinci sıradadır. Ülke çapında 1988 yılında yapılan bir çalışmaya göre 15 yaş üstü nüfusta sigara içme prevalansı % 43.6 (erkeklerde % 62.8, kadınlarda % 24.3) olarak bulunmuştur. Toplumun hemen bütün kesimlerinde erkeklerde sigara içme prevalansı kadınlardan daha yüksektir. Öğrenciler üzerinde yürütülen çalışmalarda değişik oranlarda sigara içme durumu ile karşılaşmıştır. Uluslararası Gelişme Araştırmaları Merkezi (IDRC; International Development Research Center) tarafından sağlanan destekle 1996 yılında Ankara İli'nde gerçekleştirilmiş olan çalışmada, toplumda özel hedef grup oluşturan veya rol modeli olabilecek çeşitli kesimlerde sigara içme prevalansları; orta okul öğrencilerinde % 3.5, lise öğrencilerinde % 28.3, annelerde % 30.2, öğretmenlerde % 50.8, doktorlarda % 43.9, sporcularda % 34.9, sanatçılarda % 63.9 ve milletvekillerinde % 27.1 olarak bulunmuştur.

Sigara alışkanlığı dünyada da oldukça yaygındır. Halen dünyada 1 milyarın üzerinde kişi sigara içmektedir. Araştırmalar sigaraya bağlı nedenlerle olan ölümlerin diğer nedenlerle olan ölümlerden fazla olduğunu ortaya koymakta, sigara içenlerin yaklaşık yarısının sigaraya bağlı bir nedenle ve erken olarak ölmekte olduğunu göstermektedir. Bu durumda halen hayatta olan kişiler arasından yarım milyon dolayında kişinin ölüm nedeni sigaraya bağlı bir sağlık sorunu olacaktır. Günümüzde bütün dünyada her yıl 4.5 milyon kadar kişi sigaraya bağlı bir nedenle yaşamını yitirmektedir. Bu sayının 1.5 milyon kadarı gelişmekte olan ülkelerdedir. Sigara içme davranışı aynı şekilde devam ettiği takdirde sigaraya bağlı nedenlerle ölen kişi sayısının 2030 yılında 10 milyona ulaşacağı ve bu sayının 7 milyonunun da gelişmekte olan ülkelerde olacağı tahmin edilmektedir. Türkiye'de 17 milyon kadar sigara içen kişi vardır ve her yıl 70-100 bin kişinin sigaraya bağlı nedenlerle yaşamını kaybettiği tahmin edilmektedir. Bu sayı trafik kazalarına bağlı ölümlerden 10-15 kat fazladır.

Sigara endüstrisi açısından en önemli hedef gruplar kadınlar ve çocuklardır. Bu nedenle sigara karşıtı etkinliklerin ana amacı bu grupları sigara içme alışkanlığından korumaktır. Bu amaç, sigara reklam ve tanıtımları ile çocuklara sigara satışının

kısıtlanması yolu ile başarılabilir. Sigara karşıtı etkinliklerinin bir amacı da, kendileri sigara içmediği halde başkalarının içtiği sigara nedeniyle etkilenen kişilerdir. Bilindiği gibi, yalnız sigara içenler değil, pasif olarak sigara dumanından etkilenen kişiler de sigaranın neden olduğu sağlık sorunları riski ile karşı karşıyadırlar. Bağımlılık meydana getirmesinin yanı sıra sigara içilmesi, çeşitli kanserler, kalp ve solunum sistemi hastalıkları gibi ölümcül bazı hastalıkların oluşunda da başlıca etmendir.

Vatandaşların sağlıklarının korunması hükümetlerin sorumluluğundadır. Bir toplum ciddi bir endemi ve/veya pandemi ile karşı karşıya kaldığında hükümetin müdahalesi gerekli ve kaçınılmazdır. Sigara alışkanlığı, çok yaygın olmasının yanı sıra, birçok ölümcül hastalığa neden olmakta ve önemli üretim kayıplarına yol açmaktadır. Öte yandan sigara içmenin diğer bazı sağlık riskleri ile etkileşimi ve bazılarının etkisini artırıcı rolü de vardır. Bu durumda hükümetin probleme dahil olması kaçınılmazdır. Ülkemizde 4207 sayılı "Tütün Mamullerinin Zararlarının Önlenmesine Dair Kanun'un 26 Kasım 1996 tarihinde yürürlüğe girmesine dek, kişileri sigara içmenin zararlarından koruma çabaları bazı kişisel çabalarla sınırlıydı. Söz konusu kanunun ana amacı "kişileri tütün ve tütün mamullerinin zararlarına, reklam ve tanıtımlarına karşı korumak için önlemler almak"tır. Kanun ile, toplu taşıma araçlarında, spor alanlarında, tüm sanat ve eğitim kurumlarında, sağlık tesislerinde ve 5 veya daha fazla çalışanın olduğu bürolarda sigara içmek yasaklanmış; yazılı ve sözlü medyada tütün ve ürünlerinin her türlü reklam ve tanıtımının yapılması yasaklanmış ve kurallara uymayanlar için para cezaları getirilmiş; 18 yaşından küçüklere sigara satışı yasaklanmış; toplum sağlığına ilişkin mesajların (örneğin uyarıların) içeriği ve formatı, nerelerde yer alacağı (örneğin halka açık yerler ve sigara paketleri) ve uyarıların icrasından sorumlu olanlar ve ilişkili para cezaları ayrıntılandırılmış, kamu ve özel sektöre ait televizyon istasyonlarına sigaranın zararları hakkında, ayda 90 dakikadan az olmamak koşulu ile, eğitici programlar yayınlama görevi verilmiştir.

4207 Sayılı Kanun benzeri sigara karşıtı kanunlar dünya yüzeyinde yaygın olarak çeşitli ülkelerde yürürlüktedir. Bu ülkelerde, Kanun'da belirtilen her maddenin etkilerinin incelendiği çok sayıda çalışma vardır.

Illinois'de, 18 yaşından küçükler sigara satışını yasaklayan maddenin kabulünden iki yıl sonra 12-14 yaş arası çocuklarda sigara ile tanışmış olan öğrencilerin yüzdesi % 46'dan % 23'e, düzenli sigara içenlerin yüzdesi ise % 16'dan %5'e düşmüştür.

Amerika Birleşik Devletleri'nde on yıl önce sigara almak isteyen çocukların % 80-90'ının bu talebi karşılanırken, günümüzde bu oran % 25-30'lara; bazı eyaletlerde ise % 10'a düşmüştür. Bu ülkede gençlere sigara satmanın cezası ilk satışta 100 Amerikan Doları'dır. Bu eylem sürekli tekrarlanırsa ceza en az 250 Amerikan Doları'na yükselmektedir.

Birleşik Krallık'ta bulunan ekonomi ile ilgili bir kuruluş tarafından yapılan bir araştırmanın sonuçlarına göre dört ülkede sigara tüketimi hakkındaki reklamların yasaklanmasından sonra tütün tüketimi Norveç'te %9, Finlandiya'da % 6.7, Yeni Zelanda'da % 5.5 ve Kanada'da % 4 azalmıştır.

Tütünden korunma uygulamalarının etkisi çeşitli ülkelerde incelenmiştir. Norveç'te 13-15 yaş arası çocuklarda sigara içme hızı 1957'den 1975'e dek sürekli artmıştır (kızlarda % 1.5, erkeklerde % 17'den, kızlarda % 17, erkeklerde %15'e). Sigara Kanun'unun 1975 yılında kabulünden sonra bir düşüş başlamış ve hızlar 1995'te kızlarda % 8'e erkeklerde % 9.5'e düşmüştür. Norveç ve Kanada'da sigara fiyatlarındaki artıştan sonra tütün satışları da azalmıştır.

İngiltere'de doktorlar arasında yapılan uzun süreli bir izleme çalışmasında, günümüzden 50 yıl önce doktorların yaklaşık yarısının sigara içmekte olduğu, ancak zaman içinde sigara içenlerin oranının azaldığı ve günümüzde % 5 dolayına kadar indiği bilinmektedir.

Amerika Birleşik Devletleri'nde yetişkinler arasında 1965 yılında % 40 olan sigara içme sıklığı 1987 yılında % 29'a düşmüş ve bu düzeyde sabit kalmıştır. Kanada'da sigara içme hızlarında, 1965 yılında % 46'dan, 1991 yılında % 26'ya inen bir seyir izlenmiştir. Fransa'da 1974-1991 yılları arasında yetişkinlerde sigara içme sıklığında % 42'den yüzde 40'a düşme şeklinde bir değişim olmuştur.

Yine Amerika Birleşik Devletleri'nde yedi eyalette sigara konusunda getirilen kısıtlamaların etkilerinin incelendiği bir çalışmada, araştırmaya katılanlar kanun ile getirilen kısıtlamalar ile uygulamanın farklı konular olduğunu, kısıtlamanın daha çok resmi makamlarca izlenmesi gerektiği, uygulamanın ise daha geniş bir terim olduğu ve eğitim ile birlikte çeşitli materyaller dağıtılarak başarılabileceğini belirtmişlerdir. Kapalı mekanlarda sigara içilmemesi konusunda, araştırmanın yapıldığı eyaletlerin tamamında kanuna tam bir uyum gözlenmiştir. Ancak gençlere sigara satışı ve ücretsiz dağıtım konusundaki kısıtlamalar tüm eyaletlerde aynı düzeyde kanunlaşmamıştır.

Daha önce sigara içme konusundaki tutum ve davranışlar hakkında Ankara'da değişik grupları kapsayan çalışmada araştırmaya katılan grupların belirlenmesinde, toplumda sigara alışkanlığı konusunda özelliği olan grupların seçilmesine özen gösterilmiştir. Bu çalışmada, söz konusu gruptaki kişilerin sigara içme davranışlarının ve bazı durumlarda sigara içilmesi konusundaki tutumlarının öğrenilmesi amaç olarak belirtilmiş olmakla birlikte çalışmanın asıl amacı, toplumun sigara konusundaki duyarlılığının artırılması olarak planlanmıştır. Böylelikle, o dönemde parlamento gündeminde bulunan sigara kanunu tasarısının kanunlaşması konusunda destek sağlanması hedeflenmiştir. Nitekim, araştırmanın tamamlanmasından hemen sonra söz konusu tasarı kanunlaşmış ve 26 Kasım 1996 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Tasarının kanunlaşmasında asıl erk Parlamento'da olmakla birlikte, söz konusu araştırmanın da, toplumsal duyarlılığı artırmak suretiyle bu sürece katkısı olduğu düşünülmüştür. Bu paralelde, araştırmanın yapılması bakımından destek sağlayan Uluslararası Gelişme Araştırmaları Merkezi (IDRC; International Development Research Center) de, sigara kanununun Parlamento tarafında kabul edilmiş olmasını olumlu bir gelişme olarak değerlendirmiş ve bu defa kanun hükümlerinin uygulanmasının değerlendirilmesi amacını taşıyan bu araştırmayı desteklemeyi uygun bulmuştur.

II. AMAÇLAR

Bu çalışmanın amaçları şöyledir:

- Toplumun beklentileri ile Tütün Mamullerinin Zararlarının Önlenmesine Dair Kanun'un uyum düzeyinin belirlenmesi
- Sigara reklamlarının ve tanıtımının yasaklanmasına uyum düzeyinin belirlenmesi
- On sekiz yaşından küçüklere sigara satışının yasaklanmasına uyum düzeyinin belirlenmesi
- Kanun'da adı geçen yerlerde sigara içme yasağına uyum düzeyinin belirlenmesi
- Yazılı ve sözlü basında sigaranın zararları ve Kanun hakkındaki eğitim programlarının yayın zamanının ve süresinin belirlenmesi
- Toplumun değişik kesimlerinden kişilerin Kanun'a ilişkin tutumlarının belirlenmesi

III. YÖNTEM

III.1. Çalışma Planı

Bu çalışma, yukarıda belirtilen her amaca ulaşabilmek için, farklı planlarda yürütülmüştür.

- Sigara reklamı ve tanıtımı yasağına uyum ile ilişkili bir tanımlayıcı çalışma.
- Yazılı ve sözlü basında sigaranın zararları ve Kanun hakkındaki eğitim programlarının yayın zamanının ve süresinin belirlenmesine ilişkin bir tanımlayıcı çalışma
- Kanun'a uyumun ve Kanun'a ilişkin tutumların düzeyinin belirlenmesine yönelik bir kesitsel araştırma.
- Küçüklere sigara satışı yasağına uyumun incelendiği bir kesitsel araştırma.
- Kanun'da yazılı olan yerlerde sigara içmenin yasaklanmasına uyumun incelendiği bir kesitsel araştırma.

Bu çalışmaların tamamlanmasından bir yıl sonra sigara içme hızlarında herhangi bir değişim olup olmadığını görmek üzere ikinci bir kesitsel araştırma yapılmıştır.

III. 2. Araştırma toplumu, örnekleme ve veri toplama

Bu araştırma Türkiye'nin yedi coğrafi bölgesindeki (Marmara, Ege, Akdeniz, Orta Anadolu, Karadeniz, Doğu Anadolu ve Güney Doğu Anadolu) 80 ilden Ankara, İstanbul, İzmir metropolleri dahil olmak üzere 17'sinde uygulanmıştır. Çalışma illerinin seçiminde İnsani Gelişim İndeksi'nden (UNDP, 1995) yararlanılmıştır. Araştırma illerinin belirlenmesinde bir diğer kriter olarak ulaşım olanakları da dikkate alınmıştır.

Çalışma illeri belirlendikten sonra, araştırma yapılacak olan ilçelerin belirlenmesinde Devlet İstatistik Enstitüsü tarafından geliştirilmiş olan bir diğer sosyo-ekonomik indeks kullanılmıştır. Bu indekste amaç, Türkiye'deki bütün ilçelerin sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyine göre sıralanmasıdır. İndekste 858 ilçe listelenmiş ve sıraya konmuştur. Bu sıralamanın yapılabilmesi için yararlanılan bazı değişkenler şöyledir: nüfus, istihdam, eğitim, sağlık düzeyi, üretim, finansal göstergeler, tarım ve inşaat. İndekse göre bu 858 ilçe 6 grupta sıralanmıştır. Bu çalışmada, örnek grubundaki her ilde, biri gelişmiş, diğeri az gelişmiş iki ilçe seçilmiş, böylece 17 ilde belirlenen toplam 34 ilçe araştırmanın çalışma bölgesini oluşturmuştur. Araştırma illeri ve ilçeleri Ek VIII.1'de görülmektedir.

Her amaç için değişik veri toplama yöntemleri kullanılmış, 1998 ve 1999 yıllarında olmak üzere aynı bilgiler bir yıl ara ile iki kez toplanmıştır.

Toplumun beklentileri ile Kanun maddelerinin uyumuna ilişkin analiz, önceki çalışmada (Sigara İçme Konusundaki Davranışlar ve Tutumlar-Proje No. 94 – 0200 / 02882) toplumun sigara içme ile ilgili tutum ve görüşlerine ilişkin sonuçlar ile Kanun'un ilgili maddeleri karşılaştırılarak değerlendirilmiştir.

Sigara reklamlarının ve tanıtımların yasaklanmasına uyum ile ilgili veriler ülkede en çok satılan günlük gazetelerin bir takvim yılı boyunca incelenmesi ile elde edilmiştir. Bunun yanı sıra, radyo ve televizyon programları ve ilan panoları da değerlendirilmiştir.

Çocuklara sigara satışı yasağına uyumun değerlendirilmesi çalışmasında örneklem birimi bakkallar ve küçük marketler olarak belirlenmiştir. Örneğe çıkan her ilçede, mahalle arasında ve okullara yakın konumda olan bakkallar ve büfeler saha koordinatörleri tarafından belirlenmiş, bu bakkalarda anketörler tarafından çocukların en çok alışveriş yapma olasılıklarının olduğu saatler olan 7.30 - 17.30 saatleri arasında gözlem yapılarak istenen her ürün (bu arada sigara da) gözlem formuna yazılmış, sigara istenmesi durumunda dükkan sahibinin satış yapıp yapmadığı da özel bir kod ile belirtilmiştir. Alışveriş için gelen çocuklardan fiziksel görünümü itibarıyla 18 yaşından küçük olup olmadığına karar verilemeyenlerin yaşı okula gidip gitmedikleri, gidiyorlarsa hangi sınıfta okudukları gibi dolaylı sorularla öğrenilmiştir.

Bakkalarda aynı zamanda kanun gereği asılması gereken "18 yaşından küçüklere sigara satışı yasaktır" ibaresinin olup olmadığı da gözlenerek kaydedilmiştir. Bakkalarda kullanılan gözlem formu Ek VIII.2.1'de verilmiştir.

Kanun, sağlık kuruluşlarında, toplu taşıma araçlarında, spor yapılan yerlerde, sanat ve eğitim faaliyetlerinin sürdürüldüğü kuruluşlarda ve 5 veya daha fazla kişinin birlikte çalıştığı bürolarda sigara içilmesini yasaklamaktadır. Çalışmanın amaçlarından biri bu yasağa uyum düzeyinin değerlendirilmesidir. Bu amaç için, örneğe seçilen ilçelerdeki sağlık kuruluşlarının, eğitim kurumlarının ve spor yapılan kuruluşların listeleri ilgili bakanlıklardan sağlanmış ve çalışma yerleri rasgele yöntem ile belirlenmiştir. Toplu taşıma araçlarında sigara içme yasağına uyum düzeyinin belirlenmesi için anketörler tarafından şehirlerarası otobüs terminallerinde kontroller yapılmış ve gözlem yapılan saatlerde terminale giriş ve çıkış yapan otobüslerin şoförleri ile yüz yüze görüşmeler yapılmıştır.

Araştırmanın bir başka amacına ulaşabilmek için seçilmiş olan kamu kurum ve kuruluşları şöyledir:

- adliye
- karakol (polis veya jandarma)
- vergi dairesi
- banka şubesi
- hastane
- sağlık ocağı

Anketörler ilçelerde saha koordinatörleri tarafından belirlenen kurumlara giderek kurum yöneticileri ile Kanun'daki ilgili maddelere uyum durumları hakkında kısa bir görüşme yapmış ve daha sonra da kurumlarda doğrudan gözlem ile Kanun'a uyum durumunu belirlemeye çalışmışlar, gözlemlerini Ek VIII.2'de verilen uygun kurum gözlem formuna kaydetmişlerdir.

Toplumun değişik kesimlerinden kişilerin Kanun ve Kanun'un uygulamaları hakkındaki görüşlerini belirlemek için önceki çalışma ile karşılaştırılabilecek olan kesimlere (ğrenciler, öğretmenler, doktorlar) ek olarak şoförler, polis/jandarmalar ve dini liderlerle de görüşülmüş, görüş ve davranışlardaki değişim belirlenmeye çalışılmıştır. Polis veya jandarma karakolu ile cami ve sağlık ocağına gidildiğinde o sırada kurumda bulunan polis/jandarmalar , doktorlar ve imam/müezzinlerle grüşlmüşr. İlçelerde saha koordinatörü tarafından belirlenen ilköğretim okulu ve lisede yedinci ve onuncu sınıfların birer şubesinde bulunan öğrencilere anket formu dağıtılarak gözlem altında anket uygulanmıştır. Ayrıca, ğrencileri ile görüşülen okullarda veri toplanması sırasında bulunan öğretmenler de araştırma kapsamına alınmışlardır. Kişilerin sigara içme durumları ile Kanun konusundaki bilgi ve düşüncelerinin kaydedildiği anket formları Ek VIII.2.2'de görülmektedir.

Araştırmanın birinci bölümünün veri toplama çalışmaları Aralık 1998'de, ikinci bölümünün veri toplama çalışmaları, ilk çalışmadan tam bir takvim yılı sonra, Aralık 1999'da tamamlanmıştır.

Veri toplamada iki temel araç kullanılmıştır. Bunlardan biri yüz yüze veya gözlem altında uygulanan anketlerde kullanılan anket formu, diğer de doğrudan gözlemlerde kullanılan gözlem formu. Anket formu görüşülen kişinin bazı sosyo-demografik özellikleri, sigara içme davranışı ile 4207 Sayılı Kanun hakkındaki görüşlerine ilişkin soruları içermektedir Gözlem formu ise sigara içmeye ilişkin kısıtlamalar ve düzenlemelere ilişkin maddeleri içermektedir. Her iki formun da ndenemesi Ankara ili'nde, örneklenen gruplara benzer gruplarda yapılmıştır.

IV. BULGULAR

26 Kasım 1996'da yasalaşan "Tütün Mamullerinin Zararlarının Önlenmesine Dair Kanun'a uyum düzeyinin belirlenmesini amaçlayan bu çalışmada bulgular, araştırmının amaçlarına paralel olarak, beş ana başlık altında incelenmiştir.

IV. 1. Araştırma Kapsamında İncelenen Grupların Sigara İçme Davranışları ve 4207 Sayılı Kanun'u Bilme Durumları

IV. 1. 1. Araştırma Kapsamında İncelenen Grupların Tanıtılması

Araştırma kapsamına alınan 34 ilçede, 1998 ve 1999 yılları olmak üzere, iki yıl üst üste öğrenci, doktor, öğretmen, polis/jandarma, imam/müezzin ve şoförler ile görüşülmüştür. Görüşülen kişilerin gruplara ve yıllara göre dağılımı Tablo 1'de görülmektedir.

Tablo1. Araştırmaya kapsamına alınan kişilerin gruplara ve yıllara göre dağılımı (Türkiye, 1998,1999)

Gruplar	1998		1999	
	Sayı	%	Sayı	%
Öğrenci (7. sınıf)	1 505	25.6	1 728	25.6
Öğrenci (10. sınıf)	1 351	22.9	1 505	22.3
Doktor	987	16.7	1 129	16.7
Öğretmen	908	15.4	1 046	15.5
Polis / jandarma	618	10.5	718	10.6
Şoför	265	4.5	338	5.0
İmam / müezzin	242	4.1	280	4.1
Toplam	5 876	100.0	6 744	100.0

Görüşülen kişilerin yaklaşık yarısını öğrenciler oluşturmaktadır. Her iki yılda da görüşülen kişilerin gruplara dağılımı hemen hemen aynıdır.

Araştırma kapsamına alınan kişilerin yerleşim yerlerine göre gruplara dağılımı Ek VIII.3.1'de verilmiştir.

Araştırma kapsamındaki kişilerin gruplara ve cinsiyete göre dağılımı Tablo 2'de görülmektedir.

Tablo 2. Araştırma kapsamına alınan kişilerin cinsiyete ve gruplara göre yüzde dağılımı (Türkiye, 1998, 1999)

Gruplar	1998			1999		
	Erkek %	Kadın %	Toplam Sayı	Erkek %	Kadın %	Toplam Sayı
Öğrenci (7. sınıf)	63.1	36.9	1 505	56.4	43.6	1 722
Öğrenci (10. sınıf)	60.3	39.7	1 343	54.6	45.4	1 497
Doktor	71.8	28.2	986	65.0	35.0	1 124
Öğretmen	56.8	43.2	907	55.4	44.6	1 045
Polis / jandarma	93.5	6.5	618	92.2	7.8	718
Şoför	99.2	0.8	265	98.8	1.2	335
İmam / müezzin	100.0	-	242	100.0	-	280

Bazı gruplarda cinsiyetini belirtmeyenler olduğundan toplamlar Tablo 1'den farklıdır.

Çalışmanın birinci aşamasında incelenen öğrencilerin üçte ikisi erkek, üçte biri kızken, ikinci aşamada öğrencilerin yaklaşık yarısı kızdır. Doktorlarda da 1999 yılında kadınlar 1998 yılına göre daha fazladır, ancak öğretmenlerde her iki yılda da kadın-erkek dağılımının benzer olduğu görülmektedir. Her iki yılda da görüşülen polis/jandarmalar ile şoförlerin büyük bölümü erkektir. Araştırma kapsamında kadın din görevlisi yoktur.

Araştırma kapsamına alınan öğrencilerin yaşa göre dağılımı Tablo 3'te, diğer grupların yaşa göre dağılımı ise Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 3. Araştırma kapsamına alınan öğrencilerin yaş gruplarına göre dağılımı (Türkiye, 1998, 1999)

Sınıf	Yaş	1998		1999	
		Sayı	%	Sayı	%
7. sınıf	≤ 12	400	26.8	537	31.3
	13	857	57.3	977	57.0
	14, +	238	15.9	199	11.7
Toplam		1 495	100.0	1 713	100.0
10. sınıf	≤ 15	412	30.7	467	31.3
	16	609	45.4	649	43.4
	17, +	321	23.9	379	25.3
Toplam		1 342	100.0	1 495	100.0

Bazı gruplarda yaşını belirtmeyenler olduğundan toplamlar Tablo 1'den farklıdır.

İlk çalışmada ve ikinci çalışmada öğrencilerin yaş dağılımları benzerdir. Her iki araştırmada da görüşülen doktorların yaklaşık yarısı 30-39 yaş grubundadır. Öğretmenlerin yaş dağılımı iki çalışmada da benzer olup, yaklaşık üçte biri 30 yaşın altında, üçte biri 30-39 yaş grubunda, üçte biri de 40 ve üzeri yaş grubundadır. 1998 yılında görüşülen polislerin % 82.5'ini, 1999 yılında ise % 85.4'ünü 40 yaşın altındaki polisler oluşturmaktadır. İlk çalışmada şoförlerin % 66.7'si 30-49 yaş arasında iken, ikinci çalışmada % 69.0'ının 30-49 yaşlar arasında olduğu görülmüştür. Her iki yılda da imamların üçte ikiden fazlası 30-49 yaş grubundadır.

Tablo 4. Araştırma kapsamına alınan grupların yaşa göre dağılımı
(Türkiye, 1998, 1999)

Grup	Yaş	1998		1999	
		Sayı	%	Sayı	%
Doktor	< 29	216	21.9	225	20.0
	30-39	467	47.4	586	52.0
	40-49	248	25.2	243	21.5
	50, +	54	5.5	73	6.5
	Toplam	985	100.0	1 127	100.0
Öğretmen	< 29	301	33.3	320	30.8
	30-39	299	33.1	356	34.3
	40-49	281	31.1	337	32.4
	50, +	23	2.5	26	2.5
	Toplam	904	100.0	1 039	100.0
Polis/jandarma	< 29	290	46.9	357	49.8
	30-39	220	35.6	254	35.5
	40-49	98	15.9	86	12.0
	50, +	10	1.6	19	2.7
	Toplam	618	100.0	716	100.0
Şoför	< 29	49	18.6	77	22.8
	30-39	95	35.8	132	39.1
	40-49	82	30.9	101	29.8
	50, +	39	14.7	28	8.3
	Toplam	265	100.0	338	100.0
İmam / müezzin	< 29	52	21.5	50	17.9
	30-39	95	39.3	116	41.6
	40-49	71	29.3	74	26.5
	50, +	24	9.9	39	14.0
	Toplam	242	100.0	279	100.0

* Bazı gruplarda cinsiyetini belirtmeyenler olduğundan toplamlar Tablo 1'den farklıdır.

Araştırma kapsamına alınan gruplarda görüşülen kişilerin meslek ve eğitim durumlarına göre dağılımı Tablo 5'te görülmektedir.

Tablo 5. Araştırma kapsamına alınan kişilerin meslek ve eğitim düzeylerine göre yüzde dağılımı (Türkiye, 1998, 1999)

Yıl	Eğitim düzeyi	Gruplar				
		Doktor	Öğretmen	Polis / jandarma	Şoför	İmam / müezzin
1998	İlkokul	-	-	0.6	47.0	7.8
	Ortaokul	-	-	8.1	30.7	11.2
	Lise	-	0.8	76.6	18.9	64.5
	Yüksek okul	100.0	99.2	14.7	3.4	16.5
	Toplam	Sayı	985	907	618	264
	%	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
1999	İlkokul	-	-	4.3	51.2	2.9
	Ortaokul	-	-	6.1	28.4	12.9
	Lise	-	0.8	72.6	18.0	56.8
	Yüksek okul	100.0	99.2	17.0	2.4	27.4
	Toplam	Sayı	1 129	1 049	718	338
	%	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

* Bazı gruplarda eğitim düzeyini belirtmeyenler olduğundan toplamlar Tablo 1'den farklıdır.

Tablo 5'ten de görüldüğü gibi, 1998 yılında görüşülen doktorların hepsi, öğretmenlerin ise tamama yakın bir bölümü yüksek eğitimli iken, polis / jandarmaların % 14.7'si, imam / müezzinlerin % 16.5'i, şoförlerin ise yalnızca % 3.4'ü yüksek okul mezunudur.

Tablo 6. Araştırma kapsamına alınan grupların bazı sosyo-demografik özelliklerine göre dağılımı (Türkiye, 1998, 1999)

Gruplar	1998				1999			
	n	Yaş (ort. ± SS)	Cinsiyet E/K	Eğitim (yıl/kışı)	n	Yaş (ort. ± SS)	Cinsiyet E/K	Eğitim (yıl/kışı)
Öğrenci /7. sınıf)	1 455	12.9 ± 0.8	1.7	7.0	1 728	12.8 ± 0.8	1.3	7.0
Öğrenci (10. sınıf)	1 318	15.9 ± 1.0	1.5	10.0	1 505	15.9 ± 1.1	1.2	10.0
Doktor	985	36.1 ± 7.8	2.5	17.0	1 127	36.0 ± 7.8	1.9	17.0
Öğretmen	907	34.6 ± 8.1	1.3	15.0	1 039	35.1 ± 7.9	1.2	13.8
Polis/jandarma	618	31.9 ± 7.4	14.5	11.3	716	31.2 ± 7.3	11.8	11.2
Şoför	265	38.7 ± 9.3	131.5	7.4	338	36.9 ± 9.1	82.8	7.2
İmam/müezzin	242	37.8 ± 9.8	UD*	10.9	279	38.6 ± 10.0	UD*	11.5

*UD : Uygun değil - kadın imam yoktur.

Çalışmanın birinci yılında araştırma kapsamına alınan öğrenciler dışında kalan tüm gruplar otuzlu yaşlardadırlar. Şoförler ortalama 38.7 ± 9.3 yaş ile görüşülen gruplar arasında en büyük yaştakilerdir; en genç grubu ise ortalama 31.9 ± 7.4 ile polis/jandarmalar oluşturmaktadır. Tüm gruplarda kadınlar erkeklerden daha azdır. Erkek/kadın oranı polis/jandarma grubunda 14.5'e, şoförlerde ise 131.5'e kadar yükselmektedir. Ortalama eğitim yılları gruplarda çok değişkenlik göstermektedir. En düşük eğitim seviyesi (7.4 ve 7.2 yıl ile) şoförler arasındadır (Tablo 6).

IV. 1. 2. Araştırma Kapsamında İncelenen Grupların Sigara İçme Davranışları

Çalışma kapsamında görüşülen grupların, araştırma yıllarına göre sigara içme durumları Tablo 7'de görülmektedir.

Tablo 7. Araştırmaya katılan kişilerin sigara içme durumu yüzde dağılımı (Türkiye, 1998, 1999)

Gruplar	1998				1999			
	Sigara içme durumu				Sigara içme durumu			
	Toplam Sayı	Hiç içmemiş	İçmiş, bırakmış	Halen içiyor	Toplam Sayı	Hiç içmemiş	İçmiş, bırakmış	Halen içiyor
Öğrenci								
7. sınıf	1 455	87.0	10.9	2.1	1 672	93.0	6.1	0.9
10. sınıf	1 318	69.1	14.6	16.3	1 466	70.1	15.1	14.8
Doktor	986	41.7	17.2	41.1	1 128	39.2	17.7	43.1
Öğretmen	905	38.2	14.5	47.3	1 044	37.0	14.4	48.6
Polis / jandarma	617	26.4	12.8	60.8	718	22.1	13.2	64.7
Şoför	265	17.4	12.5	70.1	338	14.8	10.9	74.3
İmam / müezzin	242	53.7	21.5	24.8	279	49.8	25.1	25.1

Bazı gruplarda sigara içme durumunu belirtmeyenler olduğundan toplamlar Tablo 1'den farklıdır.

Araştırma kapsamında 1998 yılında görüşülen 7. sınıf öğrencilerinin % 2.1'i, 10. sınıf öğrencilerinin ise % 16.3'ü halen sigara içtiklerini belirtmişlerdir. Daha önce içmiş, ancak çalışma sırasında sigarayı bıraktığını belirtenlerle birlikte 7. sınıflarda sigara ile tanışmış olma yüzdesi % 13.0'a, 10. sınıflarda % 30.9'a yükselmektedir. 1999 yılında her iki grupta da halen sigara içenlerin yüzdesinde bir azalma olduğu gözlenmiştir (7. sınıflarda % 0.9, 10. sınıflarda % 14.8). Sigara ile tanışmış olma durumunda da benzer bir görünüm vardır, ancak sıklıktaki düşüş 7. sınıf öğrencilerinde (% 7.0), 10. sınıf öğrencilerine göre (% 29.9) daha fazladır.

Çalışma kapsamında görüşülen diğer meslek gruplarında sigara içme sıklıkları değişken olmakla birlikte, tüm gruplarda ikinci araştırmada sigara içenlerin sıklıklarında bir artış söz konusudur. 1998 yılında tüm meslek grupları arasında en yüksek sıklıkta sigara içen grup % 70.2 ile şoförlerdir. Bunları % 60.8 ile polis/jandarmalar, % 47.3 ile öğretmenler, % 41.1 ile doktorlar ve % 24.8 ile imamlar izlemektedir. Sigarayı bırakanlar arasında da % 21.5 ile imamlar en yüksek bırakma yüzdesine sahip olan gruptur. 1999 yılında yapılan ikinci çalışmada da sıralama değişmemekle birlikte tüm gruplarda sigara içenlerin sıklıklarında hafifçe artma saptanmıştır (şoförlerde % 74.3, polis/jandarmada % 64.7, öğretmenlerde % 48.6, doktorlarda % 43.1, ve imamlarda % 25.1).

Araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyete ve yıllara göre halen sigara içme durumlarının dağılımı Tablo 8'de, diğer grupların cinsiyete ve yıllara göre halen sigara içme durumlarının dağılımı ise Tablo 9'da özetlenmiştir. Bütün gruplarda, her iki çalışmada da, erkekler arasında sigara içme sıklığı kadınlardan daha yüksektir. 1998 yılında 7. sınıftaki erkek öğrencilerde sigara içme sıklığı % 2.9 iken bu oran kız öğrencilerde % 0.4 olarak belirlenmiştir. 1999 yılında ise aynı grupta yine erkek öğrencilerin kız öğrencilerden daha yüksek oranda sigara içtikleri gözlenmiştir (% 1.1 ve % 0.7). Ancak kız öğrenciler arasında sigara içenlerin sıklığı bir önceki yıla göre, çok düşük düzeyde de olsa, artış göstermiştir (% 0.4'ten % 0.7'ye). Benzer bir durum 11 sınıf öğrencileri arasında da söz konusudur. Bu grupta da kızlar erkeklerden daha düşük oranda sigara içmektedirler. Ancak iki çalışma arasında erkeklerde sigara içme sıklığı azalırken (% 21.2'den % 17.6'ya), kızlar arasında sigara içme sıklığında artış gözlenmektedir (% 9.0'dan % 11.2'ye).

Tablo 8. Araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyete göre araştırma sırasında sigara içme durumlarının yüzde dağılımı (Türkiye, 1998, 1999)

Sınıf	Sigara içme durumu	1998		1999	
		Erkek	Kız	Erkek	Kız
		n= 923	n= 532	n= 944	n= 723
7. sınıf	Halen içiyor	3.0	0.4	1.1	0.7
	İçmiş, bırakmış	15.4	3.2	9.4	1.7
	Hiç içmemiş	81.6	96.4	89.5	97.6
	Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0
		n= 797	n= 513	n= 797	n= 661
10. sınıf	Halen içiyor	21.2	9.0	17.6	11.2
	İçmiş, bırakmış	19.1	7.6	18.3	11.0
	Hiç içmemiş	59.7	83.4	64.1	77.8
	Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0

Bazı gruplarda cinsiyetini ve sigara içme durumunu belirtmeyenler olduğundan toplamlar Tablo 1'den farklıdır.

Araştırma kapsamında görüşülen tüm meslek gruplarında, öğrencilerde olduğu gibi, erkekler kadınlardan daha yüksek oranlarda sigara içmektedirler. Ancak, polisler hariç, tüm mesleklerde erkeklerle paralel olarak kadınlar arasında da sigara içenlerin sıklığının ikinci araştırmada hafif olarak yükseldiği gözlenmiştir. Yalnız 1998 yılında kadın polislerin % 42.5'inin sigara içtiği belirlenmişken, 1999 yılında bu oran % 37.5'e düşmüştür.

Tablo 9. Araştırmaya katılan diğer kişilerin cinsiyete göre araştırma sırasında sigara içme durumlarının yüzde dağılımı (Türkiye, 1998, 1999)

Sınıf	Sigara içme durumu	1998		1999	
		Erkek n= 707	Kadın n= 278	Erkek n= 730	Kadın n= 393
Doktor	Halen içiyor	43.8	33.8	47.8	34.4
	İçmiş, bırakmış	17.7	16.2	20.5	12.7
	Hiç içmemiş	38.5	50.0	31.7	52.9
	Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0
Öğretmen	Halen içiyor	51.3	41.9	52.1	44.3
	İçmiş, bırakmış	16.5	11.8	16.9	11.2
	Hiç içmemiş	32.2	46.3	31.0	44.5
	Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0
Polis / jandarma	Halen içiyor	62.0	42.5	66.9	37.5
	İçmiş, bırakmış	13.0	10.0	13.3	12.5
	Hiç içmemiş	25.0	47.5	19.8	50.0
	Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0
Şoför	Halen içiyor	70.3	50.0	74.0	100.0
	İçmiş, bırakmış	12.6	-	10.9	-
	Hiç içmemiş	17.1	50.0	15.1	-
	Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0
İmam / müezzin	Halen içiyor	24.8		25.2	
	İçmiş, bırakmış	21.5	UD	25.2	UD
	Hiç içmemiş	53.7		49.6	
	Toplam	100.0	100.0	100.0	

Bazı gruplarda yaşını ve sigara içme durumunu belirtmeyenler olduğundan toplamlarTablo 1'den farklıdır.

UD : Uygun değil - kadın imam yoktur.

Yedinci sınıf öğrencileri arasında yaşa göre sigara içme durumu dağılımı Tablo 10'da, onuncu sınıf öğrencileri arasında yaşa göre sigara içme durumu dağılımı ise Tablo 11'de verilmiştir. Her iki tablodan da görüldüğü gibi, artan yaş ile birlikte sigara içen öğrencilerin ve sigara ile tanışmış olan öğrencilerin yüzdesinde bir artış söz konusudur. Araştırmanın birinci aşamasında (1998) yedinci sınıf öğrencilerinden 12 ve daha küçük yaşta olanlar arasında araştırma sırasında sigara içtiğini belirtenlerin yüzdesi % 1.0, sigara ile tanışmış olanların yüzdesi % 7.5 iken, 14 yaş ve üstündekilerde bu yüzdeler sırası ile % 7.0 ve % 29.8'e yükselmektedir. Ancak 1999 yılında tüm yaşlarda hem sigara içenlerin, hem de sigara ile tanışmış olanların yüzdesinde azalma olduğu gözlenmiştir. Onuncu sınıf öğrencileri arasında da artan yaş ile birlikte sigara içenlerin yüzdesinin arttığı görülmektedir; 1998 yılında 15 yaş ve daha küçüklerde % 9.3 olan sigara içme yüzdesi 17 yaş ve daha büyüklerde %27.0'a yükselmektedir. Bu sınıfta 16 yaşından büyük öğrencilerin % 45.7'si sigara ile tanışmışlardır. Bir yıl sonra ise 17 yaşından küçük öğrenciler arasında sigara içenlerin yüzdesinde azalma gözlenirken, 17 ve daha büyük yaştaki öğrenciler arasında sigara içenlerin yüzdesinde herhangi bir değişiklik saptanmamıştır.

Tablo 10. Araştırmaya katılan 7. sınıf öğrencilerinin yaşa göre araştırma sırasında sigara içme durumlarının yüzde dağılımı (Türkiye, 1998, 1999)

Sigara içme durumu	1998			1999		
	≤ 12	13	14, +	≤ 12	13	14, +
	n=398	n= 829	n= 228	n= 539	n= 942	n= 191
Halen içiyor	1.0	1.2	7.0	0.2	0.4	5.2
İçmiş, bırakmış	6.5	9.8	22.8	4.5	5.9	11.5
Hiç içmemiş	92.5	89.0	70.2	95.3	93.7	83.3
Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

* Bazı gruplarda yaşını ve sigara içme durumunu belirtmeyenler olduğundan toplamlar Tablo 1'den farklıdır.

Tablo 11. Araştırmaya katılan 10. sınıf öğrencilerinin yaşa göre araştırma sırasında sigara içme durumlarının yüzde dağılımı (Türkiye, 1998, 1999)

Sigara içme durumu	1998			1999		
	Yaş			Yaş		
	≤ 15	16	17, +	≤ 15	16	17, +
	n= 408	n= 595	n= 315	n= 460	n= 637	n= 369
Halen içiyor	9.3	15.5	27.0	6.5	13.7	27.1
İçmiş, bırakmış	15.7	11.6	18.7	9.3	16.2	20.3
Hiç içmemiş	75.0	72.9	54.3	84.2	70.1	52.6
Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Bazı gruplarda yaşını ve sigara içme durumunu belirtmeyenler olduğundan toplamlar Tablo 1'den farklıdır.

Araştırma kapsamında incelenen diğer gruplarda yaşa göre sigara içme durumları Tablo 12'de verilmiştir. Araştırmanın birinci yılında görüşülen gruplar arasında, polis/jandarmalar hariç olmak üzere, sigara içenlerin yüzdelerinin artan yaş ile birlikte azaldığı gözlenmiştir. Doktorlar arasında ≤ 29 yaş grubunda % 42.1 olan sigara içme yüzdesi 50 yaş ve üstü grupta % 27.8'e düşmektedir. Benzer şekilde öğretmenlerde bu yüzdeler % 46.5 ve % 39.1, şoförlerde % 73.5 ve % 51.3 ve imâm/müezzinlerde % 30.8 ve % 4.2'dir. Polis/jandarma grubunda ise ≤ 29 yaş grubu 30 yaş ve üstü gruptan küçük bir farkla daha düşük bir sigara içme yüzdesine sahiptir. Artan yaş ile birlikte halen sigara içenlerin yüzdesi azalmakta, ancak sigara ile tanışmış olanların yüzdesi artmaktadır. Bu durum sigarayı bırakmış olanların yüzdesindeki artıştan kaynaklanmaktadır.

Araştırmanın ikinci yılında da grup içinde yaş arttıkça sigara içenlerin yüzdesinde bir azalma mevcuttur. Ancak iki yıl arasında gruplarda yaş bantlarına göre sigara içenlerin yüzdesinde belirgin bir azalma gözlenmemiştir.

Tablo 12. Araştırmaya katılan kişilerin yaşa göre araştırma sırasında sigara içme durumlarının yüzde dağılımı (Türkiye, 1998-1999)

Gruplar	Yaş	1998				1999			
		Sigara içme durumu				Sigara içme durumu			
		Toplam	Halen içiyor	İçmiş, bırakmış	Hiç içmemiş	Toplam	Halen içiyor	İçmiş, bırakmış	Hiç içmemiş
Doktor	≤ 29	216	41.7	8.3	50.0	225	34.2	7.6	58.2
	30-39	467	43.0	13.7	43.3	585	47.5	13.8	38.7
	40-49	248	39.5	24.6	35.9	243	43.2	31.7	25.1
	50, +	54	27.8	50.0	22.2	73	34.2	32.9	32.9
Öğretmen	≤ 29	301	46.8	9.0	44.2	320	46.3	11.3	42.4
	30-39	297	45.5	13.8	40.7	354	50.6	14.4	35.0
	40-49	281	50.5	19.9	29.6	337	50.1	16.0	33.9
	50, +	23	39.1	30.4	30.5	26	30.8	30.8	38.4
Polis / Jandarma	≤ 29	290	57.6	10.0	32.4	357	63.3	9.2	27.5
	30-39	218	63.8	12.8	23.4	254	66.1	13.8	20.1
	40-49	98	63.3	20.4	16.3	86	65.1	25.6	9.3
	50, +	11	63.6	18.2	18.2	19	63.2	26.3	10.5
Şoför	≤ 29	49	73.5	8.2	18.3	77	72.7	5.2	22.1
	30-39	95	77.9	6.3	15.8	132	80.3	4.5	15.2
	40-49	82	68.3	15.9	15.8	101	74.3	17.8	7.9
	50, +	39	51.3	25.6	23.1	28	50.0	32.1	17.9
İmam / Müezzin	≤ 29	52	32.7	19.2	48.1	50	36.0	14.0	50.0
	30-39	95	25.3	21.1	53.6	116	25.0	24.1	50.9
	40-49	71	25.4	18.3	56.3	74	18.9	31.1	50.0
	50, +	24	4.2	37.5	58.3	38	23.7	31.6	44.7

Bazı gruplarda yaşını ve sigara içme durumunu belirtmeyenler olduğundan toplamlar Tablo 1'den farklıdır.

Doktorların ve öğretmenlerin eğitim düzeyleri tek bir grupta toplandığı için sigara içme alışkanlıklarının eğitim ile değişip değişmediği incelenememiştir. Polis / jandarma grubunda eğitim düzeyine göre sigara içme durumunun dağılımı Tablo 13'te, şoförlerin eğitim düzeyine göre sigara içme durumunun dağılımı Tablo 14'te, imam/müezzinlerin eğitim düzeyine göre sigara içme durumunun dağılımı Tablo 15'de verilmiştir. Araştırmanın her iki yılında da görüşülen polis/jandarmalar arasında sigara içme yüzdesinin ilkokul ya da ortaokul düzeyinde eğitimi olanlarda en yüksek olduğu saptanmıştır. Genel olarak grubun üçte ikisine yakın bir bölümünün sigara içmesine rağmen, eğitim düzeyi arttıkça sigara içme yüzdesi azalmaktadır. 1998 yılında lise altı eğitimi olan polis/jandarmalarda % 77.7 olan sigara içme yüzdesi yüksek okul mezunlarında % 59.3'e düşmektedir. 1999 yılında elde edilen bulgular da benzerdir.

Araştırmada görüşülen şoförlerin eğitim düzeyleri her iki yılda da benzerlik göstermektedir; görüşülen beş şoförden yalnızca ikisi lise veya üstü eğitime sahiptir. Şoförler arasında sigara içme yüzdesi eğitim düzeyine göre her iki araştırma yılında da farklılık göstermemektedir.

Tablo 13. Polis / jandarmalarda eğitim düzeyine göre sigara içme durumu yüzde dağılımı (Türkiye, 1998, 1999)

Yıl	Eğitim düzeyi	Sigara içme durumu			Toplam	
		Halen içiyor	İçmiş, bırakmış	Hiç içmemiş	Sayı	%*
1998	İlkokul / ortaokul	77.7	16.7	5.6	54	8.7
	Lise	59.1	12.1	28.8	472	76.5
	Yüksek okul	59.3	14.3	26.4	91	14.7
1999	İlkokul / ortaokul	73.3	10.7	16.0	75	10.4
	Lise	64.5	13.4	22.1	521	72.6
	Yüksek okul	59.8	13.9	26.2	122	17.0

*Kolon yüzdesi; diğerleri satır yüzdesidir.

Tablo 14. Şoförlerde eğitim düzeyine göre sigara içme durumu yüzde dağılımı
(Türkiye, 1998, 1999)

Yıl	Eğitim düzeyi	Sigara içme durumu			Toplam	
		Halen içiyor	İçmiş, bırakmış	Hiç içmemiş	Sayı	%
1998	İlkokul	66.1	13.7	20.2	124	47.0
	Ortaokul	77.8	9.9	12.3	81	30.7
	Lise, +	67.8	13.6	18.6	59	22.3
1999	İlkokul	72.8	12.1	15.0	173	51.2
	Ortaokul	74.0	11.5	14.5	96	28.4
	Lise, +	78.3	7.2	14.5	69	20.4

Kolon yüzdesi; diğerleri satır yüzdesidir.

Tablo 15. İmam / müezzinlerde eğitim düzeyine göre sigara içme durumu yüzde dağılımı (Türkiye, 1998, 1999)

Yıl	Eğitim düzeyi	Sigara içme durumu			Toplam	
		Halen içiyor	İçmiş, bırakmış	Hiç içmemiş	Sayı	%
1998	İlkokul	31.5	21.1	47.4	19	7.8
	Ortaokul	29.6	14.8	55.6	27	11.2
	Lise	25.6	23.7	50.7	156	64.5
	Yüksek okul	15.0	17.5	67.5	40	16.5
1999	İlkokul	12.5	25.0	62.5	8	2.9
	Ortaokul	16.7	25.0	58.3	36	13.0
	Lise	30.4	26.6	43.0	158	57.0
	Yüksek okul	18.6	22.7	58.7	75	27.1

Kolon yüzdesi; diğerleri satır yüzdesidir.

Araştırma kapsamında görüşülen ve halen sigara içen öğrencilerin sigara içme sürelerine göre dağılımları ve ortalama sigara içme süreleri Tablo 16'da gösterilmiştir. Yedinci sınıflarda 1998 yılında sigara içen öğrencilerin % 37.5'i son 6 aydır, % 16.7'si ise son 6-12 aydır sigara içtiklerini belirtmişlerdir. 1999 yılında araştırma sırasında sigara içenler arasında 1 yıldan daha kısa süredir sigara içtiğini belirten yedinci sınıf öğrencisi olmamıştır. Yedinci sınıflarda araştırma sırasında sigara içen öğrencilerin ortalama sigara içme süresi 1998 yılında 1.93 ± 1.97 yıl olarak belirlenmiştir. Bu ortalama 1999 yılında 4.59 ± 3.01 yıldır. Onuncu sınıf öğrencileri arasında 1998 yılında sigara içtiğini belirten 209 öğrencinin % 43.1'i 2 yıldan daha uzun süredir sigara içtiklerini belirtmişlerdir. 1998 yılında onuncu sınıfta her 10 sigara içen öğrenciden biri son 6 ay içinde sigaraya başladığını belirtirken, 1999 yılında araştırma sırasında sigara içtiklerini belirten toplam 180 onuncu sınıf öğrencisinin hiçbiri son 6 ayda sigaraya başladığını belirtmemiştir. Bu grupta 2 yıldan uzun süredir sigara içenlerin yüzdesi % 53.9'dur. Onuncu. sınıflarda araştırma sırasında sigara içen öğrencilerde ortalama sigara içme süresi 2.87 ± 2.27 yıldır. 1999 yılında ise bu süre 3.04 ± 1.87 yıl olarak belirlenmiştir.

Tablo 17 araştırma kapsamına alınan öğrenciler arasında daha önce sigara içmiş ancak araştırma sırasında bırakmış olan öğrencilerin sigara içme sürelerinin dağılımını göstermektedir. Her iki sınıfta da sigarayı bırakmış olan öğrencilerin yaklaşık yarısı 6 aydan daha kısa süre ile sigara içtiklerini belirtmişlerdir. 1999 yılında yapılan ikinci araştırmada ise yine grupların yaklaşık olarak yarısı 6-12 ay sigara içtiklerini belirtmişlerdir. 1998 yılında yedinci sınıflarda sigara içmiş bırakmış öğrencilerin ortalama sigara içme süresi 1.13 ± 1.66 yıl, onuncu sınıflarda sigara içmiş bırakmış öğrencilerin ortalama sigara içme süresi 1.25 ± 1.37 yıl, 1999 yılında ise yedinci. sınıflarda sigara içmiş bırakmış öğrencilerin ortalama sigara içme süresi 1.72 ± 0.79 yıl, onuncu sınıflarda sigara içmiş bırakmış öğrencilerin ortalama sigara içme süresi 1.85 ± 1.30 yıl olarak bulunmuştur.

Tablo 16. Araştırmaya katılan ve halen sigara içen öğrencilerin sigara içme sürelerinin dağılımı (Türkiye, 1998, 1999)

Sınıf	Sigara içme süresi (yıl)	1998		1999	
		Sayı	%	Sayı	%
7. sınıf	≤ 0.50	9	37.5	-	-
	0.51 – 1.00	4	16.7	-	-
	1.01 - 2.00	3	12.5	3	37.5
	2.01, +	8	33.3	5	62.5
	Toplam	24	100.0	8	100.0
		$\bar{X} = 1.93 \pm 1.97$		$\bar{X} = 4.59 \pm 3.01$	
		min-max = 0.08-6.00		min-max = 1.75-9.00	
10. sınıf	≤ 0.50	19	9.1	-	-
	0.51 – 1.00	43	20.5	35	19.4
	1.01 - 2.00	57	27.3	48	26.7
	2.01, +	90	43.1	97	53.9
	Toplam	209	100.0	180	100.0
		$\bar{X} = 2.87 \pm 2.27$		$\bar{X} = 3.04 \pm 1.87$	
		min-max = 0.08-14.00		min-max = 1.00-14.00	

Tablo 17. Araştırmaya katılan ve sigara içmiş bırakmış olan öğrencilerin sigara içme sürelerinin dağılımı (Türkiye, 1998, 1999)

Sınıf	Sigara içme süresi (yıl)	1998		1999	
		Sayı	%	Sayı	%
7. sınıf	≤ 0.50	70	56.0	-	-
	0.51 – 1.00	19	15.2	12	48.0
	1.01 - 2.00	20	16.0	8	32.0
	2.01, +	16	12.8	5	20.0
	Toplam	125	100.0	25	100.0
		$\bar{X} = 1.13 \pm 1.66$		$\bar{X} = 1.72 \pm 0.79$	
		min-max = 0.08-10.00		min-max = 1.00-3.00	
10. sınıf	≤ 0.50	64	41.0	2	2.0
	0.51 – 1.00	35	22.4	47	47.5
	1.01 - 2.00	36	23.1	30	30.3
	2.01, +	21	13.5	20	20.2
	Toplam	156	100.0	99	100.0
		$\bar{X} = 1.25 \pm 1.37$		$\bar{X} = 1.85 \pm 1.30$	
		min-max = 0.08-10.00		min-max = 0.25-10.00	

Görüşülen öğrenciler arasında araştırma sırasında sigara içen öğrencilerin günde içtikleri sigara miktarları Tablo 18'de, daha önce sigara içmiş ancak araştırma sırasında bırakmış olan öğrencilerin günde içtikleri sigara miktarları da Tablo 19'da görülmektedir. 1998 yılında sigara içen yedinci sınıf öğrencilerinin % 62.5'i, 1999 yılında da % 66.8'i günde 5 veya daha az sigara içtiklerini belirtmişlerdir (yıllara göre sırası ile $X = 5.13 \pm 4.07$ ve $X = 7.42 \pm 8.91$). Onuncu sınıf öğrencilerinde ise sigara içen her dört öğrenciden biri günde yarım paketten fazla sigara içtiğini belirtmiştir. Birinci araştırmada onuncu sınıf öğrencilerinin % 19.4'ü günde 1-3 sigara içerlerken,

ikinci araştırmada bu yüzde % 26.2'ye yükselmiştir. Onuncu sınıf öğrencileri arasında 1998 yılında günde ortalama içilen sigara sayısı 9.13 ± 6.81 (min-max = 1-35) iken, 1999 yılında bu sayı ortalama 9.18 ± 8.55 'e yükselmiştir.

Tablo 18. Araştırmaya katılan ve halen sigara içen öğrencilerin günde içtikleri sigara sayılarının dağılımı (Türkiye, 1998, 1999)

Sınıf	Sigara sayısı (adet)	1998		1999	
		Sayı	%	Sayı	%
7. sınıf	1	2	8.3	2	16.7
	2	3	12.5	2	16.7
	3	6	25.0	2	16.7
	4-5	4	16.7	2	16.7
	6, +	9	37.5	4	33.2
	Toplam	24	100.0	12	100.0
		$\bar{X} = 5.13 \pm 4.07$ min-max = 1-20		$\bar{X} = 7.42 \pm 8.91$ min-max = 1-30	
10. sınıf	1	15	7.3	14	6.7
	2	11	5.3	25	11.9
	3	14	6.8	16	7.5
	4-5	44	21.4	39	18.6
	6-10	122	59.2	60	28.7
	11, +			55	26.56
Toplam		206	100.0	209	100.0
		$\bar{X} = 9.13 \pm 6.81$ min-max = 1-35		$\bar{X} = 9.18 \pm 8.55$ min-max = 1-60	

Daha önce sigara içmiş bırakmış olan yedinci sınıf öğrencilerinde günde içilen sigara sayısı 1998 ve 1999 yılları arasında, az da olsa, azalma eğilimi göstermiştir. 1998 yılında öğrencilerin % 57.2'si, 1999 yılında % 64.0'ı geçmişte günde 1-2 sigara içtiklerini belirtmişlerdir. Geçmişte günde 5'ten fazla sigara içtiğini belirtenlerin yüzdesi ise % 16.9'dan % 9.3'e düşmüştür. Yedinci sınıfta olup halen sigara içmeyen öğrencilerin 1998 yılında günde tükettikleri ortalama sigara miktarı 4.20 ± 5.33 'den, 1999 yılında 3.05 ± 3.65 'e düşmüştür. Onuncu sınıf öğrencileri arasında geçmişte sigara içenlerin % 27.0'ı ilk araştırmada günde 6 ve daha fazla sigara tükettiklerini belirtirken, 1999 yılında bu yüzde % 20.6'ya düşmüştür. Her iki yılda da öğrencilerin yarıdan fazlası geçmişte günde 1-3 sigara içtiklerini belirtmişlerdir (sırası ile % 50.4 ve % 65.9). Onuncu sınıf öğrencileri arasında geçmişte içilen günlük ortalama sigara sayısı 1998 yılında 4.95 ± 4.83 , 1999 yılında da ortalama 4.67 ± 5.93 olarak saptanmıştır.

Tablo 19. Araştırmaya katılan ve sigara içmiş bırakmış olan öğrencilerin günde içtikleri sigara sayılarının dağılımı (Türkiye, 1998, 1999)

Sınıf	Sigara sayısı	1998		1999	
		Sayı	%	Sayı	%
7. sınıf	1	38	30.6	27	36.0
	2	33	26.6	21	28.0
	3	14	11.4	13	17.3
	4-5	18	14.5	7	9.4
	6, +	21	16.9	7	9.3
	Toplam	124	100.0	75	100.0
		$\bar{X} = 4.20 \pm 5.33$ min-max = 1-30		$\bar{X} = 3.05 \pm 3.65$ min-max = 1-20	
10. sınıf	1	36	22.1	38	21.3
	2	26	16.0	50	27.9
	3	20	12.4	30	16.8
	4-5	37	22.7	24	13.4
	6-10	31	19.0	23	12.8
	11, +	13	8.0	14	7.8
	Toplam	163	100.0	74	100.0
		$\bar{X} = 4.95 \pm 4.83$ min-max = 1-30		$\bar{X} = 4.67 \pm 5.93$ min-max = 1-40	

Tablo 20. Araştırmaya kapsamına alınan grupların sigara içmeye ilişkin bazı özelliklerine göre dağılımı (Türkiye, 1998, 1999)

Gruplar	Toplam	1998				1999				
		Sigara içen Yaşam boyu %	Halen %	Ort. sigara içme süresi (yıl)	Günde içilen ort. sigara sayısı	Sigara içen Yaşam boyu %	Halen %	Ort. sigara içme süresi (yıl)	Günde içilen ort. sigara sayısı	
Öğrenci (7. sınıf)	1 455	13.0	2.1	1.3 ± 1.7	4.3 ± 5.1	1 672	7.0	0.9	2.3 ± 2.0	3.7 ± 4.9
Öğrenci (10. sınıf)	1 318	30.9	16.3	2.2 ± 2.1	7.3 ± 6.4	1 466	29.9	14.8	2.6 ± 1.8	7.1 ± 7.8
Doktor	986	58.3	41.1	13.1 ± 8.0	16.7 ± 10.3	1 128	60.8	43.1	13.3 ± 7.8	17.6 ± 11.5
Öğretmen	905	61.8	47.3	13.2 ± 8.1	15.7 ± 8.9	1 044	63.0	48.6	13.3 ± 8.0	16.1 ± 9.6
Polis/jandarma	617	73.6	60.8	13.1 ± 8.2	21.3 ± 12.1	718	77.9	64.7	12.3 ± 7.5	20.9 ± 11.3
Şoför	265	82.6	70.2	18.6 ± 9.3	25.4 ± 13.4	338	85.2	74.3	18.3 ± 9.3	26.6 ± 14.5
İmam/müezzin	242	46.3	24.8	12.7 ± 8.8	13.6 ± 7.5	279	50.2	25.1	12.8 ± 8.9	16.3 ± 12.2

* Bazı gruplarda sigara içme durumunu belirtmeyenler olduğundan toplamlar Tablo 1'den farklıdır.

Çalışmanın birinci aşamasında da, 1999 yılında tekrarlanan ikinci aşamasında da şoförler yaşam boyu sigara içme ve halen sigara içme yüzdeleri olarak tüm gruplar arasında en yüksek yüzdelerle sahip olan gruptur (sırası ile 1998 yılında % 82.6 ve %70.2, 1999 yılında % 85.2 ve % 74.3). İmam/müezzinlerde ise hem sigara ile tanışmış olanları, hem de halen sigara içenlerin yüzdesi her iki çalışmada da en düşük olarak bulunmuştur. Yine her iki çalışmada da 10. sınıfta okuyan yaklaşık her üç öğrenciden biri sigara ile tanıştığını belirtmiştir. Bir yıl ara ile tekrarlanan iki çalışmada öğrenciler arasında sigara içenlerin yüzdesinin hafifçe azaldığı, buna karşın yetişkin tüm gruplarda halen sigara içenlerin yüzdelerinde artış olduğu gözlenmiştir (Tablo 20).

İlk çalışmada (1998) yedinci sınıf öğrencileri ortalama 1.3 ± 1.7 , onuncu sınıf öğrencileri 2.2 ± 2.19 yıldır sigara içtiklerini belirtirlerken, doktor, öğretmen, ve polis/jandarmalarda bu süre ortalama 13 yıl, şoförlerde ise 18.5 yıldır (Tablo 20).

Günde içilen sigara sayısı bakımından polis/jandarmalar ve şoförler her iki çalışmada da en çok sigara içen gruplar olarak bulunmuşlardır. 1998 yılında polis/jandarmalar günde ortalama 21.3 ± 12.1 , şoförler 25.4 ± 13.3 sigara içtiklerini belirtirlerken, 1999 yılında bu sayılar sırasıyla 20.9 ± 11.3 ve 25.6 ± 14.5 olmuştur. Doktor, öğretmen ve imam/müezzinler her iki yılda da günde yarım paketten fazla sigara içmektedirler (Tablo 20).

IV. 1. 3. Araştırma Kapsamında İncelenen Grupların 4207 Sayılı Kanun'u Bilme Durumları ve Yasa Hükümleri Hakkındaki Görüşleri

Çalışma kapsamında görüşülen kişilere sigaranın zararlarının önlenmesine dair kanunu duyup duymadıkları da sorulmuştur. Kişilerin sigara yasasını duyma durumlarına göre dağılımları Tablo 21'de verilmiştir.

Tablo 21. Araştırmaya katılan kişilerin sigara kanunu duyma durumuna ve yıllara göre yüzde dağılımı (Türkiye, 1998, 1999)

Gruplar	1998			1999		
	Toplam Sayı	Duyan %	Duymayan %	Toplam Sayı	Duyan %	Duymayan %
Öğrenci (7. sınıf)	1 476	47.9	52.1	1 711	35.6	64.4
Öğrenci (11. sınıf)	1 342	57.2	42.8	1 488	48.9	51.1
Doktor	984	93.2	6.8	1 128	93.4	6.6
Öğretmen	906	91.9	8.1	1 043	92.2	7.8
Polis / jandarma	617	89.8	10.2	713	86.0	14.0
Şoför	265	80.4	19.6	338	66.9	33.1
İmam / müezzin	242	90.9	9.1	279	83.5	16.5

Bazı gruplarda kanunu duyma durumunu belirtmeyenler olduğundan toplamlar Tablo 1'den farklıdır.

Gruplar arasında 1998 yılındaki çalışmada yasadan en haberdar olan gruplar sırası ile doktorlar, öğretmenler, imam/müezzinler ve polis/jandarmalardır; bu gruplarda yaklaşık her on kişiden dokuzu yasadan haberdardır. Şoförler arasında kanunu bilenlerin oranı 1998 yılında % 80.4'ten, 1999 yılında % 66.6'ya düşmüştür. Öğretmen ve doktorlar arasında kanunu duyanların oranının çalışmanın ikinci yılında fazla bir değişim göstermediği, buna karşın polis/jandarma grubu ile imamlar arasında kanunu duyduğunu belirtenlerin oranının azaldığı gözlenmiştir. Öğrenciler görüşülen gruplar arasında yasadan en az haberdar olan grup olarak görülmektedir. 1998 yılında 7. sınıf öğrencilerinin % 47.9'u, 11. sınıf öğrencilerinin % 57.2'si yasayı duyduklarını belirtirken, 1999 yılında bu oranlar sırası ile % 35.6 ile % 48.9'a düşmüştür.

Araştırma sırasında kanunu duyduğunu belirten kişilere bu yasanın hükümlerinden hangilerini bildikleri sorulmuştur. Bu soruya verilen yanıtlar, her bir yanıtın belirtilme yüzdeleri ayrı ayrı hesaplanarak ve tüm gruplar için Tablo 22-28'de verilmiştir.

Buna göre 1998 yılında yedinci ve onuncu sınıflarda en çok belirtilen ilk üç hüküm "kanunun sigaranın sağlığa zararlı olduğunu belirttiği" (% 19.8, % 13.8) , "kapalı ortamlarda sigara içilmesini yasakladığı" (% 10.7, % 33.2) ve "18 yaşından küçükler sigara satışını yasakladığı" (% 9.9, % 20.5)'dir. Diğer gruplarda ise en sıklıkla dile getirilen ilk üç yasa hükmü gruplara göre değişmemektedir. Tüm gruplarda ilk üç sırada belirtilen kanun hükümleri "kapalı ortamlarda sigara içilmesini yasaklar" (% 54.0 ile % 37.3) , "toplu bulunulan yerlerde sigara içilmesini yasaklar" (% 30.3 ile % 13.6) ve "otobüslerde, taşıma araçlarında sigara içilmesini yasaklar" (% 38.0 ile % 17.4) şeklindedir.

Çalışmanın ikinci yılında (1999) görüşülen gruplardaki kişilerin en yüksek yüzdelerde bildiklerini belirttikleri ilk üç kanun maddesi ilk çalışmadan az da olsa farklılıklar göstermektedir. Yedinci sınıf öğrencileri yine "yasa sigaranın sağlığa zararlı olduğunu belirtiyor" hükmünü % 23.3 ile birinci sırada belirtmişlerdir. Bunu % 14.3 ile "18 yaşından küçükler sigara satışını yasaklar" ve % 13.6 ile sigara içmeyi yasaklar" şeklindeki görüşler izlemektedir. Onuncu sınıf öğrencileri en çok bilinen yasa hükümleri olarak ilk iki sırada 1998 yılında belirttikleri maddeleri yinelerken, üçüncü sırada % 16.1 ile "para cezası getiriyor" maddesi yer almıştır. Diğer gruplarda iki çalışma yılı arasında en sık olarak belirtilen ilk üç yasa maddesi değişmemiştir.

4207 Sayılı Kanun'u duyduğunu belirten kişilerden bildikleri yasa maddelerini sıralamaları istendiğinde Kanun'da gerçekten var olan maddeler yanında, bazı maddelerin özelleştirilmiş veya değiştirilmiş şekilleri ile Kanun'da hiç geçmeyen bazı hükümler de belirtilmiştir. Örneğin öğrenciler öğretmenler tarafından ifade edilen "öğretmenler odasında sigara içilmesini yasaklar", yine öğrenciler tarafından ifade edilen "18 yaşından küçüklerin sigara içmesini yasaklar", "içki, esrar, uyuşturucuyu yasaklar", öğretmenler tarafından belirtilen "hamilelerin sigara içmesini yasaklar" gibi maddeler bunlara örnektir.

Tablo 22 . Yedinci sınıf öğrencilerinden sigara kanununu duymuş olanların bildikleri kanun hükümlerinin dağılımı (Türkiye, 1998, 1999)

Hüküm	1998 (n= 707)		1999 (n= 609)	
	Sayı	%	Sayı	%
Kanun sigaranın sağlığa zararlı olduğunu belirtiyor	140	19.8	142	23.3
Kapalı ortamlarda sigara içilmesini yasaklar	76	10.7	70	11.5
18 yaşından küçüklere sigara satışını yasaklar	70	9.9	87	14.3
Para cezası getiriyor	46	6.5	65	10.7
Toplu bulunulan yerlerde sigara içilmesini yasaklar	39	5.5	19	3.1
Otobüslerde, taşıma araçlarında sigara içilmesini yasaklar	28	4.0	25	4.1
Hastanelerde sigara içilmesini yasaklar	17	2.4	36	5.9
Resmi dairelerde sigara içilmesini yasaklar	16	2.3	26	4.3
Çocukların bulunduğu ortamlarda sigara içilmesini yasaklar	13	1.8	14	2.3
Okullarda sigara içilmesini yasaklar	9	1.3	16	2.6
Sigara içmeyenlerin zarar görmesini engeller	5	0.7	-	-
10'dan fazla kişinin bulunduğu yerlerde sigara içilmesini yasaklar	4	0.6	-	-
Sigara reklamını yasaklar	3	0.4	4	0.7
İçmeyenlerin yanında sigara içilmesini yasaklar	2	0.3	1	0.2
Tütün üretimi ve kullanımına kısıtlama getiriyor	2	0.3	-	-
Kamunun yararlandığı yerlerde sigara içilmesini yasaklar	2	0.3	6	1.0
5'ten fazla kişinin bulunduğu yerlerde sigara içilmesini yasaklar	2	0.3	4	0.7
Öğretmenler odasında sigara içilmesini yasaklar	1	0.1	-	-
Hastaların yanında sigara içilmesini yasaklar	1	0.1	3	0.5
Kalp krizi geçirenlerin sigara içmesini yasaklar	1	0.1	-	-
18 yaşından küçüklerin sigara içmesini yasaklar	-	-	25	4.1
Belli yerlerde sigara içilmesini yasaklar	-	-	3	0.5
Sigara içmeyi yasaklar	-	-	83	13.6
Sigarayı bırakmayı teşvik eder	-	-	12	2.0
İçki, esrar, uyuşturucuyu yasaklar	-	-	14	2.3
Fikri yok / bilmiyor	195	28.1	172	28.8

*Birden fazla yanıt mevcuttur.

Tablo 23. Onuncu sınıf öğrencilerinden sigara kanununu duymuş olanların bildikleri kanun hükümlerinin dağılımı (Türkiye, 1998, 1999)

Hüküm	1998 (n= 767)		1999 (n= 728)	
	Sayı	%	Sayı	%
Kapalı ortamlarda sigara içilmesini yasaklar	255	33.2	258	35.4
18 yaşından küçüklere sigara satışını yasaklar	157	20.5	189	26.0
Kanun sigaranın sağlığa zararlı olduğunu belirtiyor	106	13.8	110	15.1
Toplu bulunulan yerlerde sigara içilmesini yasaklar	85	11.1	83	11.4
Para cezası getiriyor	80	10.4	117	16.1
Otobüslerde, taşıma araçlarında sigara içilmesini yasaklar	60	7.8	90	12.4
Resmi dairelerde sigara içilmesini yasaklar	51	6.6	64	8.8
5'ten fazla kişinin bulunduğu yerlerde sigara içilmesini yasaklar	26	3.4	14	1.9
Okullarda sigara içilmesini yasaklar	21	2.7	20	2.7
Çocukların bulunduğu ortamlarda sigara içilmesini yasaklar	16	2.1	13	1.8
Kamunun yararlandığı yerlerde sigara içilmesini yasaklar	15	2.0	17	2.3
Hastanelerde sigara içilmesini yasaklar	14	1.8	27	3.7
Sigara reklamını yasaklar	14	1.8	8	1.1
Hastaların yanında sigara içilmesini yasaklar	4	0.5	-	-
Hamile kadınların sigara içmesini yasaklar	4	0.5	1	0.1
Sigara içmeyenlerin zarar görmesini engeller	3	0.4	3	0.4
Konferans salonlarında sigara içilmesini yasaklar	1	0.1	-	-
İçmeyenlerin yanında sigara içilmesini yasaklar	1	0.1	-	-
10'dan fazla kişinin bulunduğu yerlerde sigara içilmesini yasaklar	1	0.1	2	0.3
18 yaşından küçüklerin sigara içmesini yasaklar	-	-	10	1.4
Belli yerlerde sigara içilmesini yasaklar	-	-	7	1.0
Sigara içmeyi yasaklar	-	-	55	7.6
Sigarayı bırakmayı teşvik eder	-	-	9	1.2
İçki, esrar, uyuşturucuyu yasaklar	-	-	4	0.5
Fikri yok / bilmiyor	130	16.9	129	17.7

*Birden fazla yanıt mevcuttur.

Tablo 24. Doktorlardan sigara kanununu duymuş olanların bildikleri kanun hükümlerinin dağılımı (Türkiye, 1998, 1999)

Hüküm	1998 (n= 917)		1999 (n= 1053)	
	Sayı	%	Sayı	%
Kapalı ortamlarda sigara içilmesini yasaklar	462	50.4	521	49.5
Toplu bulunulan yerlerde sigara içilmesini yasaklar	278	30.3	290	27.5
Otobüslerde, taşıma araçlarında sigara içilmesini yasaklar	187	20.4	224	21.3
5'ten fazla kişinin bulunduğu yerlerde sigara içilmesini yasaklar	126	13.7	93	8.8
18 yaşından küçüklere sigara satışını yasaklar	104	11.3	93	8.8
Resmi dairelerde sigara içilmesini yasaklar	82	8.9	47	4.5
Para cezası getiriyor	51	5.6	121	11.5
Kamunun yararlandığı yerlerde sigara içilmesini yasaklar	47	5.1	73	6.9
Sigara reklamını yasaklar	30	3.3	8	0.8
Hastanelerde sigara içilmesini yasaklar	29	3.2	39	3.7
Okullarda sigara içilmesini yasaklar	12	1.3	7	0.7
10'dan fazla kişinin bulunduğu yerlerde sigara içilmesini yasaklar	10	1.1	4	0.1
Yasa sigaranın sağlığa zararlı olduğunu belirtiyor	8	0.9	8	0.8
İçmeyenlerin yanında sigara içilmesini yasaklar	5	0.5	-	-
Çocukların bulunduğu ortamlarda sigara içilmesini yasaklar	2	0.2	2	0.2
Hastaların yanında sigara içilmesini yasaklar	2	0.2	-	-
Sigara içmeyenlerin zarar görmesini engeller	2	0.2	2	0.2
Sigara içmeyi yasaklar	-	-	14	1.3
Sigara içenlere özel oda verilmesini öngörür	-	-	8	0.8
4207 sayılı kanunu biliyor	-	-	6	0.6
Tütün üretimi ve kullanımına kısıtlama getiriyor	5	0.5	5	0.5
Belli Yerlerde sigara içilmesini yasaklar	-	-	4	0.4
Fikri yok / bilmiyor	27	2.9	77	7.5

* Birden fazla yanıt mevcuttur.

Tablo 25. Öğretmenlerden sigara kanununu duymuş olanların bildikleri kanun hükümlerinin dağılımı (Türkiye, 1998, 1999)

Hüküm	1998 (n= 833)		1999 (n= 962)	
	Sayı	%	Sayı	%
Kapalı ortamlarda sigara içilmesini yasaklar	311	37.3	387	40.2
Toplu bulunulan yerlerde sigara içilmesini yasaklar	304	36.5	319	33.2
Otobüslerde, taşıma araçlarında sigara içilmesini yasaklar	145	17.4	121	12.6
18 yaşından küçüklere sigara satışını yasaklar	107	12.8	69	7.2
5'ten fazla kişinin bulunduğu yerlerde sigara içilmesini yasaklar	101	12.1	86	8.9
Para cezası getiriyor	81	9.7	130	13.5
Resmi dairelerde sigara içilmesini yasaklar	66	7.9	32	3.3
Kamunun yararlandığı yerlerde sigara içilmesini yasaklar	33	4.0	53	5.5
Sigara reklamını yasaklar	20	2.4	11	1.1
Yasa sigaranın sağlığa zararlı olduğunu belirtiyor	17	2.0	10	1.0
Hastanelerde sigara içilmesini yasaklar	18	2.2	11	1.1
Okullarda sigara içilmesini yasaklar	15	1.8	12	1.2
Sigara içmeyenlerin zarar görmesini engeller	8	1.0	9	0.9
İçmeyenlerin yanında sigara içilmesini yasaklar	8	1.0	1	0.1
Çocukların bulunduğu ortamlarda sigara içilmesini yasaklar	5	0.6	2	0.2
10'dan fazla kişinin bulunduğu yerlerde sigara içilmesini yasaklar	3	0.4	16	1.7
Hamile kadınların sigara içmesini yasaklar	3	0.4	-	-
Konferans salonlarında sigara içilmesini yasaklar	1	0.1	-	-
Öğretmenler odasında sigara içilmesini yasaklar	1	0.1	1	0.1
Belli yerlerde sigara içilmesini yasaklar	-	-	16	1.7
Tütün üretimi ve kullanımına kısıtlama getiriyor	12	1.4	15	1.6
Sigara içmeyi yasaklar	-	-	14	1.5
Sigara içenlere özel oda verilmesini öngörür	-	-	9	0.9
4207 sayılı kanunu biliyor	-	-	5	0.5
Fikri yok / bilmiyor	41	4.9	74	7.7

*Birden fazla yanıt mevcuttur.

Tablo 26. Polis / jandarmalardan sigara kanununu duymuş olanların bildikleri kanun hükümlerinin dağılımı (Türkiye, 1998, 1999)

Hüküm	1998 (n= 554)		1999 (n= 613)	
	Sayı	%	Sayı	%
Kapalı ortamlarda sigara içilmesini yasaklar	263	47.5	345	56.3
Toplu bulunulan yerlerde sigara içilmesini yasaklar	130	23.5	71	11.6
Otobüslerde, taşıma araçlarında sigara içilmesini yasaklar	129	23.3	107	17.5
5'ten fazla kişinin bulunduğu yerlerde sigara içilmesini yasaklar	71	12.8	48	7.8
Resmi dairelerde sigara içilmesini yasaklar	63	11.4	34	5.5
18 yaşından küçüklere sigara satışını yasaklar	54	9.7	56	9.1
Para cezası getiriyor	42	7.6	65	10.6
Kamunun yararlandığı yerlerde sigara içilmesini yasaklar	25	4.5	41	6.7
Sigara reklamını yasaklar	12	2.2	1	0.2
Tütün üretimi ve kullanımına kısıtlama getiriyor	12	2.2	9	1.5
Yasa sigaranın sağlığa zararlı olduğunu belirtiyor	11	2.0	19	3.1
Hastanelerde sigara içilmesini yasaklar	6	1.1	10	1.6
Çocukların bulunduğu ortamlarda sigara içilmesini yasaklar	4	0.7	1	0.2
Sigara içmeyenlerin zarar görmesini engeller	3	0.5	2	0.3
10'dan fazla kişinin bulunduğu yerlerde sigara içilmesini yasaklar	3	0.5	3	0.5
Okullarda sigara içilmesini yasaklar	2	0.4	3	0.5
İçmeyenlerin yanında sigara içilmesini yasaklar	1	0.2	-	-
Sigara içmeyi yasaklar	-	-	24	3.9
4207 sayılı kanunu biliyor	-	-	7	1.1
Sigara içenlere özel oda verilmesini öngörür	-	-	1	0.2
Belli yerlerde sigara içilmesini yasaklar	-	-	4	0.7
Fikri yok / bilmiyor	34	6.1	48	7.8

Birden fazla yanıt mevcuttur.

Tablo 27. Şoförlerden sigara kanununu duymuş olanların bildikleri kanun hükümlerinin dağılımı (Türkiye, 1998, 1999)

Hüküm	1998 (n= 213)		1999 (n= 226)	
	Sayı	%	Sayı	%
Kapalı ortamlarda sigara içilmesini yasaklar	115	54.0	92	40.7
Otobüslerde, taşıma araçlarında sigara içilmesini yasaklar	81	38.0	81	35.8
Toplu bulunulan yerlerde sigara içilmesini yasaklar	29	13.6	34	15.0
Resmi dairelerde sigara içilmesini yasaklar	11	5.2	9	4.0
5'ten fazla kişinin bulunduğu yerlerde sigara içilmesini yasaklar	11	5.2	10	4.4
Kamunun yararlandığı yerlerde sigara içilmesini yasaklar	8	3.8	6	2.7
Para cezası getiriyor	6	2.8	4	1.8
Hastanelerde sigara içilmesini yasaklar	4	1.9	6	2.7
18 yaşından küçükler sigara satışını yasaklar	3	1.4	8	3.5
Yasa sigaranın sağlığa zararlı olduğunu belirtiyor	3	1.4	4	1.8
Tütün üretimi ve kullanımına kısıtlama getiriyor	2	0.9	-	-
Çocukların bulunduğu ortamlarda sigara içilmesini yasaklar	1	0.5	2	0.9
Sigara reklamını yasaklar	1	0.5	-	-
Sigara içmeyi yasaklar	-	-	6	2.7
10'dan fazla kişinin bulunduğu yerlerde sigara içilmesini yasaklar	-	-	3	1.3
Okullarda sigara içilmesini yasaklar	-	-	1	0.4
4207 sayılı kanunu biliyor	-	-	1	0.4
Sigara içenlere özel oda verilmesini öngörür	-	-	1	0.4
Fikri yok / bilmiyor	28	13.1	40	17.7

Birden fazla yanıt mevcuttur.

Tablo 28. İmam / müezzinlerden sigara kanununu duymuş olanların bildikleri kanun hükümlerinin dağılımı (Türkiye, 1998, 1999)

Hüküm	1998 (n= 220)		1999 (n= 233)	
	Sayı	%	Sayı	%
Kapalı ortamlarda sigara içilmesini yasaklar	109	49.5	128	54.9
Otobüslerde, taşıma araçlarında sigara içilmesini yasaklar	70	31.8	58	24.9
Toplu bulunulan yerlerde sigara içilmesini yasaklar	58	26.3	48	20.6
Resmi dairelerde sigara içilmesini yasaklar	27	12.3	15	6.4
18 yaşından küçüklere sigara satışını yasaklar	26	11.8	14	6.0
5'ten fazla kişinin bulunduğu yerlerde sigara içilmesini yasaklar	23	10.5	19	8.2
Para cezası getiriyor	19	8.6	23	9.9
Kamunun yararlandığı yerlerde sigara içilmesini yasaklar	6	2.7	13	5.6
Hastanelerde sigara içilmesini yasaklar	4	1.8	6	2.6
Tütün üretimi ve kullanımına kısıtlama getiriyor	3	1.4	2	0.9
Çocukların bulunduğu ortamlarda sigara içilmesini yasaklar	2	0.9	1	0.4
Sigara reklamını yasaklar	2	0.9	2	0.9
Okullarda sigara içilmesini yasaklar	1	0.5	-	-
Sigara içmeyenlerin zarar görmesini engeller	1	0.5	-	-
İçmeyenlerin yanında sigara içilmesini yasaklar	1	0.5	-	-
10'dan fazla kişinin bulunduğu yerlerde sigara içilmesini yasaklar	1	0.5	3	1.3
Yasa sigaranın sağlığa zararlı olduğunu belirtiyor	-	-	3	1.3
4207 sayılı kanunu biliyor	-	-	1	0.4
Fikri yok / bilmiyor	13	5.9	23	9.9

Birden fazla yanıt mevcuttur.

Araştırma sırasında görüşülen kişilerin 4207 Sayılı Kanun'u duyup duymadıkları ve duymuş olanların da yasa hükümleri konusundaki bilgileri sorgulandıktan sonra, tüm kişilere 4207 Sayılı Kanun kısaca açıklanmış ve Kanun'un hükümleri ayrı ayrı okunarak bu görüşe katılıp katılmadıkları sorulmuştur. Görüşülen kişilerin kanun hükümleri konusundaki görüşleri de Tablo 29-35'te sunulmuştur.

Görüşülen kişilerin her iki çalışmada da büyük çoğunlukla onayladıkları yasa maddesi "televizyonda sigaranın zararları ile ilgili eğitim yapılması" maddesidir (% 86.4 - % 100.0). Grubun en az onayladıkları yasa maddesi ise "otobüs terminalleri, tren garları ve bekleme salonlarında sigara içilmesinin yasaklanması" konusundaki maddedir (% 50.0 - % 70.7). Kanunun "18 yaşından küçüklere sigara satışının yasaklanması" maddesi öğrenciler tarafından çok benimsenmezken, araştırma grubundaki yetişkinler tarafından % 90'ların üzerinde onaylanmıştır. Yedinci sınıf öğrencileri dışında tüm gruplarda iki çalışma yılı arasında yasa maddeleri konusundaki görüşler yönünden belirgin bir değişim gözlenmemiştir. Ancak yedinci sınıf öğrencileri, sigara reklamının yasaklanması hakkındaki hüküm dışında, sorulan tüm hükümler için çalışmanın ikinci yılında bir önceki yıla göre daha yüksek yüzdelerle olumlu görüş bildirmişlerdir.

Otogar ve tren garlarındaki sigara içme yasağı hakkındaki hükümden sonra görüşülen yedinci ve onuncu sınıf öğrencileri ile öğretmenler ve polis/jandarmaların en az onayladıkları ikinci yasa maddesi "kamu kurum ve kuruluşlarında sigara içilmesinin yasaklanması" hakkındaki hükümdür. Bu konuda da olumlu görüş bildiren kişilerin yüzdesi % 65.5 ile % 73.7 arasında değişmektedir.

Öğretmenler yasanın "okullarda sigara içilmesinin yasaklanması" hakkındaki hükmünü en az onaylayan gruptur (1998 yılında % 74.0, 1999 yılında % 75.2).

Tablo 29. Yedinci sınıf öğrencilerinin sigara kanununun hükümleri hakkındaki görüşlerinin yüzde dağılımı (Türkiye, 1998, 1999)

Hüküm	1998 (n= 1 478-1 503)				1999 (n= 1 704-1 725)			
	Uygun	Özel koşullar sağlandığında	Uygun değil	Fikri yok	Uygun	Özel koşullar sağlandığında	Uygun değil	Fikri yok
18 yaşından küçüklere sigara satışının yasaklanması	68.8	5.5	23.2	2.5	72.7	6.3	18.9	2.1
Şehirlerarası otobüslerde, trenlerde sigara içilmesinin yasaklanması	77.4	5.6	15.3	1.7	79.4	5.2	14.3	1.1
Kamu kurum ve kuruluşlarında sigara içilmesinin yasaklanması	69.9	7.7	14.1	8.3	74.6	9.9	10.5	5.0
Sağlık hizmetlerinin verildiği kuruluşlarda sigara içilmesinin yasaklanması	80.5	3.7	14.4	1.4	83.4	3.1	12.4	1.1
Okullarda sigara içilmesinin yasaklanması	84.0	2.2	12.8	1.0	86.2	3.0	10.1	0.7
Otobüs terminalleri, tren garları ve bekleme salonlarında sigara içilmesinin yasaklanması	66.8	12.0	14.0	7.2	68.8	13.0	13.6	4.6
Sigara reklamı yapılmasının yasaklanması	74.4	10.6	13.8	1.2	73.1	10.3	16.6	0.1
Televizyonda sigaranın zararları konusunda eğitim yapılması	90.8	2.7	6.1	0.4	92.7	2.4	4.9	0.1

Bazı gruplarda yasa maddeleri hakkında belirtmeyenler olduğundan toplamlar Tablo 1'den farklıdır.

Tablo 30. Onuncu sınıf öğrencilerinin sigara kanununun hükümleri hakkındaki görüşlerinin dağılımı (Türkiye, 1998, 1999)

Hüküm	1998 (n= 1 322-1 348)				1999 (n= 1 474-1 503)			
	Uygun	Özel koşullar sağlandığında	Uygun değil	Fikri yok	Uygun	Özel koşullar sağlandığında	Uygun değil	Fikri yok
18 yaşından küçüklere sigara satışının yasaklanması	65.8	13.2	18.9	2.1	65.7	13.2	18.8	2.3
Şehirlerarası otobüslerde, trenlerde sigara içilmesinin yasaklanması	78.3	9.3	11.4	1.0	79.4	10.6	9.1	0.9
Kamu kurum ve kuruluşlarında sigara içilmesinin yasaklanması	65.5	20.0	10.1	4.4	66.6	19.2	10.3	3.9
Sağlık hizmetlerinin verildiği kuruluşlarda sigara içilmesinin yasaklanması	81.8	6.0	11.1	1.1	83.2	7.1	9.1	0.6
Okullarda sigara içilmesinin yasaklanması	80.0	6.4	12.6	1.0	78.8	7.7	11.7	1.8
Otobüs terminalleri, tren garları ve bekleme salonlarında sigara içilmesinin yasaklanması	55.7	21.9	19.4	3.0	51.6	24.9	19.4	4.1
Sigara reklamı yapılmasının yasaklanması	69.6	8.3	20.9	1.2	68.0	11.5	20.5	-
Televizyonda sigaranın zararları konusunda eğitim yapılması	92.5	2.5	4.7	0.3	93.6	1.9	4.4	0.1

Bazı gruptalarda yasa maddeleri hakkında belirtmeyenler olduğundan toplamlar Tablo 1'den farklıdır.

Tablo 31. Doktorların sigara kanununun hükümleri hakkındaki görüşlerinin dağılımı (Türkiye, 1998, 1999)

Hüküm	1998 (n= 981-982)				1999 (n= 1 121-1 125)			
	Uygun	Özel koşullar sağlandığında	Uygun değil	Fikri yok	Uygun	Özel koşullar sağlandığında	Uygun değil	Fikri yok
18 yaşından küçüklere sigara satışının yasaklanması	94.5	1.3	4.1	0.1	94.0	0.7	5.2	0.1
Şehirlerarası otobüslerde, trenlerde sigara içilmesinin yasaklanması	92.6	5.3	2.1	-	95.0	3.1	1.9	-
Kamu kurum ve kuruluşlarında sigara içilmesinin yasaklanması	80.2	17.3	2.5	-	79.4	19.2	1.3	0.1
Sağlık hizmetlerinin verildiği kuruluşlarda sigara içilmesinin yasaklanması	84.7	13.6	1.7	-	84.6	14.3	1.1	-
Okullarda sigara içilmesinin yasaklanması	93.1	5.6	1.2	0.1	93.1	6.1	0.6	0.2
Otobüs terminalleri, tren garları ve bekleme salonlarında sigara içilmesinin yasaklanması	61.9	29.9	7.9	0.3	66.6	25.6	7.5	0.3
Sigara reklamı yapılmasının yasaklanması	90.2	2.2	6.7	0.9	91.9	0.5	6.4	1.2
Televizyonda sigaranın zararları konusunda eğitim yapılması	97.0	0.8	1.9	0.2	89.2	0.4	10.2	0.2

Bazı gruplarda yasa maddeleri hakkında belirtmeyenler olduğundan toplamlar Tablo 1'den farklıdır.

Tablo 32. Öğretmenlerin sigara kanununun hükümleri hakkındaki görüşlerinin dağılımı (Türkiye, 1998, 1999)

Hüküm	1998 (n= 902-905)				1999 (n= 1 017-1 044)			
	Uygun	Özel koşullar sağlandığında	Uygun değil	Fikri yok	Uygun	Özel koşullar sağlandığında	Uygun değil	Fikri yok
18 yaşından küçüklere sigara satışının yasaklanması	92.5	1.1	6.3	0.1	93.4	1.3	5.1	0.2
Şehirlerarası otobüslerde, trenlerde sigara içilmesinin yasaklanması	86.0	7.6	6.4	-	89.7	5.2	5.1	-
Kamu kurum ve kuruluşlarında sigara içilmesinin yasaklanması	68.3	26.1	5.5	0.1	73.1	22.6	4.2	0.1
Sağlık hizmetlerinin verildiği kuruluşlarda sigara içilmesinin yasaklanması	85.0	10.3	4.7	-	89.2	8.1	2.6	0.1
Okullarda sigara içilmesinin yasaklanması	74.0	21.0	5.0	-	75.2	21.8	3.0	-
Otobüs terminalleri, tren garları ve bekleme salonlarında sigara içilmesinin yasaklanması	50.7	36.2	12.6	0.5	55.9	27.7	16.1	0.3
Sigara reklamı yapılmasının yasaklanması	87.5	2.4	9.4	0.7	90.3	0.7	8.0	1.0
Televizyonda sigaranın zararları konusunda eğitim yapılması	95.1	1.0	3.7	0.2	86.4	0.8	12.5	0.3

Bazı gruplarda yasa maddeleri hakkında belirtmeyenler olduğundan toplamlar Tablo 1'den farklıdır.

Tablo 33. Polis/jandarmaların sigara kanununun hükümleri hakkındaki görüşlerinin dağılımı (Türkiye, 1998, 1999)

Hüküm	1998 (n= 612-613)				1999 (n= 698-716)			
	Özel koşullar		Uygun	Fikri	Özel koşullar		Uygun	Fikri
	Uygun	sağlandığında	değil	yok	Uygun	sağlandığında	değil	yok
18 yaşından küçüklere sigara satışının yasaklanması	93.8	1.0	4.9	0.3	91.1	1.3	7.5	0.1
Şehirlerarası otobüslerde, trenlerde sigara içilmesinin yasaklanması	91.2	5.7	3.1	-	89.5	6.6	3.8	0.1
Kamu kurum ve kuruluşlarında sigara içilmesinin yasaklanması	73.7	20.4	5.7	0.2	69.0	24.4	6.0	0.6
Sağlık hizmetlerinin verildiği kuruluşlarda sigara içilmesinin yasaklanması	95.6	3.8	0.6	-	94.1	4.7	1.2	-
Okullarda sigara içilmesinin yasaklanması	97.0	2.0	1.0	-	93.4	4.3	2.3	-
Otobüs terminalleri, tren garları ve bekleme salonlarında sigara içilmesinin yasaklanması	50.0	32.7	17.2	0.1	49.3	29.9	20.4	0.4
Sigara reklamı yapılmasının yasaklanması	93.5	0.5	5.0	1.0	90.6	0.3	8.1	1.0
Televizyonda sigaranın zararları konusunda eğitim yapılması	95.1	0.5	3.9	0.5	84.8	0.7	14.5	-

Bazı gruplarda yasa maddeleri hakkında belirtmeyenler olduğundan toplamlar Tablo 1'den farklıdır.

Tablo 34 . Şoförlerin sigara kanununun hükümleri hakkındaki görüşlerinin dağılımı (Türkiye, 1998, 1999)

Hüküm	1998 (n= 263-264)				1999 (n= 327-338)			
	Uygun	Özel koşullar sağlandığında	Uygun değil	Fikri yok	Uygun	Özel koşullar sağlandığında	Uygun değil	Fikri yok
18 yaşından küçüklere sigara satışının yasaklanması	93.6	0.8	5.6	-	93.5	0.9	5.0	0.5
Şehirlerarası otobüslerde, trenlerde sigara içilmesinin yasaklanması	89.8	4.5	5.7	-	92.0	3.3	4.4	0.3
Kamu kurum ve kuruluşlarında sigara içilmesinin yasaklanması	89.4	6.8	3.4	0.4	92.3	5.9	1.8	-
Sağlık hizmetlerinin verildiği kuruluşlarda sigara içilmesinin yasaklanması	94.7	3.4	1.9	-	97.6	1.2	0.9	0.3
Okullarda sigara içilmesinin yasaklanması	97.3	1.1	1.6	-	97.3	1.8	0.6	0.3
Otobüs terminalleri, tren garları ve bekleme salonlarında sigara içilmesinin yasaklanması	51.7	26.2	22.1	-	53.0	22.5	24.3	0.2
Sigara reklamı yapılmasının yasaklanması	89.8	1.9	6.8	1.5	94.8	-	2.8	2.4
Televizyonda sigaranın zararları konusunda eğitim yapılması	95.8	0.4	1.9	1.9	86.5	0.3	12.8	0.4

Bazı gruplarda yasa maddeleri hakkında belirtmeyenler olduğundan toplamlar Tablo 1'den farklıdır.

Tablo 35. İmam/müezzinlerin sigara kanununun hükümleri hakkındaki görüşlerinin dağılımı (Türkiye, 1998, 1999)

Hüküm	1998 (n= 242)				1999 (n= 268-280)			
	Uygun	Özel koşullar sağlandığında	Uygun değil	Fikri yok	Uygun	Özel koşullar sağlandığında	Uygun değil	Fikri yok
18 yaşından küçüklere sigara satışının yasaklanması	98.4	0.8	0.8	-	95.7	0.7	3.6	-
Şehirlerarası otobüslerde, trenlerde sigara içilmesinin yasaklanması	96.3	2.9	0.8	-	96.8	1.8	1.4	-
Kamu kurum ve kuruluşlarında sigara içilmesinin yasaklanması	92.2	7.4	0.4	-	89.3	8.9	1.8	-
Sağlık hizmetlerinin verildiği kuruluşlarda sigara içilmesinin yasaklanması	95.5	4.1	0.4	-	99.3	0.7	-	-
Okullarda sigara içilmesinin yasaklanması	98.8	1.2	-	-	98.2	1.1	0.4	0.3
Otobüs terminalleri, tren garları ve bekleme salonlarında sigara içilmesinin yasaklanması	70.7	23.1	5.8	0.4	72.9	20.7	5.7	0.7
Sigara reklamı yapılmasının yasaklanması	98.	-	0.8	0.8	97.0	-	2.6	0.4
Televizyonda sigaranın zararları konusunda eğitim yapılması	100.0	-	-	-	85.1	0.7	14.2	-

*Bazı gruplarda yasa maddeleri hakkında belirtmeyenler olduğundan toplamlar Tablo 1'den farklıdır.

IV. 2. Araştırma Kapsamındaki Kamu ve Tüzel Kişilikteki Kurum ve Kuruluşlarda 4207 Sayılı Kanun'a Uyum Düzeyi

IV. 2. 1. Araştırma Kapsamındaki Kamu Kurum ve Kuruluşlarda 4207 Sayılı Kanun'a Uyum Düzeyi

Siĝaranın zararlarının önlenmesine dair kanunun kabul edilmesinden iki ve üç yıl sonra yasa hükümlerine uyum ile yasadan haberdar olma ve yasanın hükümlerinin bilinmesine ilişkin yapılmış olan bu çalışmada kamu kurum ve kuruluşlarında da kanun hükümlerinden bazılarına uyum düzeyleri belirlenmiştir. Bunun için saĝlık ocakları, hastaneler, polis/jandarma karakolları, vergi daireleri, spor salonları, adliyeler, banka şubeleri ve şehirlerarası otobüs terminallerinde gözlemlerde bulunulmuş, kurum yöneticileri ile görüşülmüştür. Çalışmanın ikinci bölümünde, 1998 yılında gidilen aynı kurum ve kuruluşlara gidilmiştir. 1999 yılında gözlem yapılan kuruluşlarda gözlenen artış bir yıl içinde gidilen yerleşim yerinde yeni kuruluşların oluşmasından veya 1998 yılında çeşitli nedenlerle gözlem yapılamayan kuruluşlarda 1999 yılında gözlem yapma olanaĝının bulunmasından kaynaklanmaktadır.

Araştırma sırasında gözlemlerde bulunan ve yöneticileri ile görüşülen kurum ve kuruluşların yıllara göre daĝılımı Tablo 36'da, yerleşim yerlerine göre daĝılımı ise Ek VIII.3.2'de görülmektedir. Kamu kurum ve kuruluşlarında sigara içilme durumu ile ilgili olarak yapılan gözlemlerde kuruluşun koridorlarında, odalarında ve büfe, kantin, çay ocaĝı gibi yerlerinde sigara içilip içilmediĝi gözlenmiştir. Bu gözlemler bir defa yapılmış, ancak zaman kısıtlılıĝı nedeni ile her kuruluşta aynı saatte ve haftanın aynı gününde gözlem yapmak mümkün olmamıştır. Saĝlık kuruluşları özellik arzettiĝi için, bu kuruluşlarda daha ayrıntılı gözlem yapılmış, hasta bekleme salonu, acil servis, muayene odası, servisler, hemşire odası, laboratuvar ve sekreter ofislerinde sigara içilmesi durumu gözlenmiştir.

Tablo 36. Araştırma kapsamında gözlem yapılan kurum ve kuruluşların dağılımı
(Türkiye, 1998, 1999)

Kurum ve kuruluş	1998		1999	
	Sayı	%	Sayı	%
Sağlık ocağı	115	23.0	117	21.0
Hastane	55	11.0	57	11.0
Karakol	78	15.0	82	15.0
Vergi dairesi	40	8.0	50	9.0
Adliye	34	7.0	34	6.0
Banka şubesi	144	29.0	161	30.0
Terminal	15	3.0	23	5.0
Spor salonu	18	4.0	17	3.0
Toplam	499	100.0	541	100.0

Sağlık kuruluşları dışında kalan kurum ve kuruluşların çeşitli yerlerinde personel ve diğer kişilerin sigara içme durumları Tablo 35'te özetlenmiştir. Her iki çalışmada da kamu kurum ve kuruluşlarında, kapalı mekan olmasına rağmen, daha kişisel özelliği olan odalarda hem personelin hem de diğer kişilerin sigara içtikleri gözlenmiştir. Büfe, kantin, çay ocağı gibi yerlerde de durum benzerdir. Koridorlar ise sigara içmenin daha az olduğu mekanlar olarak gözlenmiştir. Örneğin, adliyelerde yapılan gözlemlerde her iki yılda da gözlenen koridorların yaklaşık olarak üçte ikisinde sigara içilmiyor olmasına karşın, odalar ve kantinlerde bu oran % 3.8'lere kadar düşmektedir. Toplu bulunulan yerlerde sigara içme yaşağına en az uyulan kuruluşlar şehirlerarası otobüs terminalleridir. Spor salonlarında yapılan gözlemlerde ise koridorların % 58.7-%50.0'ında, odaların % 55.6-% 76.5'inde, büfe, kantin, çay ocaklarının % 72.2-% 85.7'sinde sigara içildiği gözlenmiştir. Dikkat çeken bir başka bulgu ise, bir yıl ara ile yapılan gözlemlerde kuruluşlarda sigara içilmeyen mekanların artmaması, aksine azalmasıdır. Örneğin vergi dairelerinde yapılan gözlemlerde 1998 yılında koridorların % 32.5'inde sigara içildiği gözlenirken, 1999 yılında bu yüzde %65.3'e yükselmiştir. Kurumların çoğunda iş için kuruma gelenlerin sigara içmesine izin verilmezken personelin sigara içtikleri gözlenmiştir.

Araştırma kapsamında gözlem yapılan sağlık ocakları ile hastanelerdeki gözlem sonuçları Tablo 36 ve Tablo 37'de görülmektedir. Diğer kuruluşlardan farklı olarak, sağlık kuruluşlarında sigara içme yasağına daha fazla uyulduğu gözlenmiştir. Ancak yine de hasta muayene odalarında dahi personelin sigara içiyor olması dikkat çekicidir. Gerek sağlık ocaklarında, gerekse de hastanelerde zamanla kurum içinde sigara içilmemesi davranışının yaygınlaşması beklenirken, ikinci çalışmada bu kurumların hemen her yerinde, sigara içildiği yönündeki gözlemlerin yüzdelerinin artmış olduğu göze çarpmaktadır. Her iki kurumda da, kurumu kullananlardan çok, personelin bu yasağı uymadığı bir diğer gözlemdir. Sağlık ocaklarında 1998 yılında koridorlarda sigara içilmesi durumuna % 21.9 oranında rastlanırken, 1999 yılında bu yüzde % 27.0'a yükselmiştir. Hastanelerde bu yüzdeler sırası ile % 29.6 ve % 33.3'tür. Sağlık ocaklarında sigara içilmemesine en özen gösterilen yerler 1998 yılında hasta muayene odaları (% 91.1), laboratuvarlar (% 88.7) ve hasta bekleme odalarıdır (% 80.5). Bu kurumlarda hemşire odaları ile sekreterlikler sigara içilmemesine en az özen gösterilen yerlerdir. 1999 yılında yapılan gözlemlerde ise hasta muayene odalarında dahi önceki yıl gösterilen özenin kalmadığı gözlenmektedir (% 78.6). 1998 yılında hastanelerde en az sigara içilen bölüm % 91.1 ile acil servisler olarak gözlenmiştir, ancak 1999 yılında acil servislerde sigara içilmediği şeklindeki gözlem yüzdesi % 68.5'e düşmüştür. Hastanelerde servislerde sigara içilmemesine çok özen gösterilmemektedir; 1998 yılında % 51.9 olan sigara içilmeyen servis yüzdesi 1999 yılında % 50.9'a düşmüştür.

Araştırma kapsamında incelenen kurum ve kuruluşlarda yasada sözü edilen uygun uyarı afişlerinin olup olmadığı konusundaki gözlemlerin sonucu Tablo 38'de görülmektedir. Gözlem yapılan kamunun yararlandığı yerler arasında şehirlerarası otobüs terminalleri iki çalışmada da uyarı afişinin en az bulunduğu yerler olarak dikkati çekmektedir; 1998 yılındaki gözlemlerde terminallerin % 60.0'ında, 1999 yılındaki gözlemlerde de % 60.9'unda uyarı afişi olmadığı gözlenmiştir. Terminaler dışında diğer kamu kurum ve kuruluşlarında uyarı afişi olanların yüzdesi oldukça düşükse de, ikinci çalışmada tüm kurum ve kuruluşlarda uygun afiş yüzdelerinin yükselmiş olduğu gözlenmiştir.

Çalışmalarda kurumlarda sigara içenlere ayrılmış bir sigara odası olup olmadığı da gözlenmiştir. Bu gözlemlerin sonucu Tablo 39'da özetlenmiştir. Her iki çalışmada da uygun sigara odası olan kurum ve kuruluş sayısı çok düşüktür. En çok uygun sigara odası bulunan kuruluş 1998 yılında % 27.1, 1999 yılında % 24.1 ile sağlık ocaklarıdır. Terminallerde yapılan gözlemlerde 1998 yılında hiç uygun sigara odasına rastlanmazken, 1999 yılında gözlem yapılan terminallerin % 4.3'ünde uygun sigara odasına rastlanmıştır.

Tablo 37. Araştırma kapsamına alınan çeşitli kamu kurum ve kuruluşlarında sigara içilme durumunun yüzde dağılımı (Türkiye, 1998, 1999)

Yer	Sigara içilme durumu	Karakol		Vergi dairesi		Adliye		Terminal		Banka şubesi		Spor salonu	
		1998 (n=78)	1999 (n=79)	1998 (n=40)	1999 (n=49)	1998 (n=34)	1999 (n=33)	1998 (n=15)	1999 (n=20)	1998 (n=144)	1999 (n=138)	1998 (n=18)	1999 (n=17)
Koridor	İçilmiyor	35.9	25.3	37.5	34.7	64.7	60.6	7.1	5.0	38.9	41.3	50.0	47.1
	İçiliyor	64.1	74.7	62.5	65.3	35.3	39.4	92.9	95.0	61.1	58.7	50.0	52.9
	Personel	41.0	57.0	15.0	16.3	14.7	18.2	7.1	10.0	14.6	31.2	11.1	11.8
	Diğerleri	-	-	2.5	-	2.9	3.0	7.1	-	5.5	3.6	11.1	-
	Her ikisi de	23.1	17.7	45.0	49.0	17.7	18.2	78.7	85.0	41.0	23.9	27.8	41.1
Odalar	İçilmiyor	12.8	3.8	17.5	20.4	11.8	11.8	-	10.0	24.1	20.3	44.4	23.5
	İçiliyor	87.2	96.2	82.5	79.6	88.2	88.2	100.0	90.0	75.9	79.7	55.6	76.5
	Personel	69.2	70.9	50.0	53.1	70.6	73.5	33.3	25.0	37.6	44.4	44.5	41.2
	Diğerleri	2.6	2.5	-	-	-	-	-	-	2.8	-	-	-
	Her ikisi de	15.4	22.8	32.5	26.5	17.6	14.7	66.7	65.0	35.5	35.3	11.1	35.3
Büfe, kantin, çay ocağı	İçilmiyor	35.8	13.7	23.3	17.6	14.3	3.8	6.7	-	28.6	18.6	33.3	14.3
	İçiliyor	64.2	86.3	76.7	82.4	85.7	96.2	93.3	100.0	71.4	81.4	66.7	85.7
	Personel	40.3	64.7	33.3	58.9	53.6	69.3	13.3	16.7	44.6	64.6	20.0	35.7
	Diğerleri	-	3.8	-	-	-	3.8	6.7	-	-	-	13.4	7.1
	Her ikisi de	23.9	17.6	43.4	23.5	26.5	23.1	73.3	83.3	26.8	16.8	33.3	42.9

Sütun yüzdesidir.

Tablo 38. Araştırma kapsamına alınan sağlık ocaklarında sigara içilme durumunun dağılımı (Türkiye, 1998, 1999)

Yer	Sigara içilme durumu	1998	1999
		%	%
		(n=114)	(n=113)
Koridor	İçilmiyor	78.1	73.0
	İçiliyor	21.9	27.0
	Personel	14.0	13.0
	Diğerleri	2.6	6.2
	Her ikisi de	5.3	7.8
		(n=113)	(n=106)
Bekleme salonu	İçilmiyor	80.5	78.3
	İçiliyor	19.5	21.7
	Personel	11.6	11.4
	Diğerleri	3.5	7.5
	Her ikisi de	4.4	2.8
		(n=112)	(n=117)
Hasta muayene odası	İçilmiyor	91.1	78.6
	İçiliyor	8.9	21.4
	Personel	8.0	19.7
	Diğerleri	0.9	-
	Her ikisi de	-	1.7
		(n=113)	(n=113)
Hemşire odası	İçilmiyor	39.8	24.8
	İçiliyor	60.2	75.2
	Personel	55.8	69.9
	Diğerleri	0.9	-
	Her ikisi de	3.5	5.3
		(n=106)	(n=95)
Laboratuvar	İçilmiyor	88.7	69.5
	İçiliyor	11.3	30.5
	Personel	10.4	30.0
	Diğerleri	-	-
	Her ikisi de	0.9	0.5
		(n=110)	(n=110)
Sekreterlik	İçilmiyor	36.4	20.0
	İçiliyor	63.6	80.0
	Personel	50.9	69.1
	Diğerleri	0.9	1.8
	Her ikisi de	11.8	9.1

Tablo 39. Araştırma kapsamına alınan hastanelerde sigara içilme durumunun dağılımı
(Türkiye, 1998, 1999)

Yer	Sigara içilme durumu	1998	1999
		%	%
		(n=54)	(n=57)
Koridor	İçilmiyor	70.4	66.7
	İçiliyor	29.6	33.3
	Personel	7.4	21.1
	Diğerleri	5.6	1.7
	Her ikisi de	16.6	10.4
		(n=53)	(n=56)
Bekleme salonu	İçilmiyor	73.6	82.1
	İçiliyor	26.4	17.9
	Personel	5.7	3.6
	Diğerleri	9.4	5.4
	Her ikisi de	11.3	8.9
		(n=54)	(n=56)
Hasta muayene odası	İçilmiyor	85.2	67.9
	İçiliyor	14.8	32.1
	Personel	11.1	30.4
	Diğerleri	3.7	1.8
	Her ikisi de	-	-
		(n=53)	(n=54)
Acil servis	İçilmiyor	90.6	68.5
	İçiliyor	9.4	31.5
	Personel	9.4	22.2
	Diğerleri	-	3.7
	Her ikisi de	-	5.6
		(n=54)	(n=55)
Servisler	İçilmiyor	51.9	50.9
	İçiliyor	48.1	49.1
	Personel	37.0	36.4
	Diğerleri	-	3.6
	Her ikisi de	11.1	9.1

Tablo 40. Araştırma kapsamına alınan kurumların sigara yasağına ilişkin uyarı afişi olma durumuna göre yüzde dağılımı (Türkiye, 1998, 1999)

Kurum	1998 Uyarı afişi				1999 Uyarı afişi			
	Toplam	Var, uygun	Var, uygun değil	Yok	Toplam	Var, uygun	Var, uygun değil	Yok
Karakol	78	15.4	64.1	20.5	80	23.8	46.2	30.0
Vergi dairesi	40	30.0	60.0	10.0	50	32.0	54.0	14.0
Adliye	34	20.6	64.7	14.7	34	35.3	55.9	8.8
Terminal	15	20.0	20.0	60.0	23	13.0	26.1	60.9
Banka şubesi	144	18.1	47.2	34.7	159	28.3	44.0	27.7
Spor salonu	18	27.8	61.1	11.1	17	35.3	64.7	-
Sağlık ocağı	114	22.8	39.5	37.7	115	23.5	49.5	27.0
Hastane	55	34.5	49.1	16.4	56	55.4	33.9	10.7

Tablo 41. Araştırma kapsamına alınan kurumlarda sigara sigara içme odası olma durumuna göre yüzde dağılımı (Türkiye, 1998, 1999)

Kurum	1998			1999		
	Sigara içme odası			Sigara içme odası		
	Toplam	Var, uygun	Yok	Toplam	Var, uygun	Yok
Karakol	78	23.1	76.9	81	7.4	92.6
Vergi dairesi	40	25.0	75.0	50	20.0	80.0
Adliye	34	8.8	91.2	34	11.8	88.2
Terminal	15	-	100.0	23	4.3	95.7
Banka şubesi	144	20.8	79.2	158	13.9	86.1
Spor salonu	18	16.7	83.3	17	17.6	82.4
Sağlık ocağı	114	27.2	72.8	116	24.1	75.9
Hastane	55	23.6	76.4	56	14.3	85.7

IV. 2. 2. Araştırma Kapsamındaki Bakkal, Büfe ve Küçük Marketlerde 4207 Sayılı Kanun'a Uyum Düzeyi

Araştırmada Yasa'nın "18 yaşından küçüklere sigara satışının yasaklandığı" konusundaki maddesine uyum düzeyi de gözlenmiştir. Bunun için araştırma ilçelerinde seçilen ve olabildiğince okul çevrelerinde ve mahalle aralarında bulunmasına özen gösterilen toplam 170 bakkal, büfe ve küçük markette her iki çalışmada da gözlem yapılmıştır.

Gözlem yapılan marketlerin en yakın okula olan uzaklıkları Tablo 40'ta görülmektedir. Her iki çalışmada da işletmelerin okullara en çok 500 metre mesafede olmasına özen gösterilmiştir.

Tablo 42. Araştırma kapsamına alınan büfe veya bakkalların en yakın okula olan uzaklıklarına göre dağılımı (Türkiye, 1998, 1999)

Uzaklık (m)	1998		1999	
	Sayı	%	Sayı	%
< 100	93	54.6	118	69.2
101 – 500	69	40.6	51	30.2
501, +	8	4.8	1	0.6
Toplam	170	100.0	170	100.0

Tablo 43. Araştırma kapsamına alınan bakkal, vb.'de 18 yaşından küçükler sigara satış durumu (Türkiye, 1998, 1999)

Sigara isteği	1998		1999	
	Sayı	%	Sayı	%
Sigara istemeyen	4805	81.7	3718	80.2
Sigara isteyen	1076	18.3	918	19.8
Satılan	1061	98.6	890	96.9
Satılmayan	15	1.4	28	3.1
Toplam	5 881	100.0	4 636	100.0

Gözlem yapılan marketlerdeki çocuklar tarafından sigara alma isteği ve bu isteğin karşılanma durumu Tablo 41'de görülmektedir. Gözlem yapılan bakkal, vb.'den 18 yaşından küçük çocuklar tarafından 1998 yılında toplam 5881, 1999 yılında ise 4636 alışveriş yapılmıştır. Bu taleplerin yıllara göre sırasıyla % 18.3'ü ve % 19.8'i sigaradır. 1998 yılında çocuklar tarafından yapılan toplam 1061 sigara talebinin % 98.6'sı, 1999 yılında çocuklar tarafından yapılan toplam 918 sigara talebinin de % 96.9'u karşılanmıştır.

Kanun'a göre bakkal, market, büfe gibi sigara satılan yerlerde, herkesin kolayca görebileceği bir yer ve boyutta, 18 yaşından küçüklere sigara satışının yasak olduğuna dair uyarı levhası asılması zorunludur. Gözlem yapılan bakkal, vb.'de uyarı levhalarının olup olmadığı da değerlendirilmiş ve Tablo 44'de verilmiştir. 1998 yılında gözlem yapılan 170 bakkaldan % 74.5'inde uyarı levhası olduğu, ancak uygun levha yüzdesinin % 20.6'da kaldığı saptanmıştır. 1999 yılında ise durum tersine olmuş, gözlem yapılan bakkalların yalnızca % 28.2'sinde uyarı levhası olduğu tesbit edilmiş, bunların da yalnızca % 12.9'unun uygun olduğu belirlenmiştir.

Tablô 44. Araştırma kapsamına alınan bakkal, vb.'de 18 yaşından küçüklere sigara satışının yasak olduğunu bildiren uyarı levhası olma durumu (Türkiye, 1998, 1999)

Uyarı levhası	1998		1999	
	Sayı	%	Sayı	%
Yok	40	23.5	122	71.8
Var	130	74.5	48	28.2
Uygun	35	20.6	22	12.9
Uygun değil	95	55.9	26	15.3
Toplam	170	100.0	170	100.0

IV. 3. Yazılı ve Görsel Basında Sigara Yasası ve Sigaranın Zararları Konularında Yapılmış Olan Yayınlar İle Reklam ve Tanıtım Yasağına Uyum

Tütün Mamullerinin Zararlarının Önlenmesine Dair Kanun'un önemli maddelerinden birisi de, yazılı ve görsel yayın organları da dahil olmak üzere, her türlü sigara tanıtım ve reklamının yasaklanması ve kamuya veya özel kuruluşlara ait bütün televizyonlara sigaranın zararları konusunda yayın yapma yükümlülüğü getirilmiş olmasıdır. Araştırmada bu konuların da incelenmesi amaçlanmıştır. Bu konuyu incelemek üzere Ankara'da bulunan başlıca televizyon istasyonlarının yetkilileri ile yapılan görüşmelerde bu bilgilere ulaşılamamıştır. Ülkedeki bütün radyo

ve televizyon yayınları bakımından merkezi bir kuruluş olan Radyo ve Televizyon Üst Kurulu' (RTÜK) ndan bu bilgilere ulaşımaya çalışılmış, ancak kurulda bu şekilde bir kayıt sistemi olmadığı öğrenilmiştir. Sonuç olarak televizyonlarda yasanın bu hükmüne uyum konusu değerlendirilememiştir. Bununla birlikte, gözlemlere dayalı olarak daha çok devlet televizyonlarında olmak üzere çeşitli televizyonların yayınları arasında sigaranın sağlığa zararları konusunda eğitici yayınlara yer verilmekte olduğu ifade edilebilir. Bu yayınların süreleri de ayda 90 dakikalık süreyi kapsayabilmektedir. Ancak daha çok özel televizyon kanallarında olmak üzere, yayınların genellikle televizyonların en çok izlendiği saatlerde olmadığı, gece geç saatlerde veya sabah erken saatlerde yapıldığı da gözlenmektedir.

Gazetelerde konunun incelenmesi amacı ile ülke çapında dağıtımı yapılan günlük gazetelerden dört tanesi belirlenmiş ve Milli Kütüphane arşivlerinden yararlanılarak bu gazetelerin 1 Ocak-31 Aralık 1999 tarihleri arasındaki bir yıllık yayınları incelenmek suretiyle sigaranın konu edildiği bütün yayınlar derlenmiştir. Daha sonra bu yayınların çeşitli özellikleri (yayının yer aldığı sayfa, sütun ve satır sayısı, resim olma durumu, yazının niteliği, vb.) değerlendirilmiştir.

Araştırma kapsamında incelenen dört günlük gazete ile eklerinde bir takvim yılı boyunca yayınlanan tüm haberler arasında sigara ile ilgili olan toplam 303 haber veya ilana rastlanmıştır. İncelenen sigara konulu haberlerin bazı özelliklere göre dağılımı Tablo 43a ve Tablo 43b'de görülmektedir.

Haberlerin yıl içinde aylara dağılımı yönünden belirgin bir fark gözlenmemiştir. Ancak Temmuz, Ağustos, Ekim ve Kasım aylarında diğer tüm aylardan daha az sayıda sigara konulu haber çıktığı saptanmıştır. Haftanın günleri de haberlerin dağılımı yönünden fazla bir fark göstermemektedir; yıl boyunca çıkan haberlerin en yüksek yüzde ile Salı günü (%17.8), en düşük yüzde ile Cuma günü (% 10.9) dağıldığı belirlenmiştir. Haberlerin yaklaşık olarak beşte dördü gazetelerin iç sayfalarında yer almıştır. Gazetelerde en fazla okunan sayfalar olan ön ve arka kapak sayfalarında yer alan sigara konulu haberlerin dağılımı eşittir (% 5.9).

Haberlerin % 52.0'ı resimlidir ve en fazla rastlanan resim sigara içen bir kişi resmidir (% 38.). Haberlerin üçte birinden fazlası 2 sütundan kısa, yaklaşık üçte biri de 2 sütundur. Bir yıl boyunca dört gazetede rastlanan sigara konulu haberlerin % 87.1'i, sütun sayısı ne olursa olsun, yarım sütun ya da daha az yer kaplamıştır.

Tablo 45a. Araştırma kapsamında incelenen sigara konulu haberlerin bazı özelliklere göre dağılımı (Türkiye, 1998, 1999)

Özellik (n= 303)	Sayı	%
Aylar		
Ocak	32	10.6
Şubat	30	9.9
Mart	27	8.9
Nisan	27	8.9
Mayıs	26	8.6
Haziran	30	9.9
Temmuz	17	5.6
Ağustos	17	5.6
Eylül	27	8.9
Ekim	17	5.6
Kasım	16	5.3
Aralık	37	12.2
Günler		
Pazartesi	53	17.5
Salı	54	17.8
Çarşamba	31	10.2
Perşembe	48	15.8
Cuma	33	10.9
Cumartesi	40	13.2
Pazar	44	14.5
Bulunduğu yer		
Birinci sayfa	18	5.9
İç sayfalar	236	77.9
Arka sayfa	18	5.9
Ek, ilk sayfa	13	4.3
Ek, iç sayfa	18	5.9

Tablo 45b. Araştırma kapsamında incelenen sigara konulu haberlerin bazı özelliklere göre dağılımı (Türkiye, 1998, 1999)

Özellik (n= 303)	Sayı	%
Resim olma durumu		
Yok	145	48.0
Var	158	52.0
Sigara içen bir kişi	117	38.7
Sigara paketi resmi	14	4.6
Sigara resmi	10	3.3
Sigara logosu	3	1.0
Birden fazla unsur	13	4.4
Sütun sayısı		
≤ 1	104	34.4
2	92	30.4
3	70	23.1
4	23	7.6
5, +	14	4.8
Sütun uzunluğu		
≤ 0.125 (1/8)	36	11.9
0.126 - 0.250 (1/8-1/4)	123	40.7
0.251 - 0.500 (1/4-2/4)	105	34.6
0.501 - 0.750 (2/4-3/4)	31	10.2
0.751 - 1.000 (3/4-4/4)	8	2.7
Satır sayısı		
≤ 10	19	9.7
11, +	176	90.3
Yazının niteliği		
Genel haber	112	37.0
Magazin	72	23.8
Sağlık	70	23.0
İlan	46	15.2
Spor	3	1.0

90.3'ünde satır sayısı onun üzerindedir. İncelenen 303 haberin % 37.0'ı sigara hakkında genel haberler, % 23.8'i sigara konulu magazin haberleri, % 23.0'ı sigaranın sağlığa olan etkilerini konu alan haberler, % 15.2'si sigara fiyatlarındaki değişiklikleri gösterir ilanlar, % 1.0'ı da spor haberleri içinde geçen sigara konulu bölümlerden oluşmaktadır. Gazetelerin hiçbirinde sigara reklamına rastlanmamıştır.

Araştırmada yayınlanan sigara konulu haberlerin niteliğine ve gazetelere göre dağılımı Tablo 44'te görülmektedir. Buna göre, Hürriyet ve Cumhuriyet gazetelerinde çıkan haberlerde sağlık konulu olanlar ile ilanlar yaklaşık olarak aynı yüzdelere sahiptirler. Posta Gazetesi'nde ise haberlerin yarısından fazlası genel nitelikteki haberler, % 42.0'ı ise ilanlardır. Türkiye Gazetesi'nde çıkan haberlerde ise spor haberleri ağırlıktadır (%40.6).

İncelenen gazetelerde çıkan haberlerin sütun uzunluğu ve sütun sayısına göre dağılımları Tablo 46'te verilmiştir. Sigara konulu toplam 303 haberin % 31.3'ü 2 ya da daha az sütunda ve sayfanın dörtte birinden az bir bölümünde yer almıştır. Sütun sayısının 3-4 olduğu ve sayfanın dörtte biri ile yarısını kapladığı haberler ise tüm incelenen haberlerin % 17.0'ını oluşturmaktadır.

Tablo 46. Araştırma kapsamında incelenen haberlerin niteliğine ve gazetelere göre dağılımı (Türkiye, 1998, 1999)

Haberin niteliği	Gazeteler					Toplam	
	Hürriyet	Posta	Cumhuriyet	Türkiye	Sayı	%*	
	Genel	14.6	53.7	13.4	25.0	112	37.0
Magazin	0.8	-	29.8	-	72	23.8	
İlan	36.2	11.9	31.3	3.1	70	23.0	
Sağlık	35.3	42.0	35.8	31.2	46	15.2	
Spor	12.9	7.9	16.4	40.6	3	1.0	
Toplam	Sayı	116	88	67	32	303	
	%	38.3	29.0	22.1	10.6		100.0

*Kolon yüzdesi; diğerleri satır yüzdesidir.

Tablo 47. Araştırma kapsamında incelenen haberlerin Sütun sayısına ve sütun uzunluğuna göre dağılımı (Türkiye, 1998, 1999)

Sütun sayısı	Sütun uzunluğu					Toplam	
	≤ 0.125	0.126-0.250	0.251-0.500	0.501-0.750	0.751-1.000	Sayı	%*
	≤ 1	7.9	17.8	5.9	1.9	0.6	104
2	2.6	13.5	9.5	3.9	0.6	92	30.4
3	0.6	7.5	11.8	2.6	0.3	70	23.1
4	0.6	0.6	5.2	0.9	-	23	7.6
5, +	-	0.9	1.9	0.6	0.9	14	4.6
Toplam	Sayı	66	123	105	34	8	303
	%	11.9	40.7	34.6	10.2	2.7	100.0

*Kolon yüzdesi; diğerleri satır yüzdesidir.

IV. 4. Toplumun Beklentileri ile 4207 Sayılı Kanun'un Uyumu

7 Kasım 1996 tarihinde kabul edilen ve 26 Kasım 1996 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe giren "Tütün Mamullerinin Zararlarının Önlenmesine Dair Kanun" 10 maddeden oluşmaktadır. Yasa'nın 1. maddesinde kanunun amacının "kişileri tütün ve tütün mamullerinin zararlarından, bunların alışkanlıklarını özendirici reklam, tanıtım ve teşvik kampanyalarından koruyucu tertip ve tedbirler almak" olduğu belirtilmekte ve tütün ve tütün mamullerinin içilmesinin yasaklandığı yerler 2. maddede sıralanmaktadır. Yasa'nın 2. maddesine göre "sağlık, eğitim-öğretim ve kültür hizmeti veren yerler ile kapalı spor salonlarında ve toplu taşımacılık yapılan her türlü nakil vasıtaları ve bunların bekleme salonlarında, kamu hizmeti yapan kurum ve kuruluşlardan beş veya beşten fazla kişinin görev yaptığı kapalı mekanlarda tütün ve tütün mamullerinin içilmesi yasaktır".

Yasa çıkmadan önce IDRC tarafından desteklenen ve Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı'nca Ankara İli'nde öğrenciler, öğretmenler, doktorlar, gazeteciler, sporcular ve sanatçılar gibi çeşitli kesimlerde yapılan araştırmanın sonuçlarına göre, sigara için içmesin, herkesin sigara içilmesini sakıncalı bulunduğu yerler okullar ve hastanelerdir. Ancak sigara içen kişiler tren, otobüs, uçak, restoran gibi toplu bulunulan yerlerde belli koşullar sağlandığında sigara içilebileceğini düşünmektedirler. Sigara içmeyen kişiler ise toplu bulunulan hemen her yerde sigara içilmesinin önlenmesinden yana olduklarını belirtmişlerdir. Ancak sigara içen kişiler toplu bulunulan yerlerdeki sigara yasağına % 6.8 ile % 25.4 arasında değişen yüzdelerle karşıdırlar.

Adı geçen araştırmada lokanta ve işyerleri sigara içilmesinin en çok onaylandığı yerler olarak belirtilmiştir. Araştırma gruplarında sigara içmeyen kişiler yine bu mekanlarda sigara içilmesini fazla onaylamasalar da, en esnek oldukları toplu bulunulan yerler olarak bu iki mekanı ifade etmişlerdir. Sigara içen kişiler ise ya bu yerlerde sigara içilmesinde sakınca görmemekte, ya da daha çok özel koşullar sağlandığında sigara içilebileceğini belirtmektedirler. 4207 Sayılı Kanun'un 2. maddesinde de devamlı," Bu gibi mahallerde tütün ve tütün mamullerinin içilebilmesi

için ayrı yerler tahsis edilir. Tahsis edilen yerlerden, sigara içilmeyen mahallere duman gidişini engelleyecek, havalandırma, tecrit etme gibi tedbirler alınır" denmektedir.

Kanun'un 3. maddesi "tütün ve tütün mamullerinin isim, marka veya alametler kullanılarak her ne surette olursa olsun reklam ve tanıtımının yapılması veya bunların kullanılmasını teşvik ve özendirici kampanyalar düzenlenmesini yasaklar" ve "18 yaşından küçüklere tütün ve tütün mamulleri satışı yapılamayacağını" belirtir. Yasa öncesi yapılan araştırmanın bulgularına göre sigara içmeyen anneler başta olmak üzere, sigara içmeyen sanatçılar ve milletvekilleri sigara reklamlarına en çok karşı olan grupturlar. Diğer gruplardaki sigara içmeyen kişilerin sigara reklamlarına daha ılımlı yaklaştıkları belirlenmiştir. Ancak sigara içen ortaokul (% 73.3) ve lise öğrencileri (% 68.1) ile sanatçılar (% 55.4) reklamlarda bir kısıtlama taraftarı değillerdir. Diğer gruplarda sigara içen kişiler de % 12.5 ile % 48.9 arasında değişen yüzdelerle sigara reklamlarının diğer ticari mallar gibi rahatça yapılabileceğini belirtmişlerdir.

Kanun'un 4. maddesi sigara içilmesi ve zararları konusundaki uyarılar ile ilgilidir. Yasa maddesinde "Türkiye'de üretilen veya ithal edilen tütün ve tütün mamulleri paketinin üzerinde açıkça görülebilir ve rahatça okunabilir şekilde, "Yasal uyarı : Sağlığa zararlıdır" ibaresi konulur. Bu ibareyi taşımayan tütün ve tütün mamulleri ithal edilemez ve satışa çıkarılamaz" denmektedir. Ancak yasanın onaylanması öncesi yapılan çalışmada, sigara içmeyen anneler dışında, tüm gruplar sigara paketleri üzerine uyarıcı yazı yazılmasının yararlı olmadığını belirtmişlerdir.

IV. 5. 4207 Sayılı Kanun'un Sigara İçme Sıklığına ve Miktarına Etkisi*

Çalışmanın bu bölümünde, 26 Kasım 1996 tarihinde yürürlüğe giren “sigara yasası”nın kişilerin sigara içme sıklığına ve sigara içenlerin günde içtikleri sigara miktarına olan etkisi incelenmiştir.

Kişilerin sigara içme sıklıkları logit modeli ile hesaplanmış, modelde yaş, eğitim düzeyi, cinsiyet ile bulunulan ilçe ve ilin gelişmişlik düzeyi kontrol edilmiştir. Yasanın uygulanma durumu o ilçede incelenen kurum ve kuruluşlardaki sigara yasağının uygulanmasına göre elde edilen indeksle ölçülmüştür. Analiz sonucunda yasayı uygulama indeksinin kişilerin sigara içip içmemeleri üzerinde istatistiksel olarak önemli bir etkisinin olmadığı belirlenmiştir. Sigara yasağını destekleyen kişilerin, desteklemeyenlere göre sigara içme olasılıkları daha düşüktür.

Sigara yasağının uygulanmasının sigara içen kişilerin günde içtikleri sigara miktarına olan etkisi de benzer bir regresyon modeli ile analiz edilmiştir. Sigara uygulama indeksi arttıkça, sigara içenlerin içtikleri sigara miktarında istatistiksel olarak önemli bir düşme olmaktadır. Bu durum yetişkinlerde görülmesine karşılık, öğrencilerde önemli bir etki saptanmamıştır. Bu durum 18 yaşından küçüklere sigara satışı yasağına uyulmamasından kaynaklanabilir. Sigara içen, ancak sigara yasağını da destekleyen kişilerin günde içtikleri sigara miktarı sigara yasağını desteklemeyenlere göre daha azdır. Yasa uygulandığı takdirde, sigara içme sıklığı azalmasa dahi, günde içilen sigara sayısı azalmaktadır (Tablo 20).

* Bu bölümde yer alan değerlendirmeler Yrd. Doç. Dr. Zeynep Önder tarafından yapılmıştır.

IV. 6. Çalışmanın Kazandırdıkları

Bu araştırma sonunda elde edilen kazançlar şöyle sıralanabilir :

- Araştırmada toplumun çeşitli kesimlerinden 12 620 kişi ile görüşülmüştür. Bu kişiler arasında adı geçen kanunu duymamış olanlar bu çalışma sayesinde sigara içilmesine ve satışına kısıtlama getiren bir yasanın varlığından haberdar olmuşlardır.
- Toplam 1040 kurum ve kuruluşun yöneticisi yasayı bir kez daha duymuş ve önlemlerden haberdar olmuştur.
- İki yıl üst üste yine toplumun çeşitli kesimlerinde ve gözlem yapılan kamu kurum ve kuruluşlarında sigarasız bir yaşam konusu gündeme gelmiştir.
- Çalışmanın sonuçları, başta İçişleri, Sağlık, Milli Eğitim Bakanlıkları ve çalışmanın yürütüldüğü illerin valilikleri ile ilçelerin kaymakamlıkları olmak üzere, üniversitelere, ilgili diğer kamu kurum ve kuruluşlarına ve sivil toplum örgütlerine ulaştırılacaktır.
- Ayrıca bir basın toplantısı düzenlenerek sonuçlar yazılı ve görsel basına da duyurulacaktır.
- Araştırmadan çıkarılan sonuçlar Budapeşte'de 28 Mayıs-2 Haziran 2000 tarihleri arasında yapılmış olan 7. Uluslararası Sağlık Bakımında Sistem Bilimleri Konferansı'nda (7th International Conference on System Sciences in Health Care) tebliğ edilmiştir.
- Yine sonuçlar iki tebliğ olarak Chicago'da düzenlenecek olan 11. Tütün veya Sağlık Dünya Konferansı'na (11th World Conference on Tobacco or Health) gönderilmiş ve kabul edilmiştir.

- Ayrıca sonuçlar 8-12 Ekim 2000 tarihleri arasında İstanbul'da düzenlenecek olan Uluslararası Halk Sağlığı Kongresi 'nde de tebliğ edilecektir.
- Masrafları araştırma bütçesinden karşılanmak üzere ve araştırma ekibinde olan, Hacettepe Üniversitesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı'ndan bir eleman Amerika Birleşik Devletleri'ne epidemiyoloji ve biyoistatistik konularında kısa süreli eğitime, bir eleman da İngiltere'ye yüksek lisans eğitimine gönderilecektir.

V. TARTIŞMA

Tütün Mamullerinin Zararlarının Önlenmesine Dair 4207 Sayılı Kanun'a uyum düzeyinin belirlenmesine yönelik planlanmış olan bu çalışmada 1998 ve 1999 yıllarında Türkiye'nin 34 ilçesinde öğrenci , öğretmen, doktor şoför, polis/jandarma, imam/müezzinlerle görüşülmüş, hastane, sağlık ocağı, karakol, adliye, vergi dairesi, terminal, banka şubesi, spor salonu gibi kurum ve kuruluşlarda ve bakkal/büfelerde yasaya uyum konusunda gözlemler yapılmıştır.

V. 1. Araştırma Kapsamında İncelenen Grupların Sigara İçme Davranışları ve 4207 Sayılı Kanun'u Bilme Durumları

V. 1. 1. Araştırma Kapsamında İncelenen Grupların Tanıtılması

Araştırmaya katılan çeşitli gruplardan görüşülen kişi sayıları Tablo 1'de verilmiştir. Her iki yılda da gruplarda görüşülen kişi sayıları yaklaşık olarak aynıdır. Toplam görüşülen kişi sayılarında iki yıl arasında yaklaşık bin kişilik bir fark görülmesine rağmen, tek tek gruplar incelendiğinde her iki yılda görüşülen kişi sayılarının benzer olduğu görülmektedir.

Çalışmanın birinci yılında görüşülen yedinci ve onuncu sınıf öğrencileri ile doktorlar arasında erkekler çoğunluktadır. Çalışmanın ikinci yılında ise öğrenciler arasında kız ve erkek öğrencilerin dağılımı yaklaşık olarak eşit olurken, görüşülen doktorların üçte birinden fazlası kadındır. Öğretmenler arasında erkek-kadın dağılımı yönünden iki çalışma yılı arasında fazla bir değişim olmamıştır. Ülkemizde polislik kadınlar arasında son yıllarda daha rağbet gören bir meslektir; askerlikte kadınlar yalnızca subay olarak görev almaktadırlar ve jandarma karakollarında kadın personel bulunmamaktadır. Bu durum her iki yılda da polis/jandarma grubunda kadınların oldukça az sayıda olmasına yol açmıştır. Profesyonel olarak otobüs şoförlüğü ise kadınların çok az olduğu bir alandır. İmam/müezzin grubunda araştırmanın birinci ve ikinci aşamalarında hiç kadın yoktur. Bunun nedeni olarak Müslümanlık'ta kadın din adamına izin verilmemesi olduğu düşünülmektedir.

Her iki çalışmada da görüşülen yedinci sınıf öğrencilerinin çoğunluğu 13, onuncu sınıf öğrencilerinin çoğunluğu ise 16 yaşındadır (Tablo 3). Görüşülen diğer grupların yaş ortalamaları ise benzerdir; şoförler iki çalışmada da en yaşlı grubu oluşturmaktadırlar.

Çalışmanın birinci ve ikinci aşamalarında görüşülen öğretmenlerin çoğu yüksek okul mezunu, polis/jandarma ve imam/müezzinlerin çoğu lise mezunu, şoförlerin çoğu ise (kişi başına eğitim süresi 1998 yılında 7.4 yıl, 1999 yılında 7.2 yıldır) ilkokul mezunudurlar.

V. 1. 2. Araştırma Kapsamında İncelenen Grupların Sigara İçme Davranışları

Araştırma kapsamına alınan kişilerin araştırma grubuna göre sigara içme alışkanlıkları Tablo 7'de görülmektedir. Her iki araştırma sırasında da sigara içme yüzdesi şoförler arasında en yüksek bulunmuştur (1998 yılında % 70.1, 1999 yılında % 74.3). Şoförleri polis/jandarmalar (% 60.8 ve % 64.7), öğretmenler (% 47.3 ve %48.6), doktorlar (% 41.1 ve % 43.1) ve imam/müezzinler (% 24.8 ve % 25.1) izlemektedir. Sigara içme yüzdesi en yüksek şoförler arasında, en düşük din adamları arasındadır.

Çalışmada görüşülen yedinci sınıf öğrencilerinin 1998 yılında % 2.1'inin, 1999 yılında ise % 0.9'unun sigara içtikleri belirlenmiştir. Onuncu sınıf öğrencileri arasında ise çalışmanın ilk yılında sigara içenlerin grubun %16.3'ü, ikinci yılında da % 15.1'i olduğu saptanmıştır. Yüz çocuktan ikisi sigara içerken, üç yıl içinde bu oran yaklaşık yirmi kat artmakta ve onuncu sınıflarda yaklaşık on çocuktan ikisinin sigara içtiği görülmektedir.

Cezayir'de 1990 yılında yapılan bir çalışmada 15-19 yaş grubundaki okul çocuklarının % 18'inin sigara içtiği saptanmıştır. Yine aynı yaş grubunda Kanada'da sigara içme prevalansı ise % 24'tür (1994). Amerika Birleşik Devletleri'nde 12-17 yaş grubu çocuklarda sigara içme prevalansı ise % 10.8 olarak saptanmıştır (1991). İspanya-Barselona'da 13-18 yaş arası öğrenciler üzerinde yapılan bir çalışmada öğrencilerin % 28.6'sının her gün sigara içtikleri saptanmıştır.

Dünya Sağlık Örgütü'nün 1993-94 yıllarında Avrupa Bölgesi'nde yer alan bazı ülkelerde yaptığı bir çalışmada 15 yaşındaki erkekler % 9.3 ile % 48.5 arasında değişen yüzdeler ile araştırmadan bir önceki hafta en az bir kez sigara içtiklerini belirtmişlerdir. Bu yüzde kızlar arasında % 4 ile % 46.1 arasında değişmektedir.

Ankara'da 1996 yılında toplumun değişik kesimlerinde sigara içme alışkanlığının değerlendirildiği bir çalışmada görüşülen orta okul öğrencilerinin % 3.5'inin, lise öğrencilerinin % 28.3'ünün, öğrencilerin annelerinin % 30.2'sinin, öğretmenlerin % 50.8'inin, doktorların % 43.9'unun, sporcuların % 34.9'unun, sanatçıların % 46.2'sinin, gazetecilerin % 63.9'unun ve milletvekillerinin % 27.1'inin sigara içtikleri belirlenmiştir.

Bolu-Gerede'de yapılan bir çalışmada görüşülen şehirlerarası otobüs şoförlerinin % 95.0'inin, yardımcı personelin de % 90.6'sının halen sigara içtiği saptanmıştır.

Bu çalışmada davranışları yönünden gençlere model olabilecek kişilerde sigara içme alışkanlığının yaygın olması dikkat çekicidir. Yedinci sınıf ve onuncu sınıf öğrencilerinde sigara içenlerin yüzdesi en düşük olarak bulunmuş olmakla birlikte, özellikle onuncu sınıf öğrencilerinde sigara ile tanışmış olma yüzdeleri her iki yılda da bu yaş grubunda yaklaşık her üç öğrenciden birinin sigarayı denediğini göstermektedir ; yedinci sınıflarda ise yaklaşık her on öğrenciden biri sigarayı denemiştir. Ancak sevindirici olan, hem yedinci hem de onuncu sınıf öğrencileri arasında halen sigara içenlerin yüzdelerinde 1998 ve 1999 yıllarındaki hafif azalmadır. Yasa çıkmadan önceki yıl olan 1996 yılında yapılmış olan çalışmada ortaokul öğrencileri arasında sigara içenlerin yüzdesinin % 3.5, lise öğrencileri arasında sigara içenlerin yüzdesinin ise % 28.3 olduğu göz önüne alındığında gençler yönünden sigara içme alışkanlığının azalma eğilimine girdiği düşünülebilir. Gençlerde eğitim ve çeşitli kısıtlamalar ile davranış değişikliği oluşturmak, yetişkin gruba göre daha kolay ve hızlı olabilmektedir. Bu grupta sigara içenlerin yüzdesindeki düşüş, Kanun'un özellikle toplu taşıma araçlarında sigara içilmemesi ve sigara reklamlarının yasaklanması gibi ülke düzeyinde kabul görmüş ve uygulanmakta olan maddelerinin etkisi ile olmuş olabilir. Yetişkin bireylerde sigara içenlerin yüzdesinde alınan önlemlerin etkisi ile oluşabilecek değişimler için daha uzun zaman gerektiği ve Kanun'un diğer maddelerine de uyumun sağlanması gerektiği düşünülmektedir.

Araştırma kapsamında görüülen tüm gruplarda her iki çalışma yılında da sigara içen kadınların yüzdesi erkeklerden düşük, yaşamı boyunca sigara içmemiş olan kadınların yüzdesi erkeklerden yüksektir. Tüm dünyada, bazı istisnalar hariç, sigara içme erkekler arasında kadınlardan daha yaygın olan bir alışkanlıktır. Gruplarda daha önce sigara içmiş bırakmış olan erkeklerin yüzdesinin ise kadınlardan yüksek olduğu bulunmuştur. Her grupta kadınlar arasında sigara içenleri yüzdesi erkeklerden daha düşükse de, onuncu sınıf öğrencileri arasında sigara içen kızların yüzdesi (1998 yılında % 9.0, 1999 yılında %11.2) yedinci sınıfta sigara içen kızlardan daha yüksektir (1998 yılında % 0.4, 1999 yılında % 0.7). Diğer gruplarda yıllara ve gruplara göre erkekler ve kadınlar arasında sigara içme yüzdelерinin dağılımı grupların genel sigara içme yüzde dağılımına benzerken, 1999 yılında da erkekler arasında sıralama değişmemiştir. Ancak kadınlar arasında, kadın şoförlerin çok az olduğu göz önüne alındığında, sigara içen kadın öğretmenler % 44.3 ile birinci sırada yer almışlardır. Onları polis/jandarmalar (% 37.5) ve doktorlar (% 34.4) izlemektedir (Tablo 8 ve Tablo 9).

Dünyada çeşitli ülkelerde yapılan çalışmalar, okul çağında sigara içen çocuklar arasında erkeklerin hemen her zaman kızlardan daha yüksek yüzdelerde sigara içtiklerini ortaya koymaktadır. Dünya Sağlık Örgütü'nün 87 ülkenin verilerden elde ettiği sonuçlara göre incelenen ülkelerin 22'sinde erkekler arasında sigara içme sıklığının % 50 veya daha yüksek, sekizinde ise % 60 veya daha yüksek olduğu görülmüştür. Kadınlarda sigara içme sıklığı 26 ülkede % 25 veya daha yüksek, altısında ise % 30 veya daha yüksek olarak bulunmuştur.

Gülveren Sağlık Ocağı Bölgesi'nde 1999 yılında yapılan bir çalışmada 25-64 yaş grubunda sigara içme prevalansı erkeklerde % 68.1, kadınlarda % 23.6 olarak bulunmuştur.

Ankara'da yarı kırsal bir yerleşim yeri olan Yenice'de 1992 yılında yapılan bir çalışmada görüülen erkeklerin % 64.2'sinin, kadınların da % 7.8'inin araştırma sırasında sigara içtikleri belirlenmiştir.

Adolesan çağdaki gençler için en önemli rol modellerden biri olmaları nedeniyle öğretmenlerin, toplumun tüm kesimleri için olumlu davranışlarda bir model

oluşturmaları nedeniyle de doktorların yüksek oranlarda sigara içmelerinin tüm toplumun, özellikle öğrenciler üzerinde olumsuz etki yapabileceği düşünülmektedir.

Yaşa göre sigara içme alışkanlıkları Tablo 10, Tablo 11 ve Tablo 12'de görülmektedir. Görüşülen gruplarda, yetişkinler arasında yaşla ters orantılı olarak, artan yaşla birlikte hiç sigara içmemişlerin yüzdesi düşmekte, sigarayı denemiş olanların yüzdesi ise artmaktadır. 1998 yılında doktorlar ve şoförler arasında 40 yaşa dek artan sigara içme yüzdesi, bu yaştan sonra düşmekte, sigarayı bırakanların yüzdesi artmaktadır. Öğretmenlerde bu sınır 50 yaştır. Polis/jandarmalarda ise artan yaşla birlikte sigara içenlerin yüzdesinde herhangi bir azalma gözlenmemiştir. Çalışmanın 1999 yılında yapılan ikinci aşamasında ise tüm gruplarda sigara içme yüzdeleri 40 yaş ve üstünde düşmeye başlamıştır. Kırklı yaşlar uzun süre sigara içen kişilerde sigaranın sağlık üzerine yaptığı olumsuz etkilerin ortaya çıktığı yaşlardır. Bu dönemde kişiler sağlık nedeniyle veya hekim önerisi ile sigarayı bırakmış olabilirler. Nitekim bu gruplarda sigara içmiş ve bırakmış kişilerin yüzdesi hemen tüm gruplarda ve her iki yılda da 50 yaş ve üstündeki kişilerde en yüksektir.

Ankara'da yapılan bir çalışmada da kırklı yaşların halen sigara içenlerin sıklığındaki düşüşün başladığı sınır yaş olduğu gösterilmiştir. Dünyada yapılan çeşitli çalışmalar da 30-45 yaş arasının sigara içme sıklığı yönünden en yüksek yüzdeye sahip olan yaşlar olduğunu göstermektedir.

Yaşa göre sigara içenlerin yüzdesi, yetişkinlerin aksine, öğrenciler arasında artış göstermektedir. Yedinci sınıf öğrencileri arasında her iki yılda da artan yaş ile birlikte sigarayı denemiş olanların yüzdesi artmaktadır. Ancak yine bu öğrencilerde iki yıl arasında tüm yaşlarda halen sigara içenlerin yüzdesi azalmakta ve hiç sigara ile tanışmamışların yüzdesi artmaktadır. Onuncu sınıflarda ise her yıl içinde yaş ile sigara içme yüzdeleri arasındaki ilişki benzer olsa da yıllar arasında sigara içme yüzdelerinde yaşa göre yedinci sınıftaki öğrencilerden farklı bir durum göze çarpmaktadır. İki çalışma yılı arasında 15 yaş ve altındaki öğrencilerde hiç sigara içmemiş olanların yüzdesi artarken (% 75.0'dan % 84.2'ye), 16 yaşındakilerde ve 17 yaş ve üstündekilerde bu yüzdeler azalmaktadır (sırası ile % 72.9'dan % 70.1'e ve %54.3'ten % 52.6'ya). Sevindirici olan 16 yaş ve daha küçük olan grupta halen sigara içenlerin yüzdesinin düşmüş olmasıdır. Ancak 17 yaş ve daha büyük olanlarda halen

sigara içenlerin yüzdesinde çok düşük düzeyde de olsa artma olması bu gruptaki çocukların da artık yetişkin değerlerine sahip olmaya başladıklarının bir göstergesi olarak düşünülebilir ve bu grupta sigara içme sıklığının azaltılmasında yetişkinler için düşünülen müdahale yöntemlerinin uygulanması gerekebilir.

Doktorların tamamı, öğretmenlerin ise büyük bir bölümü yüksek okul mezunudur. Bu nedenle bu gruplarda eğitim durumunun sigara içme ile ilişkisini incelemek mümkün olmamıştır. Polis/jandarma grubunda ise artan eğitim düzeyi ile halen sigara içenlerin yüzdesinde bir azalma olduğu gözlenmiştir. Her iki araştırma yılında da ilkokul ya da orta okul eğitimlielerde sigara içme yüzdesinin en yüksek olduğu saptanmıştır (% 77.7 ve %73.3). Halen sigara içenlerin yüzdesi yüksek okul mezunu polis/jandarmalar arasında 1998 yılında % 15.0, 1999 yılında % 18.6 olarak bulunmuştur. 1998 yılında sigarayı bırakmış olanların yüzdesi eğitim durumuna göre belirgin bir eğilim göstermezken, 1999 yılında tüm eğitim gruplarında yaklaşık olarak görüülen her dört kişiden biri sigarayı bıraktığını belirtmiştir. Ancak şoförler ve imam/müezzinlerde eğitim düzeyine göre sigara içme yüzdelerinde belirgin bir değişiklik gözlenmemiştir.

Araştırma kapsamına alınan grupların sigara içme durumuna ilişkin bazı özellikleri Tablo 20'de görülmektedir. Öğrenciler dışındaki gruplarda iki çalışma yılı arasında ortalama sigara içme süreleri arasında belirgin bir fark göze çarpmamaktadır. Her iki çalışma yılında da şoförler en uzun zamandır sigara içen grubu oluşturmaktadırlar (1998'de ortalama 18.6 ± 9.3 yıl, 1999'da ortalama 18.3 ± 9.3 yıl). Diğer gruplardaki kişilerin ise ortalama 13 yıl dolayında sigara içtikleri belirlenmiştir. Öğrencilerde ise hem yedinci sınıflarda, hem de onuncu sınıflarda iki yıl arasında ortalama sigara içme sürelerinde artış olduğu gözlenmiştir. 1998 yılındaki birinci araştırma sırasında sigara içtiklerini belirten yedinci sınıf öğrencilerinden % 37.5'i sigaraya son 6 ay içinde başladıklarını belirtirlerken, 1999 yılında yapılan ikinci araştırmada halen sigara içen yedinci sınıf öğrencileri arasında son 1 yıl içinde sigaraya başlayan olmadığı saptanmıştır. Benzer şekilde, onuncu sınıf öğrencileri arasında da 1998 yılında % 9.1 olan son 6 ay içinde sigaraya başlamış olanların yüzdesi, ikinci çalışmada % 0'a düşmüştür. Yedinci sınıflarda 1998 yılında halen sigara içen her üç öğrenciden biri, 1999 yılında da her üç öğrenciden ikisi 2 yıl veya daha uzun süredir sigara içtiklerini belirtmişlerdir. Onuncu sınıf öğrencileri arasında bu yüzdeler sırası ile % 43.1 ve % 53.9'dur. Bu çocukların yaşları göz önüne alındığında, 1998 yılında sigara içen

yedinci sınıf öğrencilerinden % 33.3'ünün, 1999 yılında da ' 62.5'inin ortalama 11-12 yaşlarında sigaraya başladıkları görülmektedir. Yedinci sınıftaki çocuklar arasında 9, onuncu sınıflar arasında da 14 yıldır sigara içtiğini belirten çocuklar mevcuttur. Ancak, özellikle 14 yaşında sigaraya başladığını belirten öğrencilerde bu ifadenin doğru olup olmadığı tartışılabilir. (Tablo 16).

Günde içilen sigara sayısı ortalaması polis/jandarma ve şoförlerde her iki araştırmada da 20'nin üzerindedir. bu iki grubu günde ortalama 15-16 adet sigara ile doktorlar ve öğretmenler izlemektedirler; imam/müezzinlerin günde içtikleri sigara sayısı ortalama 13.6 ± 7.5 'tir. Din adamlarının günde içtikleri sigara sayısının araştırmanın ikinci aşamasında günde bir pakete eriştiği, yalnızca polis/jandarma grubunda içilen ortalama sigara sayısının 1998'de 21.3 ± 12.1 'den, 1999'da 20.8 ± 11.3 'e düştüğü gözlenmiştir. Yedinci sınıf öğrencileri arasında 1998 yılında günde ortalama 4.3 ± 5.1 olan sigara sayısı onuncu sınıf öğrencilerinde yaklaşık iki katına yükselmektedir. Bir yıl sonra yapılan ikinci çalışmada günde ortalama içilen sigara sayılarının düştüğü, ancak yedinci ve onuncu sınıf öğrencileri arasındaki farkın yaklaşık olarak aynı kaldığı belirlenmiştir. Sigaranın sağlığa olan zararlarının, maruziyet süresi kadar günde içilen miktar ile de doğru orantılı olduğu bilinmektedir.

V. 1. 3. Araştırma Kapsamında İncelenen Grupların 4207 Sayılı Kanun'u Bilme Durumları ve Yasa Hükümleri Hakkındaki Görüşleri

Araştırmada amaçlardan biri araştırma kapsamına alınan gruplarda 7 Kasım 1996 tarihinde kabul edilen ve toplumda "sigara kanunu" olarak bilinen Tütün Mamullerinin Zararlarının Önlenmesine Dair Kanun'un duyulması, yasa maddelerinin bilinmesi ve belirtilen maddelerin uygun olup olmadığı konusundaki görüşlerin ortaya çıkarılmasıdır. Bu amaçla araştırma kapsamına alınan kişilere adı geçen Kanun'u duyup duymadıkları sorulmuştur. Buna göre araştırmanın ilk yılı olan 1998 yılında görüşülen tüm gruplarda Kanun'un duyulma yüzdesi % 47.9 (yedinci sınıf öğrencileri) ile % 93.2 (doktorlar) arasında değişmektedir (Tablo 21). Yetişkin grupta Kanun'dan en az haberdar olanlar şoförlerdir. Çalışmanın ikinci yılında da yine Kanun'u duyanların yüzdesinin en düşük olduğu grup öğrencilerdir (yedinci sınıf öğrencilerinde % 35.6, onuncu sınıf öğrencilerinde % 48.9). Şoförlerde ise Kanun'u duymuş olanların yüzdesi % 66.9'a düşmüştür. Her iki çalışmada da öğrencilerin

yarıya yakın bölümünün Kanun'u duymamış olmaları okullarda sınıf dersleri sırasında fırsat yaratılarak bu konuya yeterince yer verilmediğini düşündürmektedir. Bir başka neden de Yasa ile getirilen eğitici televizyon programlarının çocukların televizyon seyretmedikleri ve radyo dinlemedikleri saatler olan gece geç saatlerde de yayınlanıyor olması ve bu yaş grubundaki çocukların günlük gazete okuma alışkanlıklarının düşük olması ya da ilgilendikleri haberlerin niteliğinin farklı olması olabilir. Şoförlerde iki çalışma yılı arasında Yasa'yı duymama yönündeki bu değişim, şehirlerarası yolcu taşıma araçlarına getirilen sigara içme yasağından kendilerinin çok etkilenmelerinden ötürü, bunun reddederek Kanun'dan haberdar oldukları halde duymadıklarını belirtme şeklinde ortaya çıkmış olabileceği düşünülmektedir. Oysa şehirlerarası otobüs yolculuklarının başlangıcında, Yasa gereği, otobüslerde sigara içilmesinin yasak olduğu yönünde uyarı yapılmaktadır.

Çalışma sırasında Kanun'u duyduğunu belirten kişilerden bu Kanun'un işaret ettiği konulardan bildiklerini sıralamaları istenmiş, sonuçlar Tablo 22-28'de verilmiştir. Yasa'yı duyduğunu belirttikleri halde gruplarda % 2.9 ile % 16.9 arasında değişen yüzdelerde Kanun'un maddeleri hakkında fikri olmadığını belirten kişiler olmuştur. Özelleştirilmiş şekilleri ile belirtilmiş olsa dahi, Kanun'un en çok bilinen maddesi "bazı yerlerde / ortamlarda / durumlarda sigara içilmesini kısıtladığına/ yasakladığına" ilişkin maddesidir. Bunu "çocuklara sigara satışını yasakladığına veya çocukların sigara içmesini yasakladığına" ilişkin madde izlemektedir. Ayrıca, "sigara reklamlarının yasak olduğu" ve "sigara içilmemesi gereken yerlerde sigara içenlere para cezası uygulanacağı" konusundaki maddeler de belirtilen Yasa maddeleri arasındadır. Kanun'da belirtilen sigara içilmesinin yasak olduğu yerlere asılması gereken uyarı panoları ile radyo ve televizyonların tütün ve tütün mamulleri alışkanlığının zararları konusunda eğitici programlar yayınlama zorunluluğu konularındaki maddeleri grupların hiçbiri tarafından belirtilmeyen Yasa maddeleri olmuştur.

Araştırma kapsamında görüşülen kişilere Kanun'un hangi maddelerini bildikleri sorulduktan sonra, sigara içilmesi ve satışına Yasa ile getirilen kısıtlamalar ve yasakların uygun bulunup bulunmadığı sekiz madde halinde sorulmuştur. 1998 yılında tüm grupların % 100'lere varan yüzdelerle destekledikleri tek Kanun maddesi "televizyonda sigaranın zararları konusunda eğitim yapılması" maddesidir. Yukarıda da belirtildiği gibi, bu maddenin hiçbir grupta kendiliğinden belirtilen maddeler

arasında olmaması, ancak hatırlatılarak sorulduğunda grubun çok büyük bir bölümü tarafından onay görmesi ilginçtir. Bu durumun, bu madde ile getirilen zorunluluğun kendi günlük yaşantılarında herhangi bir kısıtlamaya neden olmamasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Tüm grupların en düşük yüzdeler ile uygun buldukları Kanun maddesi ise “otobüs terminalleri, tren garları ve bekleme salonlarında sigara içilmesinin yasaklanması” maddesidir. Bu maddeyi yedinci sınıf öğrencilerinin %66.8’i, onuncu sınıf öğrencilerinin % 55.7’si, doktorların % 61.9’u, öğretmenlerin %50.7’si, polis/jandarmaların % 50.0’ı, şoförlerin % 51.7’si, ve imam/müezzinlerin %70.0’si uygun bulmaktadırlar. Gruplarda kişilerin % 12.0 ile % 36.2 arasında değişen bir bölümü de bu tür bekleme yerlerinde özel koşullar sağlandığı durumda sigara içme yasağını uygun olduğunu belirtmişlerdir. Öğrencilerin yaklaşık olarak üçte iki oranında uygun buldukları diğer iki yasa maddesi ise “18 yaşından küçüklere sigara satışının yasaklanması” ve “kamu kurum ve kuruluşlarında sigara içilmesinin yasaklanması”dır. Yaklaşık her üç öğretmenden ikisi ve her dört polis/jandarmadan üçü kamu kurum ve kuruluşlarında sigara içilmesinin yasaklanmasını uygun bulmaktadırlar. Öğretmenlerin % 21.0’ının ancak özel koşullar sağlandığı durumda okullarda sigara içmenin yasaklanmasını uygun bulduklarını belirtmeleri ilginç bir bulgudur. İmam/müezzinler bekleme yerlerinde sigara içme yasağı dışında kalan diğer yasa maddelerini en çok onaylayan gruptur. Özellikle çalışmanın ikinci yılında şoförlerin üçte ikisinin Kanun’u duymadığını belirttikleri halde “şehirlerarası otobüslerde, trenlerde sigara içilmesinin yasaklanması”nı % 92.0 oranında benimsediklerini bildirmeleri ilginçtir.

Bir yıl sonraki görüşlerde onaylanan maddelerin gruplara göre değişkenlik gösterdiği belirlenmiştir. Yedinci sınıf öğrencileri arasında Kanun’un bahsedilen tüm maddelerini (sigara reklamı hariç) onaylayanların yüzdeleri bir yıl önceye göre az da olsa artmıştır. Onuncu sınıf öğrencileri arasında 18 yaşından küçüklere sigara satışının yasaklanmasını onaylayanların yüzdelerinde bir değişiklik olmamış, kamu kurum ve kuruluşlarında, şehirlerarası otobüslerde, trenlerde ve sağlık hizmeti verilen kuruluşlarda sigara içilmesinin yasaklanması ile televizyonlarda sigaranın zararları konusunda eğitim yapılmasını onaylayanların yüzdeleri hafifçe artmış, okullarda ve bekleme salonlarında sigara içilmesinin yasaklanması ile sigara reklamlarının yasaklanmasını onaylayanların yüzdeleri az da olsa düşmüştür. Ancak her iki grupta da yüne büyük oranda onaylanan Yasa maddesi televizyonda tütünün zararları

konusunda eğitim yapılması hakkındaki madde olmuştur. Çalışmanın ikinci yılında görüşülen öğretmenlerin önceliğini 18 yaşından küçüklere sigara satışının yasaklanması (%93.4) ile sigara reklamlarının yasaklanması (%90.3) almıştır. Polis/jandarmalar % 49.3 ile bekleme salonlarında sigara içilmesinin yasaklanmasını en az uygun bulan gruptur; bu grubun % 29.9'u da özel koşullar olduğunda bu gibi yerlerde sigara içilmesinin yasaklanabileceği görüşündedirler. Bir yıl sonra görüşülen şoförler arasında adı geçen tüm maddelerin uygun olduğunu düşünenlerin yüzdelerinde artma olmuş, ancak eğitici programlar yapılmasının uygun olduğunu düşünenlerin yüzdesi % 95.8'den % 86.5'e düşmüştür. Benzer bir değişim imam/müezzin grubunda da gözlenmiştir. Yasa'nın bu maddesini uygun bulan din adamlarının yüzdesi % 100.0'dan % 85.1'e düşmüştür.

Ankara lî'nde 1996 yılında yapılan bir çalışmada araştırma kapsamına alınan öğrenci, anne, öğretmen, doktor, sporcu, sanatçı, gazeteci ve milletvekillerinin şehirlerarası otobüs, tren, yurtiçi uçak, lokanta/kafeterya, işyeri/ofis, okul ve hastane gibi insanların toplu olarak buldukları bazı yerlerde sigara içmeye ilişkin görüşleri incelenmiştir. Araştırma bulgularına göre, tüm gruplarda sigara içsin, içmesin herkesin sigara içilmesini sakıncalı bulduğu yerler okul ve hastanedir. Ancak sigara içen öğretmenlerin % 55.8'i özel koşullar sağlandığında okulda sigara içilebileceğini belirtmiştir. Bu çalışmada görüşülen gazetecilerin büyük çoğunluğu, okul ve hastane hariç, toplu bulunulan diğer yerlerde sigara içilmesinden yana olduklarını belirtmişlerdir. Doktorlar ile ortaokul ve lise öğrencileri arasında sigara içilmesinin yasaklanmasının en az doğrulandığı yerler restoranlar (sırasıyla %40.5, % 36.1 %29.7), işyerleri (sırasıyla %52.9, % 40.7, % 31.0) ve trenlerdir (sırasıyla % 63.0, %62.9 52.5). Grupta yetişkin çağda olanlar % 50'lere varan yüzdelerle özel koşullar sağlandığında adı geçen yerlerde sigara içilebilmesinden yana olduklarını belirtmişlerdir. Yasa'nın yürürlüğe girmesinden 2 yıl sonra birinci aşaması, 3 yıl sonra da ikinci aşaması gerçekleştirilen "4207 Sayılı Yasa'ya uyum"un belirlendiği bu çalışmada ise dört öğretmenden üçünün okulda sigara içilmesini onaylamadığı, özel koşullar sağlanırsa sigara içilebilir diyenlerin yüzdesinin de % 21'lere düştüğü gözlenmiştir. Diğer gruplarda ise okullarda sigara içilmesinin yasaklanmasını uygun bulanların yüzdeleri % 80.0 ile % 98.8 arasında değişmektedir.

V. 2 Tütün Mamüllerinin Zararlarının Önlenmesine Dair 4207 Sayılı Kanun'a Uyum Düzeyi

V. 2. 1. Araştırma Kapsamındaki Kamu Kurum ve Kuruluşlarda 4207 Sayılı Kanun'a Uyum Düzeyi

Çalışmanın inceleme konularından biri de kamu kurum ve kuruluşları ile bakkal, büfe ve küçük marketlerde sigara içilmesi ve satışını düzen altına alan hükümlerine uyum düzeyinin belirlenmesidir. Çalışmanın birinci bölümünde araştırma ilçelerinde bulunan karakollar, vergi daireleri, spor salonları, adliyeler, banka şubeleri ve şehirlerarası otobüs terminallerinde Kanun'a uyum konusunda gözlemler yapılmış, araştırmanın ikinci aşamasında da ilk çalışmada gözlem yapılan kurum ve kuruluşlara gidilerek gözlemler tekrarlanmıştır. 1998 yılında yapılan birinci çalışmada toplam 499, 1999 yılında yapılan ikinci çalışmada ise toplam 541 kurum ve kuruluşta gözlem yapılmıştır.

İlk çalışmada hastanelerde ve sağlık ocaklarında sigara içme yaşağına en yüksek yüzde ile uyum hasta muayene odalarında (sırasıyla % 85.2 ve % 91.1) ve hastanelerde acil servislerde (% 90.6). Ancak kesinlikle sigara içilmemesi gereken bir yerde, hasta muayene odasında sağlık kuruluşlarımızda halen sigara içiliyor olması düşündürücüdür. Ancak bu kuruluşların salonu, hemşire odası, sekreter ofisi, servisler gibi diğer bölümlerinde sigara içilmemesine gerekli özenin gösterilmediği gözlenmiştir. Sağlık ocaklarında yapılan gözlemlerde hemşire odalarının %60.2'sinde, sekreter ofislerinin de % 63.6'sında sigara içilmektedir. Hastanelerde yapılan gözlemlerde ise sigara içilmesinin düşünülemediği hasta servislerinin yarıya yakınında (% 48.1) sigara içildiği belirlenmiştir. Bir yıl sonraki gözlemlerin sonucu, kurala uyumun giderek bozulduğunu ortaya koymaktadır. Sağlık ocaklarında en az sigara içilen muayene odalarında sigara içilmeme yüzdesi % 91.1'den % 78.6'ya, laboratuvarlarda % 88.7'den % 69.5'e düşmüştür. Her beş sekreter ofisinden dördünde, her dört hemşire odasından da üçünde sigara içildiği gözlenmiştir. Hastanelerde de benzer bir görünüm söz konusudur; acil servislerde % 90.6 olan sigara içilmeme yüzdesi bir yıl sonraki gözlemlerde % 68.5'e, hasta muayene odalarında ise % 85.2'den % 67.9'a düşmüştür (Tablo 38, Tablo 39). Kesinlikle sigara içilmemesi gereken bir kapalı mekan olan sağlık kuruluşlarında bu yaşağı

uymayanların ağırlıklı olarak sağlık personeli olması, bu konuda yapılacak müdahalelerde öncelikle sağlık personelinin ele alınması gerektiğini düşündürmektedir.

Gözlem yapılan diğer kamu kurum ve kuruluşlarında sigara içme yasağına uyum daha da düşük düzeylerde (Tablo 37). Bu kurumlarda esas olarak koridorlar, odalar ve büfe, kantin, çay ocağı gibi yerlerde gözlemler yapılmıştır. Gözlem sonuçlarına göre her iki yıl da tüm kurumlarda odalar sigara içme yasağına en az uyulan yerlerdir; bunu kantin, vb.'ler izlemektedir. Koridorlar kurumların gözlem yapılan diğer bölümlerine göre sigara içmenin daha az olduğu yerlerdir. Adliyelerde her iki çalışmada da gözlenen, koridorların yaklaşık üçte ikisinde sigara içilmemesine karşılık, odalar ve büfe, kantin, çay ocaklarında bu yüzde % 3.8'e dek düşmektedir. Toplu bulunulan yerlerde sigara içme yasağının en fazla ihlal edildiği yerler şehirlerarası otobüs terminalleridir. Spor salonlarında ise koridorların yarısından fazlasında, odaların % 55.6-% 76.5'inde, büfe, vb.'nin % 72.2-% 85.7'sinde sigara içildiği gözlenmiştir. Gözlem yapılan tüm kuruluşlarda, sağlık kuruluşlarına benzer şekilde, bir yıl ara ile yapılan gözlemlerde kuruluşların çoğunda sigara içilmeyen mekanların artmaması, aksine azalmasıdır. Kurumların çoğunda sigara yasağına uymayanların çoğunun kurum personeli olduğu belirlenmiştir. Kurumlarda Kanun'un koyduğu yasakları izleme durumunda olan kurum personelinin kendilerinin bu yasağa uymamaları, aslında arzu edilen toplumsal bir norm olarak kabul edilmiş olan sigara içme davranışının değiştirilebilmesi için henüz yeterince zaman geçmediğini ortaya koymaktadır.

Araştırma kapsamında incelenen kurum ve kuruluşlarda Yasa'da sözü edilen uygun uyarı afişlerinin olup olmadığı konusundaki gözlemlerin sonucu Tablo 40'ta verilmiştir. Şehirlerarası otobüs terminaleri her iki çalışmada da uyarı afişlerinin en az bulunduğu kurum ve kuruluşlardandır (1998 yılında % 60.0'ında, 1999 yılında % 60.9'unda). Ancak diğer kuruluşlarda da afişin uygun olma yüzdeleri oldukça düşük bulunmuştur. Gözlemlerde 1998 yılında % 34.5 ile hastaneler en yüksek yüzde ile uygun uyarı afişi bulduran kuruluşlar olmuştur. 1999 yılında ise tüm kurum ve kuruluşlarda uygun afiş yüzdelerinin yükselmiş olduğu gözlenmiştir (en yüksek % 55.4 ile yine hastanelerde).

Yasa uyarınca toplu bulunulan veya çalışılan kurum ve kuruluşlarda sigara içen kişiler için ayrılmış uygun sigara odası bulunması öngörülmektedir. İki yıl st üste yapılan gözlemlerde uygun sigara odasına sahip kurum ve kuruluş sayısının oldukça düşük olduğu belirlenmiştir. Terminalerin tamamına yakınında böyle bir mekan ayrılmamıştır. 1998 yılındaki çalışmada, terminaler dışında, yaklaşık olarak her dört kurumdan birinde uygun sigara odası gözlenirken, 1999 yılında bu sayılarda oldukça fazla azalmalar olduğu saptanmıştır. Örneğin hastanelerde ilk gözlemlerde % 23.6 olan uygun sigara odası yüzdesi, 1999 yılında % 14.3'e inmiştir. Bu durum, adı geçen kurum ve kuruluşlarda sigara içilmemesi gereken mekanlarda sigara içilmesinin bir nedeni olabilir.

V. 2. 2. Araştırma Kapsamındaki Bakkal, Büfe ve Kk Marketlerde 4207 Sayılı Kanun'a Uyum Düzeyi

Bu çalışmanın amacı 4207 Sayılı Kanun ile sigara içme ve satışına getirilen kısıtlama ve yasaklara toplumun uyumunun belirlenmesidir. Bu amaçla çok çeşitli kesimlerden kişiler ile görüşülmüş ve çeşitli kamu ve tüzel kişiliğe sahip kurum ve kuruluşta gözlemler yapılmıştır. Bakkal, büfe, kk marketler gibi çocukların alışveriş yaptıkları satış noktalarında 18 yaşından kklere sigara satışı yasağına uyum durumu ve kuruluşta satışın yasak olduğunu gösterir uyarı levhasının bulunup bulunmadığı da bu çalışma kapsamında gözlenmiştir.

Çalışma kapsamında bir yıl ara ile gözlem yapılan satış merkezlerinin okullara 500 metre mesafeden daha uzak olmamalarına zen gösterilerek, 170'şer bakkal, vb.'de gözlem yapılmıştır. 1998 yılında çocuklar tarafından yapılan toplam alışveriş isteklerinin % 18.3'nde, 1999 yılında da % 19.8'inde sigara isteğinde bulunulmuştur. Her iki yılda da bu isteklerin %98.6 ve % 96.9 gibi yüksek yzdeseler ile karşılandığı belirlenmiştir. Ancak ikinci yıl yapılan gözlemlerde çocukların sigara isteklerini reddeden bakkal, vb. yüzdesinde az da olsa bir artışın olması sevindiricidir. Türkiye'de mahalle aralarında kk bakkallar yaygın olarak bulunur. Bunlar yakın çevrede yaşayan kişilerin ekmek, yumurta, yoğurt, tuz gibi günlük kk ihtiyaçlarını karşılarlar. Yine lkemizde bu gibi ufak tefek alışverişlerin ailenin çocuğu tarafından yapılması uygun görülür. Özellikle yetişkin erkekler arasında sigara içme alışkanlığının çok yaygın olduğu ülkemizde sigara da bu tür kk ihtiyaçlar arasına

girmektedir. Bu durumda çocuğun ailesini tanıdığı ve sigaranın evdeki bir yetişkin için istendiğini düşündüğünden işletme sahibi yasağa rağmen bu talebi yerine getirmektedir. Ayrıca yasak gerekçesi ile çocuklar tarafından yapılan sigara talebinin reddedilmesi esnafın yetişkin müşterilerini kaybetmesine de neden olabilmektedir. Önemli olanın yetişkinlerin çocuklara sigara satın almaktan vazgeçmeleri olduğu düşünülmektedir.

V. 3. Yazılı ve Görsel Basında Sigara Yasası ve Sigaranın Zararları Konularında Yapılmış Olan Yayınlar İle Reklam ve Tanıtım Yasağına Uyum

Araştırma kapsamında yazılı ve görsel basında sigara yasası ve sigaranın zararları konularında yapılmış olan yayınlar ile reklam ve tanıtım yasağına uyum da incelenmiştir. Bu amaçla ülke çapında dağıtımı yapılan günlük gazetelerden dördü belirlenerek Milli Kütüphane arşivlerinden bu gazetelerin 1 Ocak-31 Aralık 1999 tarihleri arasındaki bir yıllık yayınları incelenmiştir. Bu inceleme sırasında sigaranın konu edildiği bütün yayınlar çeşitli özelliklere göre değerlendirilmiştir (Tablo 45a ve Tablo 45b).

Bir yıllık koleksiyonları incelenen dört günlük gazetede bir yıl boyunca toplam 303 adet sigara ile ilgili haber ve ilana rastlanmıştır. Yılın aylarına ve haftanın günlerine göre haber sayılarında belirgin bir fark gözlenmemiştir. Haberlerin yaklaşık olarak beşte dördü iç sayfalarda yer almıştır. Gazetenin en çok okunan ön ve arka kapak sayfalarında yer alan sigara konulu haberlerin yüzdesi eşittir (% 5.9).

Haberlerin yarısının resimli olduğu belirlenmiştir; en fazla rastlanan resim ise sigara içen bir kişi resmidir. Haberlerin niteliği ne olursa olsun, sigara içen bir kişi fotoğrafı ile tamamlanması, özellikle bu konuda dış etkilere çok açık olan küçükler için özendirici, uyarıcı ve teşvik edici olabilir. Çünkü fotoğraf sayesinde dikkat, haberin içeriğinden çok sigara içen kişide yoğunlaşmaktadır. Çalışmada haberlerin niteliği değerlendirilmiş, ancak içerik ile ilgili bir değerlendirme yapılmamıştır. Haber içeriği ne olursa olsun, sigara içen bir kişinin fotoğrafı ile süslenmesinin, sigara aleyhinde yazılmış bir yazının bile tersi şekilde algılanmasına yol açabileceği düşünülmektedir.

Haberlerin üçte ikisi iki sütun veya daha az ve yaklaşık yarısı da sayfanın dörtte birinden az yer kaplamaktadır. İncelenen haberlerin % 37.0'ı sigara hakkında genel haberler, %23.8'i sigara konulu magazin haberleri, % 23.0'ı da sigaranın sağlığa olan etkilerini konu alan haberlerdir. Haberlerin % 15.2'si ise sigara fiyatlarındaki değişikliklerin duyurulduğu, sigara üreten şirketlerin ücret karşılığı verdiği ilanlardır. Bunlar dışında kalan sigara konulu haberlerin dört gazeteye eşit olarak dağıldığı varsayılrsa, yıl boyunca, ortalama haftada bir haber yayınlanmış olmaktadır ki bu haberlerin tümü de sigaranın sağlığa olan etkileri ile ilgili değildir. Bu durumda sigaranın sağlığa olan zararlı etkilerinin topluma duyurulmasında yazılı basınla fazla özenli olmadığı sonucuna varılabilir. Bir büyük kaza olduğunda bu haber medyayı günlerce meşgul edebilmektedir. Oysa sigara yüzünden her gün yaklaşık bir uçak dolduracak kadar insan ölmekte, sigaranın sağlığa olan zararları ile ilgili olarak ise ortalama olarak iki-üç haftada bir haber yayınlanmaktadır.

Gazetelerde reklama rastlanmamıştır. Kanun'un tütün mamullerinin reklamını yasaklayan maddesine tam bir uyum söz konusudur. Umuma açık yerlerdeki ilan panolarında, el ilanı şeklinde veya gazete, dergi, vb. gibi basılı yayınlarda sigara reklamı kalkmıştır. Her türlü satış merkezinde de reklam amaçlı ve sigaranın adının geçtiği tüm levhalar yine bu yasak çerçevesinde kaldırılmıştır.

VI. SONUÇLAR VE ÖNERİLER

VI.1. Sonuçlar

Bir yıl ara ile iki kez tekrarlanan ve toplumun değişik kesimlerinden toplam olarak 12620 kişinin katıldığı ve toplam 1 040 kamu kurum ve kuruluşu ile 340 bakkal, büfe ve küçük markette gözlemlerin yapıldığı bu çalışmanın ortaya koyduğu sonuçlar şöyledir :

Türkiye'de sigara içme alışkanlığı halen oldukça yaygındır. Değişik gruplarda erişkin kişilerin % 25-74'lük bölümü düz - ılı olarak sigara içmektedir. Yaşları 13 dolayında olan yedinci sınıf öğrencilerinin ilk çalışmada % 13.0'ünün, ikinci çalışmada da % 7.0'ünün sigarayı denemiş olması bu açıdan önemlidir. Bu gruptaki çocuklar 11-12 yaşlarında sigaraya başlamışlardır ve günde ortalama 4 sigara içmektedirler. Daha sonraki yaşlarda hem sigara içenlerin yüzdesinin, hem de günde içilen sigara sayısının arttığı izlenmiştir. Yedinci sınıf öğrencilerinden üç yaş daha büyük olan lise öğrencilerinde çalışmanın ilk yılında sigarayı deneyenlerin yüzdesi % 30.9'a, içenlerin yüzdesi % 16.3'e, çalışmanın ikinci yılında ise sigarayı deneyenlerin yüzdesi % 29.9'a, içenlerin yüzdesi ise % 14.8'e ulaşmaktadır. Bu çocuklar günde ortalama 7 sigara içmektedirler.

Hem yedinci sınıf, hem de onuncu sınıf öğrencileri arasında sigara içenlerin yüzdesindeki düşüş hafifçe de olsa, davranış değişikliği yaratmadaki güçlükler gözönüne alındığında, umut verici görünmektedir.

Sigara içme alışkanlığı araştırma kapsamına alınan tüm gruplarda erkekler arasında daha yaygındır. Ancak erişkin gruptaki kadınların da % 34-44 kadarının sigara içme alışkanlıkları olduğu belirlenmiştir. Kadınlar arasında sigara içme alışkanlığı hala erkeklerden daha az olmasına rağmen, giderek yaygınlaşmakta olması sigara karşıtı etkinliklerde üzerinde önemle durulması gereken bir noktadır.

Çalışmada görüşülen gruplara arasında en yüksek yüzde ile sigara içen grup şoförler ve polis/jandarmalardır. Ancak öğretmenler ve doktorlar gibi toplumda rol model olan kişiler arasında da sigara içme alışkanlığı oldukça yaygındır. Çalışmanın

ve Yasa'nın kabulünün ikinci yılında da sigara içenlerin yüzdesinde azalma olmaması, yetişkin bireylerin sigara içme alışkanlıklarının değiştirilebilmesi için daha uzun zaman gerektiğini düşündürmektedir.

Gruplarda, yetişkinler arasında, yaş ile ters orantılı olarak yaş arttıkça hiç sigara içmemiş olanların yüzdesi azalmakta, sigarayı denemiş olanların yüzdesi artmaktadır. Kırklı yaşlar uzun süre sigara içen kişilerde sigaranın sağlık üzerindeki olumsuz etkilerinin ortaya çıktığı yaşlardır. Nitekim, yetişkin grupta görüşülen kişiler arasında sigarayı bırakmış kişilerin yüzdesi hemen hemen tüm gruplarda ve her iki araştırma yılında da 50 yaş ve üstündeki kişilerde en yüksektir.

Eğitim düzeyine göre sigara içme durumu polis/jandarma, şoför ve imam/müezzinlerde gösterilmiştir. Polis/jandarmalar arasında artan eğitim düzeyi ile birlikte sigara alışkanlığı olanların yüzdesi azalmaktadır. Her ne kadar sigara içenlerin yüzdesinde tüm gruplarda bir artış söz konusuysa da, 1999 yılında yapılan ikinci çalışmada tüm eğitim gruplarında görüşülen her dört kişiden biri sigarayı bıraktığını belirtmiştir.

Şoförler en uzun süre sigara içen gruptur. Diğer yetişkin gruptaki kişilerin sigara içme süreleri ise ortalama 13 yıl dolayındadır. Öğrencilerin ortalama sigara içme süreleri iki çalışma yılı arasında artmıştır.

Birinci çalışmada (1998 yılı) sigara içen yedinci sınıf öğrencilerinin % 37.5'i son altı ay içinde sigara içmeye başlamışlardır. İkinci çalışmada (1999 yılı) ise görüşülen yedinci sınıf öğrencileri arasında son bir yıl içinde sigaraya başlayan öğrenci yoktur. Benzer şekilde, son altı ay içinde sigaraya başlayan onuncu sınıf öğrencisine de rastlanmamıştır.

Sigaranın sağlığa olan zararlı etkisinin günde içilen sigara miktarı ile orantılı olarak arttığı bilinmektedir. Araştırma kapsamında görüşülen polis/jandarma ve şoförler günde bir paketten fazla sigara içmektedirler. Doktorlar ve öğretmenlerin günde ortalama 16-17, din adamlarının ise 13-14 sigara içtikleri belirlenmiştir.

Öğrenciler arasında azalan sigara içme alışkanlığı ile birlikte, günde içilen sigara sayısı da azalmıştır. Yedinci sınıf öğrencileri 1998 yılında günde ortalama 4 sigara içerlerken 1999 yılında bu sayı yarı yarıya azalarak 2'ye düşmüştür. Onuncu sınıf öğrencilerindeki düşüş bu kadar çarpıcı değildir. Ayrıca her iki yıl da onuncu sınıf öğrencilerinin yedinci sınıf öğrencileri günde yaklaşık iki katı fazla sigara içmektedirler. Öğrenciler arasında günde içilen sigara sayısı üç yıl içinde iki kat artmaktadır.

Araştırma kapsamına alınan yaklaşık her iki öğrenciden biri çalışmanın birinci yılında 4207 Sayılı Tütün Mamullerinin Zararlarının Önlenmesine Dair Kanun'u duyduğunu belirtirken, çalışmanın ikinci yılında bu oran üçte bire kadar düşmüştür. Yetişkinler arasında Yasa çoğunluk tarafından bilinmektedir. Ancak çalışmanın ikinci yılında Kanun'u duyduğunu belirten şoförlerin yüzdesi % 66.9'da kalmıştır. Yasa, yetişkin grupta daha fazla olmak üzere, bilinmektedir.

Kanun'u duymuş olanlara hangi yasa maddelerini bildikleri sorulmuştur. Araştırma kapsamında görüşülen kişilerden Kanun'u bildiğini belirtenlerin % 2.9 ile % 16.9 arasında değişen yüzdelerde yasa maddeleri hakkında bilgileri yoktur. Kanun'un en bilinen maddeleri "bazı yerlerde / durumlarda / ortamlarda sigara içmenin yasak olduğu" ve "18 yaşından küçükler sigara satışının yasak olduğu" hakkındaki maddeleridir. Yasa maddelerinden olan "toplu bulunulan yerler ile kamu kurum ve kuruluşlarına uyarıcı panoların asılması" ve sigara içilmemesi gereken yerlerde sigara içenlere para cezası uygulanacağı"na ilişkin maddeleri belirten olmamıştır.

Çalışmada kişilere kendiliklerinden bildikleri Yasa maddeleri sorulduktan sonra, tek tek yasa maddeleri hatırlatılarak bu hükmü uygun bulup bulmadıkları sorulduğunda tüm grupların % 100'lere varan oranlarda hemfikir oldukları yasa maddesi "televizyonlarda sigaranın zararları konusunda eğitim yapılması" maddesidir. Ancak bu madde kendiliğinden hiçbir grup tarafından belirtilmemiştir. Tüm grupların en düşük yüzdeler ile uygun buldukları Yasa maddesi ise "otobüs terminalleri, tren garları ve bekleme salonlarında sigara içilmesinin yasaklanması" maddesidir. Öğretmenlerin üçte biri, polis/jandarmaların dörtte biri kamu kurum ve kuruluşlarında sigara içilmesinin yasaklanmasını uygun bulmamamaktadırlar. Öğretmenlerin % 21.0'ı ancak özel koşullar sağlandığında okullarda sigara içilmesinin yasaklanmasını uygun

bulmaktadır. Çalışmanın ikinci yılında görüşülen şoförlerin üçte ikisi yasayı duymadıklarını belirtmişlerdir.

Çalışmada gözlem yapılan kamu kurum ve kuruluşlarında sigara içme yasağına uyum düzeyi oldukça düşüktür. Bir yıl sonraki gözlemler bu konudaki uygulamanın giderek zayıfladığını ortaya koymaktadır.

Kamu kurum ve kuruluşlarında sigara içme yasağına uymayanların çoğunluğu kurum personeli dir.

“Sigara Kanun’una uyum düzeyinin incelendiği kamu kurum ve kuruluşlarında % 80'lere varan oranlarda uyarı afişlerinin bulunduğu gözlenmiştir. Ancak bu afişlerin çoğu uygun değildir. Çalışmanın ikinci yılında uygun afiş yüzdesi artmıştır.

İki yıl üstüste yapılan gözlemlerde uygun sigara odasına sahip olan kurum ve kuruluş sayısı oldukça düşüktür. Terminallerin tamamına yakınında böyle bir mekan bulunmamaktadır. Çalışmanın ikinci yılında uygun sigara odası bulunan kurum ve kuruluş sayısı da azalmıştır.

Bakkal, büfe veya market sahipleri 18 yaşından küçük çocukların sigara isteklerini reddetmemektedirler. Çalışmanın ilk yılında sigara almak isteyen çocukların % 98.6'sına, ikinci yıl ise % 96.9'una sigara satılmıştır. Ancak ikinci yıl sigara satışlarında redlerin az miktarda da olsa artmış olduğu göze çarpmaktadır.

Bir yıllık koleksiyonları incelenen ülke çapında dağıtılan dört günlük gazetede sigara konulu toplam 303 haber yer almıştır. Gazetelerde hiç sigara reklamı olmadığı görülmüştür. Sigara konulu haberlerin yalnızca % 23.0'ı sigaranın sağlığa olan etkilerini konu almıştır. Haberlerin yarısı resimlidir ve en fazla rastlanan resim de sigara içen bir kişi resmidir.

VI.2. Öneriler

Bu çalışmanın sonunda geliştirilen öneriler şöyledir:

1. İnsanlarda davranış değişikliği oluşturmak bir süreci gerektirir. Bu nedenle, şimdye dek gerek resmi kuruluşlarca, gerekse de sivil toplum örgütleri tarafından yürütülen sigara içme alışkanlığının azaltılması, toplu bulunan yerlerde “temiz hava”lı mekanların artırılması gibi sigara karşıtı çalışmalara devam edilmesi gerekmektedir.
2. Önemli olan sigara içme alışkanlığı geliştirmiş olanların sigarayı bırakmalarını sağlamaktan çok, sigara ile henüz tanışmamış olanların, özellikle 18 yaş altı çocukların bu alışkanlığı kazanmalarına engel olmaktır. Buna yönelik olarak, özellikle çocuklara rol model olabilecek, toplumda lider konumda bulunan öğretmen, doktor gibi meslek mensuplarının bu konuda daha bilinçlendirilmelerinin sağlanması gerekmektedir.
3. Sigara reklamlarının tamamen kaldırılmış olması çok önemli bir gelişmedir. Ancak gazetelerin incelenmesinde ortaya çıktığı gibi, içerikle ilgili olsun olmasın, yazılı basında sigara konulu haberlerin bir bölümünde yer alan sigara içen kişi fotoğraflarının de özellikle çocuklar üzerinde sigaraya özendirici etkileri olabileceği göz önüne alınarak bu tür resimlerin kullanılmamasına özen gösterilmesi gerekmektedir.
4. Ülkemizde Kanun'un uygulanmasına ve promosyonuna yönelik olarak yeni atılımlar olmuştur. Bu yıl 31 Mayıs Dünya Sigara İçmeme Günü etkinlikleri eski yıllara göre daha canlı olmuş, Sağlık Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Türk Tabipleri Birliği, üniversiteler çeşitli etkinlikler düzenlemiştir. Sigara alışkanlığının azaltılmasına yönelik olarak Sigara ve Sağlık Ulusal Komitesi'nin koordinasyonunda çeşitli illerde kampanyalar ve eğitim çalışmaları yapılmaktadır. Üniversitelerde “sigarasız bir çevre”, “sigarasız bir eğitim kurumu” yaratabilme yönünde çeşitli aktiviteler başlatılmıştır. Bu tür yeni girişimlerle toplumun dikkati sürekli konu üzerinde tutulabilir ve hem normların

değiştirilmesine, hem de gençlerin sigara karşıtı kişiler olarak yetişmelerine katkıda bulunulabilir.

5. Çocuklara sigara satışının engellenmesinin kısa vadede çok kolay yerine getirilebileceği düşünülmektedir. Ancak yetişkinler çocuklara sigara aldirmaktan vazgeçtiklerinde, çocuklara sigara satışı gibi bir sorun da ortadan kalkacaktır. Bunu sağlamak için, sigara almanın ileride çocuğun sigaraya başlamasında nasıl etkili olabileceği de, özellikle yetişkinlere yönelik olarak yapılacak eğitimlerde üzerinde durulması gereken bir konudur.
6. Gözlem yapılan kurumların çoğunda, özellikle personelin kurum içinde sigara içilmemesi kuralına uyum göstermedikleri gözlenmiştir. Ancak kurumlardaki bir başka gözlem sonuçlarına göre de sigara içen kişilere ayrılmış uygun sigara içme odaları kurumların pek çoğunda mevcut değildir. Bu durumda kurum içinde sigara içilmesinin, özellikle personelin sigara içmesinin önüne geçebilmenin bir yolu da, Kanun'da belirtildiği gibi, bir an önce uygun sigara içme odalarının ayrılmasıdır.
7. 4207 Sayılı Kanun'da sigara içme yasağının bulunduğu yerlerde yasağa uymayanlara verilecek olan para cezalarının nasıl uygulanacağı konusu da çok açık değildir. Bu maddenin daha açık hale getirilmesi Kanun'un yaptırım gücünü artıracaktır.
8. Kişilerde özellikle toplumsal kabul görmüş olan davranışların değiştirilmesi uzun zaman isteyen süreçlerdir. Bu nedenle Yasa'nın kabulünden sonra, etkisinin izlenmesi için, belli aralıklarla bu tür çalışmaların yapılarak Kanun'un ne derecede benimsendiğinin ortaya çıkarılması gerekmektedir.

VII.KAYNAKLAR

1. Amos, A.: Women and Smoking. British Medical Bulletin 1996; 52 (No. 1) 74-89.
2. Bilir, N.: Sigara ile Savaşın Neresindeyiz ?Hacettepe Tıp Dergisi, 1997; 28 (1): 14-17.
3. Bilir, N., Güçüz Doğan, B., Yıldız, A.N.: Smoking Behaviour and Attitudes, (Ankara-Turkey). A project carried out with the aid of a grant from the Research for International Tobacco Control (RITC), an international secretariat housed within the International Development Research Center, Ottawa, Canada. Hacettepe Halk Sağlığı Vakfı Yayın No. 8, ISBN 975-94618-1-1, Ankara, 1997.
4. Chollat-Traquet, C.: Evaluating Tobacco Control Activities; Experiences and Guiding Principles. WHO, Geneva, 1996.
5. Cunningham, R.: Smoke and Mirrors, The Canadian Tobacco War. IDRC, 1996.
6. Curbing the Epidemic; Governments and the Economics of Tobacco Control; The World Bank, Washington D.C., 1999.
7. Doll, R., Hill, A.B.: Mortality in Relation to Smoking: Ten Years' Observations of British Doctors. Brit Med J, 1, 1399-1410, 1964.
8. Doll, R.; Peto, R., Wheatley, K., Gray, R., Sutherland, I.: Mortality in Relation to Smoking: 40 Years' Observation on Male British Doctors. Brit Med J, 309: 901-10, 1994.
9. Doll, R.; Crofton, J.: Tobacco and Health. British Medical Bulletin, Vol. 52, No. 1, January 1996.
10. Draft Third Action Plan for a Tobacco-Free Europe (1997-2001). Regional Committee for Europe, Forty-seventh session, İstanbul, 15-19 September 1997, WHO, EUR/RC47/12, +EUR/RC47/Conf.Doc./4, 22 May 1997, 04747.
11. Educating Medical Students About Tobacco: Planning and Implementation. Ed. Robin Richmond. Tobacco Prevention section, International Union Against Tuberculosis and Lung Disease, Paris, France, ISBN 0 646 314971, 1996.

12. Erden, İ. A.; Ersoy, T.; Gündüz, A. Ö.; Kırkpantur, A. A.; Kırmızıoğlu, Y.: Fahri Çaldağ, Dikmen Merkez, 27 Aralık İlköğretim Okulları'nda Okuyan 5. ve 6. Sınıf Öğrencilerinin Tüketim Alışkanlıkları ve Sigara Yasası Hakkındaki Bilgilerini Araştırma Raporu. Yayınlanmamış İtern Araştırması, Ankara, Ekim, 1997.
13. Fırat, D.: Tobacco and Cancer in Turkey. *Journal of Environmental Pathology, Toxicology and Oncology*, 15(2-4):155-160, 1996.
14. Guidelines for Controlling and Monitoring the Tobacco Epidemic, World Health Organization, 1998.
15. Jacobson, P.D.; Wasserman, J.: The Implementation and Enforcement of Tobacco Control Laws: Policy Implications for Activists and Their Industry. *Journal of Health Politics, Policy and Law*, Vol. 24, No. 3, June 1999.
16. Oğuz, H.; Özbay, M.; Özkan, H. A.: 7 Kasım 1996 Tarih ve 4207 Sayılı Tütün Mamullerinin Zararlarının Önlenmesine Dair Kanun Hakkında HÜTF Dönem I Öğrencilerinin Bilgi ve Yaklaşımlarının Değerlendirilmesi. Yayınlanmamış İtern Araştırması, Ankara, Nisan, 1997.
17. Silva, I. S.: *Cancer Epidemiology: Principles and Methods*. IARC, 1999.
18. Tezcan, S.; Güçiz Doğan, B.; Sönmez, R.; Altıntaş, H.: Prevalence of Cardiovascular Risk Factors in Gülveren District (Ankara-Turkey). Unpublished Project Report supported by EU, Ankara, 2000.
19. The COMMIT Research Group: Community Intervention Trial for Smoking Cessation (COMMIT):I. Cohort Results from a Four-Year Community Intervention. *American Journal of Public Health*, February 1995, Vol. 85, No. 2, 183-192.
20. The COMMIT Research Group: Community Intervention Trial for Smoking Cessation (COMMIT): II. Changes in Adult Cigarette Smoking Prevalence. *American Journal of Public Health*, February 1995, Vol. 85, No. 2, 193-199.
21. *The Economics of Tobacco Control*. Ed. I. Abedian, R. Merwe, N. Wilkins, P. Jha. A Publication of the Applied Fiscal Research Centre (AFReC), 1998.

22. The Economics of Tobacco Control-Towards an Optimal Policy Mix. Eds.: Abedian, I.; van der Merwe, R.; Wilkins, N.; Jha, P.: A publication of the Applied Fiscal Centre, University of Cape Town. In collaboration with support by the Human Development Network of the World Bank for the International Conference on the Economics of Tobacco Control.Towards an Optimal Policy Mix, Cape Town, Australia, 1820 February 1998.
23. Third Action Plan for a Tobacco-free Europe 1997-2000. WHO Regional Office for Europe.
24. Tobacco or Health: A Global Status Report. World Health Organization, 1997.
25. Yılgeç, M., Özdemir, B.: Gerede Esentepe Otobüs Dinlenme Tesislerinde Konaklayan Otobüs Personelinde Sigara İçme Alışkanlığı ve Otobüste Sigara İçilmesine Karşı Tutumları. Yayınlanmamış İtern Araştırması, Ankara, Mayıs, 1995.
26. The Economics of Tobacco Control-Towards an Optimal Policy Mix. Eds.: Abedian, I.; van der Merwe, R.; Wilkins, N.; Jha, P.: A publication of the Applied Fiscal Centre, University of Cape Town. In collaboration with support by the Human Development Network of the World Bank for the International Conference on the Economics of Tobacco Control.Towards an Optimal Policy Mix, Cape Town, Australia, 1820 February 1998.
27. Third Action Plan for a Tobacco-free Europe 1997-2000. WHO Regional Office for Europe.
28. Tobacco or Health: A Global Status Report. World Health Organization, 1997.
29. Yılgeç, M., Özdemir, B.: Gerede Esentepe Otobüs Dinlenme Tesislerinde Konaklayan Otobüs Personelinde Sigara İçme Alışkanlığı ve Otobüste Sigara İçilmesine Karşı Tutumları. Yayınlanmamış İtern Araştırması, Ankara, Mayıs, 1995.
30. Curbing the Epidemic; Governments and the Economics of Tobacco Control; The World Bank, Washington D.C.; 1999.
31. Evaluating Tobacco Control Activities; Experiences and Guiding Principles; C. Chollat-Traquet, WHO, Geneva, 1996.

32. The Economics of Tobacco Control; Ed. I. Abedian, R. Merwe, N. Wilkins, P. Jha, A Publication of the Applied Fiscal Research Centre (AFReC), 1998
33. Smoke and Mirrors, The Canadian Tobacco War; R. Cunningham, IDRC, 1998.
34. Cancer Epidemiology: Principles and Methods; I. S. Silva, IARC, 1999.

HASTANELER İÇİN GÖZLEM FORMU

Sıra no:

Tarih : / / 199...

İl:

İlçe:

Hastanenin adı:

YÖNETİCİ (BAŞHEKİM, BAŞHEKİM YARDIMCISI, HASTANE MÜDÜRÜ) İLE YAPILAN GÖRÜŞME:

Hastanenizde sigara içilmemesine yönelik neler yapıyor ?

1. Hastane içinde kesinlikle sigara içilmiyor
2. Sigara içme odası var
3. İlgili tabelalar asılı
4. Diğer: (Belirtiniz).....
5. Herhangi bir uygulama yok

Kasım 1998 den sonra hastanenizde yönetici değişikliği oldu mu ?

1. Evet 2. Hayır

GÖZLEM

Sigara içiliyor mu?	Hayır	Evet	
		Personel	Diğer
Hastane koridorunda			
Hasta bekleme salonlarında			
Acil serviste			
Hasta muayene odalarında			
Servislerde			

Sigara yasası ile ilgili uygun uyarı afişleri var mı ?

1. Evet var, uygun.
2. Evet var, uygun değil
3. Hayır yok.

Sigara içenler için ayrı oda var mı ?

1. Evet
2. Hayır

Anketör:

Saha koordinatörü:

BİRİNCİ BASAMAK SAĞLIK KURULUŞLARI İÇİN GÖZLEM FORMU

Sıra no:

Tarih : / /

199...

İl:

İlçe:

Birinci basamak sağlık kuruluşunun adı:

YÖNETİCİ (SORUMLU HEKİM) İLE YAPILAN GÖRÜŞME:

Kuruluşunuzda sigara kullanılmamasına yönelik neler yapıyor ?

1. Kurum içinde kesinlikle sigara içilmiyor
2. Sigara içme odası var
3. İlgili tabelalar asılı
4. Diğer: (Belirtiniz).....
5. Herhangi bir uygulama yok

Kasım 1998 den sonra sağlık kuruluşunuzda yönetici değişikliği oldu mu ?

1. Evet
2. Hayır

GÖZLEM

Sigara içiliyor mu?	Hayır	Evet	
		Personel	Diğer
Koridorlarda			
Hasta bekleme salonlarında			
Hasta muayene odalarında			
Hemşire odasında			
Laboratuvarda			
Sekreterlikte			

Sigara yasası ile ilgili uygun uyarı afişleri var mı ?

1. Evet var, uygun.
2. Evet var, uygun değil
3. Hayır yok.

Sigara içenler için ayrı oda var mı ?

1. Evet
2. Hayır

Anketör:

Saha koordinatörü:

**ADLİYE, VERGİ DAİRESİ, KARAKOL,
KAPALI SPOR SALONU, TERMINAL, BANKA ŞUBESİ İÇİN GÖZLEM FORMU**

Sıra no:
199...

Tarih : / /

İli:

İlçe:

KURUMUN ADI:

YÖNETİCİ İLE YAPILAN GÖRÜŞME:

Kurumunuzda sigara içilmemesine yönelik neler yapılıyor ?

1. Kurum içinde kesinlikle sigara içilmiyor
2. Sigara içme odası var
3. İlgili tabelalar asılı
4. Diğer:

(Belirtiniz)

-
5. Herhangi bir uygulama yok

Kasım 1998 den sonra kurumunuzda yönetici değişikliği oldu mu ?

1. Evet
2. Hayır

GÖZLEM:

Sigara içiliyor mu?	Hayır	Evet	
		Personel	Diğer
Koridorlarda			
Odalarda			
Büfede, çay ocağında ya da kantinde			

Sigara yasası ile ilgili uygun uyarı afişleri var mı ?

1. Evet var, uygun.
2. Evet var, uygun değil
3. Hayır

Sigara içenler için ayrı oda var mı ?

1. Evet
2. Hayır

Anketör:

Saha koordinatörü:

VIII.2.2. Anket Formları

SİGARA ARAŞTIRMASI ÖĞRENCİ ANKET FORMU

Sevgili öğrenciler,

Hacettepe Üniversitesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı olarak Türkiye çapında ilköğretim ve lise çağındaki gençlerin sigara alışkanlıkları konulu bir araştırma yapmaktayız. Elinizdeki anket formu bu nedenle sizlere dağıtılmıştır. Anket formunda bulunan soruları yanıtlamanız araştırmanın sonuçlarının güvenilirliği açısından çok önemlidir. Hepinize işbirliğiniz için çok teşekkür ederiz.

Anket formunun doldurulmasında bazı hususlara dikkat edilmesi gerekmektedir.

Formda toplam 10 soru vardır. Tüm soruların yanıtlanması gerekmektedir.

Sorunun altında seçenek bulunuyorsa yanıtlarınızı uygun seçeneği **daire (O)** içine alarak belirtiniz.

Sorunun altında seçenek olmayıp yanıtınızı yazmanız isteniyorsa, yanıtınızı sorunun altında ya da yanında yanıtın yazılması için bulunan yere yazınız.

Hacettepe Üniversitesi Halk Sağlığı
Anabilim Dalı Araştırma Ekibi

SİGARA ARAŞTIRMASI ÖĞRENCİ ANKET FORMU

1. Adresiniz : İl : İlçe :
2. Okulunuz:
3. Sınıfınız:
4. Cinsiyetiniz :
 1. Erkek
 2. Kadın
5. Kaç yaşındasınız ?
6. Hiç sigara içtiniz mi veya halen sigara içiyor musunuz ?
 1. Evet, halen içiyorum → **7. SORUYA GEÇİNİZ**
 2. Evet, içtim bıraktım Kaç yıl önce bıraktınız ?..... yıl
→ **7.SORUYA GEÇİNİZ**
 3. Hayır, hiç içmedim → **9. SORUYA ATLAYINIZ**
7. Ne kadar süredir sigara içiyorsunuz / içtiniz ?
..... ay / yıl
8. Günde kaç adet sigara içiyorsunuz / içiyordunuz ?
..... adet
9. Ülkemizde sigara içilmesi ile ilgili düzenlemeler yapan bir yasa var mı ?
 1. Hayır, duymadım → **11. SORUYA ATLAYINIZ**
 2. Evet, duydum → **10. SORUYA DEVAM EDİNİZ**

10. Bu yasa neyi veya neleri yasaklıyor ? (Belirtiniz).

1.

.....

2.

.....

3.

.....

4. Yasanın getirdiği yasaklar hakkında fikrim yok / bilmiyorum

26 Kasım 1996'da sigaranın zararlarının önlenmesine dair bir kanun ülkemizde yürürlüğe girdi. Yasa çeşitli konularda kısıtlama ve / veya yasaklamalar getiriyor. Sizin bu yasaklamalar hakkındaki düşüncenizi öğrenmek istiyoruz.

11. Sizce 18 yaşından küçüklere sigara satışının yasaklanması uygun mu, uygun değil mi ?

1. Uygun
2. Uygun değil
3. Özel koşullar sağlanırsa uygun
4. Bilmiyorum / fikrim yok

12. Sizce şehirlerarası otobüslerde, trenlerde sigara içilmesinin yasaklanması uygun mu, uygun değil mi ?

1. Uygun
2. Uygun değil
3. Özel koşullar sağlanırsa uygun
4. Bilmiyorum / fikrim yok

13. Sizce kamu hizmeti yapan banka, karakol, vergi dairesi gibi kurum ve kuruluşlarda sigara içilmesinin yasaklanması uygun mu, uygun değil mi ?

1. Uygun
2. Uygun değil
3. Özel koşullar sağlanırsa uygun
4. Bilmiyorum / fikrim yok

14. Sizce sağlık hizmetlerinin verildiği hastane, sağlık ocağı gibi kuruluşlarda sigara içilmesinin yasaklanması uygun mu, uygun değil mi ?

1. Uygun
2. Uygun değil
3. Özel koşullar sağlanırsa uygun
4. Bilmiyorum / fikrim yok

15. Sizce okullarda sigara içilmesinin yasaklanması uygun mu, uygun değil mi ?

1. Uygun
2. Uygun değil
3. Özel koşullar sağlanırsa uygun
4. Bilmiyorum / fikrim yok

16. Sizce otobüs terminalleri, tren garları ve bekleme salonlarında sigara içilmesinin yasaklanması uygun mu, uygun değil mi ?

1. Uygun
2. Uygun değil
3. Özel koşullar sağlanırsa uygun
4. Bilmiyorum / fikrim yok

17. Sizce sigara reklamı yapılmasının yasaklanması uygun mu, uygun değil mi ?

1. Uygun
2. Uygun değil
4. Bilmiyorum / fikrim yok

18. Sizce televizyonda sigaranın zararları konusunda eğitim yapılması uygun mu, uygun değil mi ?

1. Uygun
2. Uygun değil
4. Bilmiyorum / fikrim yok

SİGARA YASASI HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİN SAPTANMASI ARAŞTIRMASI
ANKET FORMU

1. Adresiniz : İl : İlçe :

2. Cinsiyetiniz :

1. Erkek
2. Kadın

3. Kaç yaşındasınız ?

4. Mesleğiniz nedir ?

1. Öğretmen
2. Doktor
3. Polis memuru
4. Cami imamı / müezzin
5. Şöför

5. En son hangi okulu bitirdiniz ?

1. İlkokul mezunu
2. Ortaokul mezunu
3. Lise mezunu
4. Yüksek okul / üniversite mezunu

6. Hiç sigara içtiniz mi veya halen sigara içiyor musunuz ?

1. Evet, halen içiyorum → **7. SORUYA GEÇİNİZ**
2. Evet, içtim bıraktım Kaç yıl önce bıraktınız yıl
→ **7. SORUYA GEÇİNİZ**
4. Hayır, hiç içmedim → **9. SORUYA ATLAYINIZ**

7. Ne kadar süredir sigara içiyorsunuz / içtiniz ?

..... ay / yıl

8. Günde kaç adet sigara içiyorsunuz / içiyordunuz ?

..... adet

9. Ülkemizde sigara içilmesi ile ilgili düzenlemeler yapan bir yasa var mı ?

Böyle bir şey duydunuz mu ?

1. Hayır, duymadım → **11. SORUYA ATLAYINIZ**
2. Evet, duydum → **10. SORUYA GEÇİNİZ**

10. Bu yasa neyi veya neleri yasaklıyor ? (Belirtiniz)

1.

.....

2.

.....

3.

.....

4. Yasanın getirdiği yasaklar hakkında fikrim yok / bilmiyorum

DİKKAT ! ÖNCE AŞAĞIDAKİ AÇIKLAMAYI OKUYUP, DAHA SONRA SORUYU YÖNELTİNİZ. YASADA GEÇEN HER MADDE İÇİN SORUYU AYNI ŞEKİLDE, ANCAK İTALİK İLE YAZILI KISMI DEĞİŞTİREREK SORUNUZ.

26 Kasım 1996'da sigaranın zararlarının önlenmesine dair bir kanun ülkemizde yürürlüğe girdi. Yasa çeşitli konularda kısıtlama ve / veya yasaklamalar getiriyor. Sizin bu yasaklamalar hakkındaki düşüncenizi öğrenmek istiyorum.

11. Sizce "18 yaşından küçüklere sigara satışının" yasaklanması uygun mu, uygun değil mi ?

"şehirlerarası otobüslerde, trenlerde sigara içilmesinin"

"kamu hizmeti yapan banka, karakol, vergi dairesi gibi kurum ve kuruluşlarda sigara içilmesinin"

"sağlık hizmetlerinin verildiği hastane, sağlık ocağı gibi kuruluşlarda sigara içilmesinin"

"okullarda sigara içilmesinin"

"otobüs terminalleri, tren garları ve bekleme salonlarında sigara içilmesinin"

"sigara reklamı yapılmasının yasaklanması"

"televizyonda sigara konulu eğitim yapılması"

Yasaklama	Uygun	Uygun değil	Özel koşullar sağlanırsa uygun	Bilmiyor / fikri yok
Küçüklere sigara satışı				
Otobüs, trende				
Kamu hizmeti yapan yerlerde				
Hastane, sağlık ocağı				
Okullarda				
Terminal, gar, bekleme salonunda				
Sigara reklamlarının				
Televizyonda sigara konulu eğitim yapılması				

VIII.3. EK TABLOLAR

VIII.3.1 : Araştırma Kapsamında Görüşülen Bireylerin Yerleşim Birimlerine Göre Dağılımı.

İl, İlçe	Öğretmen		Doktor		Polis / Jandarma		İmam		Şoför		Öğrenci 7. sin.		Öğrenci 10. sin	
	1998	1999	1998	1999	1998	1999	1998	1999	1998	1999	1998	1999	1998	1999
Trabzon, Düzköy	16	28	3	1	8	9	6	9	3	3	27	23	20	40
Trabzon, Merkez	15	32	66	76	32	33	12	15	22	30	43	75	40	49
Yozgat, Merkez	42	41	30	29	29	30	13	13	16	15	53	84	48	45
Yozgat, Akdağmadeni	53	37	8	11	10	5	9	8	9	12	51	50	50	53
Çorum, Merkez	45	47	56	61	31	34	10	15	10	17	47	39	54	91
Çorum, Boğazkale	23	19	2	1	3	6	2	3	7	4	55	17	44	16
Afyon, Merkez	20	46	61	66	23	25	14	17	11	19	60	84	59	92
Afyon, Çobanlar	17	19	1	1	-	3	4	5	3	5	35	40	24	11
Kahramanmaraş, Merkez	54	63	56	67	23	31	10	8	10	14	56	67	54	57
Kahramanmaraş, Ekinözü	19	19	4	4	-	15	5	4	-	3	56	55	56	37
Gaziantep, Büyükşehir	35	50	56	90	64	62	10	11	11	14	55	49	56	42
Gaziantep, Nurdağı	40	19	2	1	13	5	5	3	9	5	38	49	47	50
Diyarbakır, Merkez	42	56	90	126	48	49	12	11	8	10	45	50	45	46
Diyarbakır, Çınar	24	25	5	6	5	5	3	6	4	7	46	49	45	69
Malatya, Merkez	49	35	88	93	45	62	16	19	7	16	39	74	45	43
Malatya, Yazıhan	10	17	3	-	5	19	1	-	-	7	33	45	34	17
Van, Merkez	19	29	41	49	35	38	7	7	14	11	41	52	38	43
Van, Gevaş	14	19	3	1	8	8	5	5	5	5	38	39	29	32
Muğla, Kavaklıdere	13	13	2	2	11	15	6	6	5	5	48	48	30	9
Muğla, Marmaris	43	44	19	19	12	14	4	4	13	16	26	26	19	28
Eskişehir, Merkez	31	32	117	121	41	45	12	12	11	10	34	46	29	57
Eskişehir, Günyüzü	5	12	2	1	3	7	3	3	3	3	39	69	9	16
Ankara, Akyurt	20	20	4	5	9	13	4	4	5	6	51	42	30	34
Ankara, Bala	17	17	2	3	12	10	4	4	7	7	41	43	36	37
Bursa, Orhangazi	26	27	13	13	14	16	8	8	15	16	52	51	53	72
Bursa, Keles	25	26	2	2	2	3	6	8	7	10	42	35	58	41
Antalya, Merkez	69	71	114	108	44	46	14	12	12	16	44	49	41	63
Antalya, Gündoğmuş	4	19	-	3	5	11	-	3	-	-	61	50	65	21
Edirne, Merkez	20	26	68	82	34	38	10	14	-	13	53	56	53	73
Edirne, Lalapaşa	13	17	2	1	3	14	1	1	5	-	41	70	7	20
İstanbul, Çatalca	33	43	22	25	17	14	5	7	10	7	41	46	34	65
İstanbul, Silivri	22	34	12	23	6	5	2	7	6	12	48	57	40	53
İzmir, Bergama	16	23	22	24	13	16	7	10	8	10	31	38	43	63
İzmir, Bayındır	14	21	11	14	10	12	8	18	9	10	35	61	15	20
TOPLAM	908	1039	985	1127	618	716	242	279	265	338	1455	1728	1318	1505

VIII.3.2 : Araştırma Kapsamında Gözlem Yapılan Kurum Kuruluş ve Bakkalların Yerleşim Birimlerine Göre Dağılımı.

İl, İlçe	Bakkal		Karakol		Vergi D.		Spor S.		Adliye		Terminal		Banka Şubesi	
	1998	1999	1998	1999	1998	1999	1998	1999	1998	1999	1998	1999	1998	1999
Trabzon, Düzköy			1	1	1	1	-	-	1	1	-	-	1	1
Trabzon, Merkez			5	5	1	2	1	1	1	1	1	1	10	14
Yozgat, Merkez			4	5	1	1	1	1	1	1	1	1	5	6
Yozgat, Akdağmadeni			1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	3	3
Çorum, Merkez			5	5	1	1	2	2	1	1	1	1	7	8
Çorum, Boğazkale			1	1	1	1	-	-	1	1	-	-	1	1
Afyon, Merkez			3	4	2	2	1	1	1	1	1	1	6	7
Afyon, Çobanlar			0	1	1	1	-	-	1	1	-	1	1	1
Kahramanmaraş, Merkez			2	2	1	2	1	1	1	1	1	1	11	10
Kahramanmaraş, Ekinözü			1	1	1	1	-	-	1	1	-	1	-	1
Gaziantep, Büyükşehir			5	4	1	5	1	1	1	1	1	1	5	10
Gaziantep, Nurdağı			1	1	1	1	-	-	1	1	-	1	1	1
Diyarbakır, Merkez			5	5	2	2	1	1	1	1	1	1	5	5
Diyarbakır, Çınar			1	-	1	2	-	-	1	1	-	-	1	1
Malatya, Merkez			6	6	2	2	1	1	1	1	-	2	6	6
Malatya, Yazıhan			1	1	1	1	-	-	1	1	-	-	-	-
Van, Merkez			5	4	1	1	1	1	1	1	1	1	7	7
Van, Gevaş			1	2	1	1	-	-	1	1	1	1	1	1
Muğla, Kavaklıdere			1	1	1	1	-	-	1	1	-	-	1	1
Muğla, Marmaris			1	1	1	1	-	-	1	1	1	1	7	9
Eskişehir, Merkez			5	5	4	4	2	2	1	1	-	1	9	11
Eskişehir, Günyüzü			1	1	1	1	-	-	1	1	-	-	1	1
Ankara, Akyurt			1	1	1	1	-	-	1	1	-	-	1	1
Ankara, Bala			1	1	1	1	-	-	1	1	-	-	2	2
Bursa, Orhangazi			1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	5	5
Bursa, Keles			1	1	1	1	-	-	1	1	-	-	2	2
Antalya, Merkez			5	6	1	4	1	1	1	1	1	1	8	8
Antalya, Gündoğmuş			1	2	1	1	-	-	1	1	-	-	1	1
Edirne, Merkez			5	5	1	1	1	1	1	1	-	1	8	10
Edirne, Lalapaşa			1	1	1	1	-	-	1	1	-	-	1	1
İstanbul, Çatalca			2	2	1	1	-	-	1	1	-	-	10	9
İstanbul, Silivri			1	1	1	1	1	-	1	1	-	1	6	7
İzmir, Bergama			2	2	1	1	1	1	1	1	1	1	6	5
İzmir, Bayındır			1	2	1	1	-	-	1	-	1	1	5	5
TOPLAM			78	82	40	50	18	17	34	34	15	23	144	161

ISBN 975-94618-7-0